

การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

จ.บุรีรัมย์

โดย

นางสาวชนัญญา คงยืน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่
บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

CREATION OF MUDMEE SILK IDENTITY FOR CREATIVE WORK, CASE STUDY OF
MUDMEE SILK WEAVING GROUP, BURIRAM PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Fine Arts DESIGN ARTS
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์
โดย	ชนัญญา คงยืน
สาขาวิชา	ศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ร.ต.อ. อนุชา แผงเกษร

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จ.ไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ปรีชา ปั่นเกล้า)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ร.ต.อ. อนุชา แผงเกษร)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูวนาท รัตนรังสิกุล)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิศักดิ์ สิ้นธุภาค)

59156303 : ศิลปะการออกแบบ แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทบัณฑิต

คำสำคัญ : อัตลักษณ์, ผ้าไหมมัดหมี่, กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่, บ้านเมือ่งน้อย, บุรีรัมย์

นางสาว ชนัญญา คงยืน: การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมือ่งน้อย จ.บุรีรัมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร.ร.ต.อ. อนุชา แพ่งเกษร

การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมือ่งน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมือ่งน้อยจากการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมือ่งน้อย ในการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research) โดยเลือกการวิจัยผสมผสานขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) ซึ่งเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้นจึงนำผลมาต่อด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มประชากรตัวอย่างคือชาวบ้านกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมือ่งน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ การวิจัยนี้เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและชาวบ้าน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน มีการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์ การสังเกต และการทดลอง จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์แบบ circle diagram (แผนภาพวงกลม) กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษานั้นเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ แนวคิดเรื่องการออกแบบลาย การย้อมสีธรรมชาติ การมัดหมี่รวมไปถึงวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และทฤษฎีทางศิลปะการจ้ดองค์ประกอบศิลป์เพื่อใช้ในการออกแบบ ลวดลาย

ผลจากการวิจัยพบว่าผ้าไหมที่ย้อมจากน้ำขาวข้าวกำซึ่งได้มาจากการแช่ขาวแล้วนึ่งเพื่อรับประทานเป็นอาหารหลักในทุกๆวันของชาวบ้าน สามารถนำมาย้อมสีผ้าไหมและทำเป็นผ้าไหมมัดหมี่ได้ อีกทั้งน้ำขาวข้าวกำยังทำให้ผ้าไหมนุ่มและเงางามสามารถนำไปตัดเย็บเพื่อสวมใส่ได้ดี ไม่ระคายเคืองต่อผิวและไม่เป็นอันตราย เมื่อนำไปซักสีไม่ตกและไม่จืดจางและยังมีความคงทนต่อแสงแดดสีไม่ซีดง่าย ลวดลายสวยงามสื่อถึงวิถีชีวิตเกี่ยวกับข้าวและการทำมาหากินของคนอีสาน เป็นการออกแบบลายโดยยึดแนวความคิดในการสร้างลาย “ขอจำปา” ซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของบ้านเมือ่งน้อย จึงได้เป็นลาย “ขอข้าวกำ” จึงเกิดเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมือ่งน้อย จังหวัดบุรีรัมย์

59156303 : Major DESIGN ARTS

Keyword : Identities, Mudmee Silk, Silk Weaving Group, Ban Muang Noi, Buriram

MISS CHANUNYA KHONGYUEN : CREATION OF MUDMEE SILK IDENTITY FOR
CREATIVE WORK, CASE STUDY OF MUDMEE SILK WEAVING GROUP, BURIRAM PROVINCE

THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR POLICE CAPTAIN ANUCHA PANGKESORN

The objective of this research was to determine the identity of Mudmee silk for Ban Muang Noi Mudmee silk weaving group, Buriram province by studying community life to develop identity for Mudmee silk weaving group. This research was a mixed method research through exploratory sequence research. The methodology began from qualitative research to integrated with quantitative research. The sample of this study was local villagers in Ban Muang Noi Mudmee silk weaving group, Buriram province. In this research, the researcher and local villagers worked together by sharing knowledge. Data were collected through interview, observation, and experiment. The data were analyzed using a circle diagram analysis. Multidisciplinary framework was applied as conceptual framework including pattern design, natural color dyeing, binding silk thread, weaving Mudmee silk, Product development, artistic theory in composition for pattern design.

The results of this research showed that silk dyed from water from cleansing rice (soaked and boiled water for daily meal) could be used to create Mudmee silk. Water from washing rice could be used to dye silk and soften silk for further sewing under the good qualities such as well-wearable, negative skin allergenic and hazardous. After washing, the color would not be run and faded and the color was durable and resistant to sun exposure. The beautiful pattern conveyed local life of rice harvesting and earning a living of Isaan people. The design was based on the idea of creating "Kor Champa" pattern, the traditional pattern of Ban Muang Noi, for becoming "Kor Khao Kam" pattern. Thus, Kor Khao Kam" pattern is the identity of Ban Muang Noi Mudmee silk weaving group, Buriram province.

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับชุมชน การทำเพื่อชุมชนซึ่งมาจากความสนใจที่ข้าพเจ้ามี และการวิจัยในครั้งนี้จะผ่านไม่ได้เลยถ้าไม่ได้รับความรักความอบอุ่น การช่วยเหลือและการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากครอบครัว ข้าพเจ้าจึงขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่เป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุด คอยอยู่เคียงข้างตลอดระยะเวลาในการทำวิจัยในครั้งนี้ หลายครั้งที่พลาด หลายครั้งที่ล้มและอีกหลายๆครั้งที่ท้อแท้ในเวลาที่เขอะอุปสรรคมากมายเกินที่ข้าพเจ้าจะแก้ปัญหาด้วยตัวคนเดียวได้ ก็มีบิดา มารดาที่คอยช่วยเหลือทุกตลอดอย่างเต็มใจ และเป็นพลังให้ข้าพเจ้าได้ลุกขึ้นสู้ในทุกๆวัน คำปลอบใจ และคำว่า ไม่เป็นไรของมารดา มักเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาด เพื่อนำสิ่งที่ผิดพลาดไปพัฒนางานชิ้นต่อไปอยู่เสมอ

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ร.ต.อ. อนุชา แผงเกษร อาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษาข้าพเจ้าทุกเมื่อ ไม่เคยปล่อยให้ข้าพเจ้าต้องข้องใจหรือมีคำถามที่ไม่ได้คำตอบ อาจารย์สามารถตอบข้าพเจ้าได้ทุกคำถาม ตอบได้ทุกเมื่อ ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่เมตตา ใส่ใจ คอยแนะนำแต่สิ่งที่ดีๆด้วยความอบอุ่น อยู่เสมอและคอยสนับสนุนในสิ่งที่ข้าพเจ้าสนใจ ไม่เคยพยายามแนะนำให้ข้าพเจ้าไปทำในสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่ถนัด และให้แนวความคิดใหม่ๆแก่ข้าพเจ้าอยู่เสมอ และขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปการออกแบบที่คอยถ่ายทอดสาระวิชาความรู้ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อข้าพเจ้า

ขอขอบพระคุณนางมณี สำเภางเงิน กำนันตำบลศรีสว่างที่คอยช่วยเหลือและให้ข้อมูลหมู่บ้านได้อย่างครบถ้วน นางบุญเกิด พรวิโรธสง หัวหน้ากลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมื่อน้อยที่คอยดูแล ให้คำปรึกษาอยู่เสมอ นายบุญเลิศ พลแสนและนางพัชนี พลแสน ผู้มีพระคุณที่คอยให้ความช่วยเหลือในทุกๆเรื่อง ตั้งแต่การให้ข้อมูลหมู่บ้าน ข้อมูลทางการเกษตรตลอดจนการให้ที่พักพิงและอาหารในทุกๆมือ ขอขอบพระคุณชาวบ้านทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในกรรมวิธีการทอผ้าไหมได้อย่างเข้าใจ และที่ขาดไปไม่ได้คือ ขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ หลักสูตรศิลปการออกแบบทุกคนที่คอยช่วยเหลือและได้มีประสบการณ์ร่วมกันมาตลอดระยะเวลาที่ศึกษาที่มหาวิทยาลัยศิลปากร สุดท้ายนี้ขอขอบคุณนายรัฐชาติ พลแสน ที่เป็นกำลังใจและคอยอยู่ข้างๆในวันที่ท้อแท้ ช่วยเหลือทุกอย่าง ไม่ว่าจะยากหรือง่าย จะเหนื่อยแค่ไหนก็พร้อมที่จะสู้ไปด้วยกันเพื่อให้การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ชนัญญา คงยืน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฐ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
สมมุติฐานของการศึกษา.....	6
ขอบเขตการศึกษา.....	6
ขั้นตอนการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
บทที่ 2.....	10
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	10
1. ข้อมูลด้านผ้าไหมมัดหมี่.....	11
1.1 ความหมายและที่มาของผ้าไหมมัดหมี่.....	11
1.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่.....	13
2. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูล.....	14

2.1 หมู่บ้านเมืองน้อย.....	14
2.2 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย.....	17
2.3 ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอตอกจำปา”	20
3. ข้อมูลด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน.....	23
3.1 การย้อมสีธรรมชาติ	23
3.2 การทอผ้าไหมมัดหมี่.....	26
3.3 วิธีการออกแบบลายผ้ามัดหมี่.....	27
3.4 การเขียนลายผ้าไหม.....	29
4. ข้อมูลด้านศิลปะและการออกแบบ.....	32
4.1 ที่มาแนวความคิด.....	32
4.2 รูปแบบของกระเป๋าแต่ละประเภท.....	34
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
บทที่ 3.....	38
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	38
1. กำหนดปัญหาของงานวิจัย.....	39
2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย.....	40
3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง.....	40
3.1 ประชากร (Population).....	40
3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)	40
4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน.....	41
4.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	41
4.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสังเกต.....	43
4.3 ข้อมูลจากการทดลอง.....	44
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม.....	51

6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ.....	52
6.1 การออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่.....	53
6.2 การออกแบบผลงานสร้างสรรค์.....	53
7. ขั้นตอนและกระบวนการ.....	55
บทที่ 4.....	61
การพัฒนาและผลงานออกแบบ.....	61
1. แนวทางการออกแบบ.....	61
2. กระบวนการออกแบบ.....	62
3. การออกแบบลายผ้ามัดหมี่.....	63
3.1 ลาย “ขอข้าวกล้า”.....	63
3.2 ลาย “ขอแดงโม”.....	67
4. ผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์.....	71
4.1 การประชุมเพื่อหาหมวดหมู่สินค้าที่ต้องการจำหน่าย.....	71
4.2 แนวความคิดในการออกแบบ.....	72
4.3 ผลงานการออกแบบและพัฒนาผลงานร่วมกับชาวบ้าน.....	73
4.4 ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์.....	95
บทที่ 5.....	103
สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ.....	103
1. อภิปรายผลงานสร้างสรรค์.....	103
2. สรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	105
3. สรุปแบบประเมินความพึงพอใจของชาวบ้าน.....	108
4. ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์.....	113
5. ข้อเสนอแนะ.....	115
5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	115

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ..... 115

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ 116

รายการอ้างอิง 124

ประวัติผู้เขียน..... 127

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สรุปรูปที่มาและเหตุการณ์สำคัญของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์..... 19

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	1
ภาพที่ 2 สวนเกษตรสาธารณประโยชน์ใช้สำหรับให้ชาวบ้านได้ปลูกผัก	1
ภาพที่ 3 ป้ายทางเข้าหมู่บ้านเมืองน้อย.....	2
ภาพที่ 4 หนองแห้วหนองน้ำสำหรับให้ชาวบ้านตักไปรดน้ำผักของตน.....	2
ภาพที่ 5 ผ้าขึ้นดินแดงลายขอดอกจำปา เก็บดินดาว อายุกว่า 120 ปี.....	3
ภาพที่ 6 ลายผ้าไหมมัดหมี่ที่ทำในปัจจุบัน.....	4
ภาพที่ 7 ผ้าไหมมัดหมี่.....	11
ภาพที่ 8 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่	13
ภาพที่ 9 แผนที่หมู่บ้านเมืองน้อย.....	14
ภาพที่ 10 ทางเข้าหมู่บ้านเมืองน้อย	14
ภาพที่ 11 สวนเกษตรสาธารณประโยชน์	15
ภาพที่ 12 หนองแห้วสาธารณประโยชน์	16
ภาพที่ 13 แปลงผักปลอดสารพิษ.....	16
ภาพที่ 14 ผักที่ปลูกตามฤดูกาล	17
ภาพที่ 15 รายชื่อสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย	18
ภาพที่ 16 ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอดอกจำปา” ถักโดย นางบุญเกิด พรวิไลสง หัวหน้ากลุ่มทอผ้าไหม มัดหมี่บ้านเมืองน้อย.....	20
ภาพที่ 17 ถอดแบบลาย “ขอดอกจำปา”	21
ภาพที่ 18 ถอดแบบลายประกอบ “ลายขอหรือตะขอ”	22
ภาพที่ 19 สารช่วยย้อม.....	25
ภาพที่ 20 ตัวอย่างผ้าไหมมัดหมี่ลายเส้นตรง หรือเส้นขาด	28

ภาพที่ 21 ตัวอย่างผ้าไหมมัดหมี่ลายฟันปลา	28
ภาพที่ 22 ตัวอย่างผ้าไหมลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือลายกากบาท	29
ภาพที่ 23 ตัวอย่างผ้าไหมลายลายขดเป็นวงเหมือนกันหอย หรือตะขอ.....	29
ภาพที่ 24 วิธีมัดหมี่.....	30
ภาพที่ 25 วิธีมัดหมี่.....	30
ภาพที่ 26 ตัวอย่างการออกแบบลวดลายลงบนกระดาษกราฟจำนวน 25 ลำ.....	31
ภาพที่ 27 ตัวอย่างของผลิตภัณฑ์ไหมที่ย้อมด้วย เมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขาม	36
ภาพที่ 28 กรอบความคิดของงานวิจัยการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์.....	39
ภาพที่ 29 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	41
ภาพที่ 30 ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ชาวบ้าน.....	42
ภาพที่ 31 เครื่องมือการลงพื้นที่จากการสังเกต.....	43
ภาพที่ 32 ตัวอย่างวัตถุบัพที่ให้สีจากผลผลิตของชาวบ้าน.....	45
ภาพที่ 33 ตัวอย่างสารช่วยย้อมเคมี (มอร์แดนท์)	46
ภาพที่ 34 ตัวอย่างสารช่วยธรรมชาติ (มอร์แดนท์ธรรมชาติ).....	46
ภาพที่ 35 ตัวอย่างสารช่วยให้ติด.....	47
ภาพที่ 36 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย	48
ภาพที่ 37 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย	48
ภาพที่ 38 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย	49
ภาพที่ 39 ผลการวิเคราะห์จากการทดลองครั้งที่ 1 ได้ 3 สีเพื่อทดลองครั้งต่อไป	49
ภาพที่ 40 ผลการวิเคราะห์จากการทดลองครั้งที่ 2.....	50
ภาพที่ 41 circle diagram (แผนภาพวงกลม) วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และการ สังเกต.....	51
ภาพที่ 42 ตารางจัดลำดับพืชผักที่ให้สี.....	52

ภาพที่ 43 การออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่	53
ภาพที่ 44 คำสำคัญ จากการสัมภาษณ์และผลของการสอบถามชาวบ้าน	54
ภาพที่ 45 การมัดหมี่.....	55
ภาพที่ 46 การแช่ข้าวเหนียวดำ	55
ภาพที่ 47 การต้มข้าวเหนียวดำ	56
ภาพที่ 48 การคั้น.....	56
ภาพที่ 49 การย้อม	57
ภาพที่ 50 การล้างน้ำโคลน	58
ภาพที่ 51 การตาก	58
ภาพที่ 52 การตัดหมี่.....	59
ภาพที่ 53 การกวักไหมเพื่อเตรียมทอ	60
ภาพที่ 54 การทอผ้าไหม	60
ภาพที่ 55 กระบวนการทำงานและการออกแบบ	62
ภาพที่ 56 แนวความคิดในการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวกล้า”	63
ภาพที่ 57 รวงข้าว แรงบันดาลใจในการออกแบบ.....	64
ภาพที่ 58 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวกล้า”	64
ภาพที่ 59 ส่วนประกอบของลาย “ขอข้าวกล้า”	65
ภาพที่ 60 Final sketch ลาย “ขอข้าวกล้า”	66
ภาพที่ 61 ผลงานสำเร็จผ้าไหมมัดหมี่ลาย“ขอข้าวกล้า”	66
ภาพที่ 62 แนวความคิดในการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม”	67
ภาพที่ 63 แดงโม แรงบันดาลใจในการออกแบบ	67
ภาพที่ 64 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม”	68
ภาพที่ 65 ส่วนประกอบของลาย “ขอข้าวกล้า”	69
ภาพที่ 66 Final sketch ลาย “ขอข้าวกล้า”	70

ภาพที่ 67 ผลการสอบถามการเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย.....	71
ภาพที่ 68 ผลการสอบถามเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับจำหน่าย.....	72
ภาพที่ 69 ผลงานการออกแบบกระเป๋ా ชุดที่ 1 แบบที่ 1	73
ภาพที่ 70 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 250 บาท	74
ภาพที่ 71 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 2	75
ภาพที่ 72 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 250 บาท	75
ภาพที่ 73 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 3	76
ภาพที่ 74 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 400 บาท	77
ภาพที่ 75 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 4	78
ภาพที่ 76 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 400 บาท	79
ภาพที่ 77 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 1.....	80
ภาพที่ 78 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 400 บาท	81
ภาพที่ 79 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 2	82
ภาพที่ 80 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 300 บาท	83
ภาพที่ 81 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 3	84
ภาพที่ 82 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 200 บาท	85
ภาพที่ 83 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 4	86
ภาพที่ 84 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 180 บาท	86
ภาพที่ 85 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 1	87
ภาพที่ 86 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 200 บาท	88
ภาพที่ 87 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 2	89
ภาพที่ 88 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 180 บาท	90
ภาพที่ 89 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 3	91
ภาพที่ 90 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 100 บาท	92

ภาพที่ 91 ผลงานการออกแบบกระเป่า ชุดที่ 3 แบบที่ 4	93
ภาพที่ 92 ผลงานการตัดเย็บกระเป่า ชุดที่ 3 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 100 บาท	94
ภาพที่ 93 อุปกรณ์จับสั้วน้ำ	95
ภาพที่ 94 แรงบันดาลใจในการออกแบบ	96
ภาพที่ 95 ผลงานการออกแบบกระเป่า	99
ภาพที่ 96 ผลงานการออกแบบกระเป่า	100
ภาพที่ 97 แบบที่อักษร	101
ภาพที่ 98 แบบภาพสัญลักษณ์	101
ภาพที่ 99 วิธีการถอดแบบภาพสัญลักษณ์	102
ภาพที่ 100 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	108
ภาพที่ 101 แผนภูมิวงกลมแสดงอายุผู้ตอบแบบสอบถาม	109
ภาพที่ 102 แผนภูมิวงกลมแสดงอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม	109
ภาพที่ 103 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านการย้อมสี	110
ภาพที่ 104 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์	111
ภาพที่ 105 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านกระบวนการผลิต	112
ภาพที่ 106 เส้นไหมที่พึงระหว่งการย้อมสี	114

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

บ้านเมืองน้อยตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2442 โดยมีกลุ่มคนอพยพมาจากบ้านหนองเปน อำเภอยักษ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม นำโดยนายเลื่อน นายสอน นายไพร มาตั้งบ้านติดกับหนองน้ำชื่อ หนองเมืองน้อย จนเกิดเป็นหมู่บ้านเมืองน้อยขึ้นมา ปัจจุบันบ้านเมืองน้อยมีพื้นที่ทั้งหมด 35 ไร่ ที่ทำการเกษตร 2,768 ไร่ มีครัวเรือนทั้งหมด 182 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 453 คน ตั้งห่างจากอำเภอนาโพธิ์ประมาณ 5 กิโลเมตร ชุมชนบ้านเมืองน้อยเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ใช้ระบบพึ่งพาตัวเอง ดำเนินชีวิตด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิต และจุดเด่นของชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อยคือเน้นการปลูกผักตามฤดูกาลทุกครัวเรือน บรรยากาศของหมู่บ้านเต็มไปด้วยสีเขียวของพืชผัก ฤดูไหนมีผักชนิดไหนก็จะปลูกเหมือนกันทุกครัวเรือน เช่นช่วงเดือนธันวาคม - กุมภาพันธ์ จะปลูกผักชีจีน กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก บร็อคโคลี่ กวางตุ้ง ช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน จะปลูกข้าวโพด ช่วงเดือน เมษายน - พฤษภาคม จะปลูกแตงโม และช่วงเดือนที่เหลือคือทำนา เป็นต้น หากบ้านไหนไม่มีสถานที่สำหรับปลูกผัก ในหมู่บ้านมีพื้นที่ส่วนกลางเรียกว่า ศูนย์ธรรมชาติ ประกอบด้วย โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ สวนเกษตรสาธารณประโยชน์ และหนองแห้วสาธารณประโยชน์ พื้นที่เหล่านี้คือพื้นที่สำหรับอำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านได้ทำการเกษตร เช่นการปลูกผัก เพื่อใช้กินในครัวเรือน หากเหลือจากการกินก็สามารถนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้เสริม

ภาพที่ 1 โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

ภาพที่ 2 สวนเกษตรสาธารณประโยชน์ใช้สำหรับให้ชาวบ้านได้ปลูกผัก

ถ่ายโดย นางสาวชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า หมู่บ้านเมืองน้อยทำนาแค่ปีละครั้ง เหตุเพราะจังหวัดบุรีรัมย์เป็นจังหวัดที่ขึ้นชื่อในเรื่องของความแห้งแล้งมาก ถูกขนานนามว่า บุรีรัมย์ดำน้ำกิน คือต้องนำดินมาตำจนเกิดน้ำ สำหรับตี๋มและใช้ เหตุนี้จะไม่สามารถทำนาปีละหลายครั้งได้ ชาวบ้านจึงปลูกผักแทนและถึงชาวบ้านจะอยู่แบบพอเพียง แต่ปัจจัยหลักของการดำรงชีวิตก็คือ เงิน เพราะต้องส่งลูกเรียนสูงๆ ชุมชนบ้านเมืองน้อยมีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงตลอดมา จนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นระดับอำเภอ รางวัลนี้นับได้ว่าสร้างขวัญและกำลังใจให้คนในชุมชนได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพมากขึ้น จนเวลาต่อมาได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านกองทุนชุมชนพึ่งพาตนเองต้นแบบของอาเภอนาโพธิ์ อาชีพหลักของคนในชุมชนบ้านเมืองน้อยคือการทำนา เมื่อว่างเว้นจากฤดูการทำนาชาวบ้านจะทอผ้าเพื่อเป็นรายได้เสริม บ้างก็ทอไว้เพื่อสวมใส่ยามแก่เฒ่าหรือเอาไว้สำหรับไหว้ญาติผู้ใหญ่ในยามแต่งงาน จึงมีการตั้งกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ขึ้นมาเพื่อช่วยให้ชาวบ้านที่มีความสามารถในด้านการทอผ้าได้มีช่องทางการจำหน่ายผ้าของตนได้ง่ายขึ้น

ภาพที่ 3 ป้ายทางเข้าหมู่บ้านเมืองน้อย

ภาพที่ 4 หนองแห้วหนองน้ำสำหรับให้ชาวบ้านตากไปรดน้ำผักของตน

นางสาวชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษสู่รุ่นหลาน ตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชนเมื่อประมาณ 100 กว่าปีมาแล้ว ผ้าไหมนั้นทอไว้สำหรับใช้เองภายในครอบครัวและใช้แลกเปลี่ยนสิ่งของ ปัจจุบันนี้ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ชาวบ้านเมืองน้อย จึงอาศัยความชำนาญในการทอผ้า ผลิตผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมภายในครอบครัวและมีการคิดค้นรูปแบบลวดลายสีสันขึ้นมาใหม่อยู่เสมอเพื่อความทันสมัยและเป็นที่

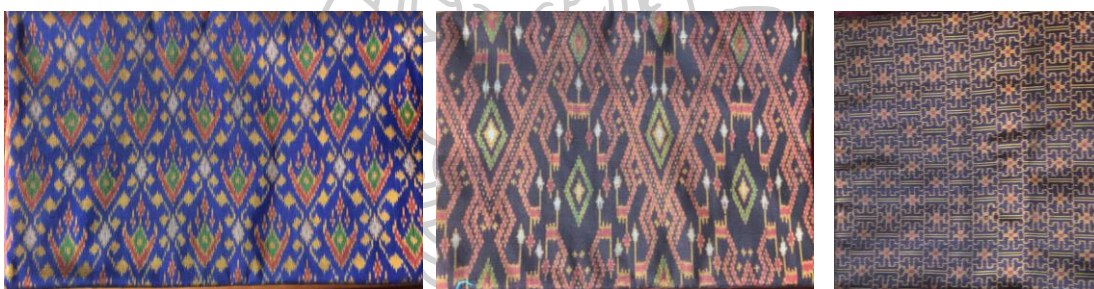
ต้องการของตลาดและยังรักษาลวดลายเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคือ ผ้าขึ้นตีนแดง และยังเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ของชุมชน ยังรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี จากอดีตที่เคยย้อมด้วยสีธรรมชาติจาก เข ครั่ง และมะเกลือใช้เปลือกต้นกล้วยมัดลาย ทำให้ผ้าที่ทอมีสีให้เล็กน้อยและผลิตได้ทีละไม่มาก เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2510 ชาวบ้านจึงหันมาใช้สีเคมีแทนสีธรรมชาติ เส้นที่บางอย่างจึงค่อยๆหายไปในปัจจุบันลวดลายผ้าของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อยเริ่มไม่พัฒนา ลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ยังมีการซ้ำกันกับที่อื่นๆ ลวดลายโบราณถูกนำมาประยุกต์จนลายดั้งเดิมหายไปจนไม่ค่อยมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนและไม่โดดเด่น แต่จุดเด่นของผ้าไหมบ้านเมืองน้อยคือความหนาแน่นของเนื้อผ้าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างจากที่อื่นๆ เพราะเน้นคุณภาพเป็นหลัก ส่วนลวดลายที่เป็นลายพื้นถิ่นมีมาตั้งแต่โบราณของบ้านเมืองน้อยคือลาย “ขอดอกจำปา” เป็นลายที่ถูกทอขึ้นและยังมีหลักฐานถูกเก็บไว้อยู่ โดยอยู่ภายใต้การดูแลของ นางหลวย พลแสน หรือ ย่าหลวย อายุ 83 ปี และท่านยังคงทอหวนผ้าผืนสุดท้ายนี้ไว้ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ

ภาพที่ 5 ผ้าขึ้นตีนแดงลายขอดอกจำปา เก็บตีนดาว อายุกว่า 120 ปี
ถ่ายโดย นางสาวชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

ปัจจุบันผ้าลายโบราณเริ่มหายไป คนทอน้อยลง เหตุเพราะกรรมวิธีการย้อมสีและการทอต้องใช้ทักษะและความประณีตเป็นอย่างมาก ทั้งเรื่องของความเชื่อในระหว่างย้อมที่ทำให้มีความยุ่งยากและใช้เวลามากกว่าการทำลายอื่นๆ ลายโบราณในปัจจุบันถูกประยุกต์และดัดแปลงใหม่ให้มีสีสันเพิ่มขึ้น มีการเล่นสีจากการย้อมสีเคมี นอกจากจะประยุกต์ลายยังเปลี่ยนทั้งพื้นผืนที่ใช้ทอและการ

ย้อมสีเคมีเพราะการย้อมสีเคมีนั้นทำให้ไม่ยุ่งยาก ประหยัดเวลาและยังสามารถย้อมได้หลายสีในผืนเดียวอีกด้วย การทอผ้าของชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อยนั้นจากสมัยก่อนทอเอาไว้เพื่อสวมใส่ในครัวเรือน ปัจจุบันชาวบ้านมองเรื่องของการค้าขายเป็นหลักเลยเน้นความรวดเร็วและขายได้ง่าย นิยมทำลวดลายที่ขายดีตามท้องตลาด ไม่มีลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและไม่มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนจึงไม่มีความโดดเด่นและน่าจดจำ ผ้าไหมมัดหมี่ของบ้านเมืองน้อยสามารถสร้างรายได้ให้ชาวบ้านได้ส่งลูกส่งหลานเรียนสูงๆได้แต่การจำหน่ายของชาวบ้านไม่เคยถูกเผยแพร่ไปยังจังหวัดอื่นๆ การค้าขายส่วนมากจะเกิดขึ้นในระแวกหมู่บ้านเมืองน้อยเท่านั้น ส่วนใหญ่ขายที่บ้านจะมีคนมาติดต่อซื้อ บ้างก็เอาไปรวมกันไว้ที่บ้านกำนันเพื่อขาย หรือนานๆที่จะมีการจัดงานในตัวอำเภอคนในหมู่บ้านก็จะเอาผ้าไหมที่ตนทอไว้ไปขาย

ภาพที่ 6 ลายผ้าไหมมัดหมี่ที่ทำในปัจจุบัน
ถ่ายโดย นางสาวชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

การใช้ชีวิตโดยยึดหลักการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านบ้านเมืองน้อยคือการประกอบอาชีพที่ตนเองมีความถนัดและมีฝีมือที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษโดยการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ภายในหมู่บ้านคือการทำการเกษตรและการทอผ้าไหมเพื่อจำหน่าย ส่วนอาหารที่ได้เพื่อนำมารับประทานได้จากการทำนาข้าว การปลูกพืชผัก และการเลี้ยงสัตว์ เพื่อรับประทาน เมื่อเหลือจากการนำมาประกอบอาหารก็สามารถนำไปจำหน่ายได้อีกด้วย

จากข้อมูลข้างต้นผู้จัดทำได้สังเกตเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย ผู้วิจัยจึงสนใจสร้างเอกลักษณ์ให้ผ้าไหมมัดหมี่ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย ให้มีความโดดเด่นและเป็นที่น่าจดจำ แตกต่างจากท้องตลาด โดยเริ่มจากการค้นหาอัตลักษณ์ใหม่ของหมู่บ้านจากการสำรวจโดยรอบหมู่บ้าน หาดูเด่นที่น่าสนใจที่สุด นั่นก็คือวิถีการใช้ชีวิตของชุมชนบ้านเมืองน้อยที่มีการปลูก

ฝึกตามฤดูกาลทุกครัวเรือนและหาจุดเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์กับยุคสมัยปัจจุบัน เพื่อปรับลวดลายใหม่แต่ยังมีพื้นฐานของผ้าลายขอดอกจำปาซึ่งเป็นลายดั้งเดิมของหมู่บ้านเมืองน้อยอยู่โดยการออกแบบลวดลายผ้าเป็นการดึงฟอร์มมาจากการทำการเกษตร ส่วนสีได้มาจากพืชผักที่มีอยู่ในหมู่บ้านและเป็นสิ่งที่ชาวบ้านคลุกเคล้าและปลูกขึ้นเอง จากนั้นนำมาสกัดให้เป็นสีเพื่อย้อมเส้นไหมเพื่อมัดหมี่ให้เกิดลวดลายแล้วจึงนำไปทอเป็นผืนผ้า โดยนำมาผลิตด้วยเทคนิควิธีแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน เมื่อได้ผลลัพธ์เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์แล้วจึงนำผ้าที่ได้ มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในหมู่บ้านเมืองน้อย เนื่องจากหมู่บ้านเมืองน้อยได้รับทุนในโครงการ 9102 เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 2.5 ล้านบาทเพื่อส่งเสริมการเกษตรและส่งเสริมผ้าไหมมัดหมี่เป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้านเป็นหลักและเปิดหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสินค้าที่ผู้นำชุมชนจะเน้นพัฒนาและใช้เป็นสินค้าเพื่อจำหน่ายในหมู่บ้านคือสินค้าผ้าไหมมัดหมี่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยโดยศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันของชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อย จ. บุรีรัมย์ เพื่อหาอัตลักษณ์ที่น่าสนใจไปสู่ผลงานออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ได้
2. ศึกษาข้อมูลกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านรวมไปถึง กรรมวิธีการทอผ้า การออกแบบลาย การย้อมสี การมัดหมี่ และการทอผ้าไหม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย
3. ออกแบบผลงานสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยและจำหน่ายในหมู่บ้าน

สมมุติฐานของการศึกษา

การออกแบบอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยสู่ผลงานสร้างสรรค์จะช่วยสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยโดดเด่นจากอัตลักษณ์ที่มีอยู่

ขอบเขตการศึกษา

การสร้างอัตลักษณ์ใหม่จากวิถีชีวิตหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อยกระดับสู่สากล เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ข้าพเจ้าได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

1. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่
 - 1.1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตชาวบ้านบ้านเมืองน้อย
 - 1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย
 - 1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ ลาย “ขอดอกจำปา”
2. ข้อมูลด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน
 - 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ
 - 2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่
 - 2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการออกแบบลายผ้ามัดหมี่
3. ข้อมูลด้านศิลปะและการออกแบบ
 - 3.1 ที่มาแนวความคิด
 - 3.2 การออกแบบนิเทศศิลป์
 - 3.3 รูปแบบของกระเป๋าสตางค์แต่ละประเภท
4. ขอบเขตการศึกษาด้านประชากร

สมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ต.ศรีสว่าง อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์

5. ขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ (กรณีศึกษา)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่กรณีศึกษาที่กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ตำบลศรีสว่าง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

6. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ช่วงเวลาที่ศึกษาคือเดือนตุลาคม 2560 - เดือน มิถุนายน 2561

7. ขอบเขตด้านตัวแปร

การศึกษาในครั้งนี้มีขอบเขตด้านตัวแปรดังนี้

7.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

7.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ อัตลักษณ์ใหม่ของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย และ ผลงานสร้างสรรค์จากผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นอัตลักษณ์ใหม่

ขั้นตอนการวิจัย

1. กำหนดปัญหาของงานวิจัย

กำหนดปัญหาของงานวิจัยโดยการตั้งประเด็นคำถามที่นำมาสู่การวิจัย โดยเกิดจาก ประเด็นที่ผู้วิจัยสงสัยและดำเนินการเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้อง

2. กำหนดประเภทของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research)โดยเลือก การวิจัยผสมผสานแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) โดยเริ่ม จากการวิจัยเชิงคุณภาพจากนั้นจึงนำผลมาต่อด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ

3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทดสอบและสร้างอัตลักษณ์ โดยวิธีการกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่ม

4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน

4.1 สร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมือง น้อย

4.2 สร้างตารางการทดลองย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ Circle diagram (แผนภาพวงกลม)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสรุปแบบสัมภาษณ์จากประชากรกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ บ้านเมืองน้อย

6. สรุปผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ผลงานสร้างสรรค์การออกแบบชุดยูนิฟอร์มข้าราชการครู

6.1 การร่างแบบตามแนวความคิดโดยรับคำแนะนำในการร่างแบบจากอาจารย์ที่ปรึกษา

6.2 กำหนดรูปแบบผลงาน

6.3 ร่างแบบโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของผลงาน

6.4 สร้างแบบจำลองศึกษาวัสดุและเทคนิคการสร้างสรรคผลงานไปพร้อมกับการวิเคราะห์ความเป็นไปได้และทดลองทำจริง

6.5 นำเสนอผลงานการออกแบบต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

6.6 ดำเนินการขยายผลงานตามรูปแบบจากแบบจำลองที่ผ่านการวิเคราะห์และได้รับการอนุมัติจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

7. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

7.1 สรุปผล การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านเมืองน้อยจังหวัดบุรีรัมย์

8. อภิปรายผลการศึกษา

8.1 อภิปรายผลการศึกษาจากผลงานการออกแบบเป็นไปตามสมมุติฐานหรือไม่

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. มัดหมี่ คือ กรรมวิธีการทอผ้าแบบหนึ่ง ที่อาศัยการย้อมเส้นด้ายก่อนการทอ ทั้งที่ย้อมเฉพาะด้ายพุ่งและย้อมด้ายยืน เพื่อให้เมื่อทอผ้าออกมาเป็นผืนแล้ว เกิดเป็นลวดลายและสีสันทตามที่ต้องการ เดิมนั้นนิยมใช้เส้นไหม แต่ปัจจุบันพบการมัดหมี่ทั้งเส้นไหม ฝ้าย และเส้นใยสังเคราะห์ คำว่า "มัดหมี่" มาจากกรรมวิธีการ "มัด" เส้นด้ายเป็นกลุ่ม ๆ ก่อนการย้อมสี ส่วน "หมี่" นั้น หมายถึงเส้นด้าย การมัดหมี่ใช้ขั้นตอนยุ่งยาก ตั้งแต่การเตรียมเส้นด้าย และมัดเพื่อย้อมสีเป็นช่วงๆ กระทั่งได้

สีที่ต้องการครบถ้วน ซึ่งต้องย้อมหลายครั้งด้วยกัน ในภาคเหนือนิยมเรียกว่า มัดก่าน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2560)

2. ข้าวกำ (Purple Rice) คือ ข้าวพื้นเมืองของเอเชีย มีหลายชื่อ ชื่อที่ภาคกลางรู้จักกันดีคือ ข้าวเหนียวดำ (Black Sticky Rice) ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้นำเอาน้ำชาข้าวกำจากการนึ่งข้าวเหนียวในทุกๆวันของชาวบ้านมาทดลองย้อมสีเส้นไหม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชาวบ้านบ้านเมืองน้อยจะใช้ผลจากการวิจัยไปใช้ในการประกอบอาชีพและการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีน้ำชาข้าวกำลายขอข้าวกำ และตั้งให้เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย
2. ผลงานสร้างสรรค์จะเป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยได้ และยังสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชาวบ้านได้อีกด้วย
3. ผลงานเป็นแนวทางและเป็นแนวคิดให้กับผู้ที่สนใจต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การออกแบบอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์ มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานและสนับสนุนแนวทางการออกแบบ โดยแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

1. ข้อมูลด้านผ้าไหมมัดหมี่
 - 1.1 ความหมายและที่มาของผ้าไหมมัดหมี่
 - 1.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่
2. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
 - 2.1 หมู่บ้านเมืองน้อย
 - 2.2 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย
 - 2.3 ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ช่อดอกจำปา”
3. ข้อมูลด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน
 - 3.1 การย้อมสีธรรมชาติ
 - 3.2 การทอผ้าไหมมัดหมี่
 - 3.3 วิธีการออกแบบลายผ้ามัดหมี่
 - 3.4 การเขียนลายผ้าไหม
4. ข้อมูลด้านศิลปะและการออกแบบ
 - 4.1 ที่มาแนวความคิด
 - 4.2 รูปแบบของกระเป๋าสตางค์แต่ละประเภท
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลด้านผ้าไหมมัดหมี่

1.1 ความหมายและที่มาของผ้าไหมมัดหมี่

ผ้ามัดหมี่ เป็นการทอผ้าอย่างหนึ่งที่มีการสร้างลวดลายก่อนที่จะทำการย้อมสี การทำลายผ้ามัดหมี่เป็นการเอาเชือกมัดด้ายหรือมัดเส้นไหมตามลวดลายที่ได้ออกแบบไว้ การมัดและย้อมลายจะมีการทำทั้งเส้นทางแนวยืน และแนวนอนหรือที่เรียกว่าแนวพุ่ง มีการสันนิษฐานว่าการมัดลายในแนวยืนน่าจะมามาก่อนในแนวพุ่ง และจากการสืบค้นมีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับการถ่ายทอดมาจากประเทศอินเดีย โดยในสมัยโบราณที่มีการค้าขายกันและติดมากับสินค้าอื่น (สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ภูมิปัญญาผ้าไหมมัดหมี่ไทย, มปป.)

ปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่แพร่หลายไปหลายจังหวัด และลายยังถูกประยุกต์ให้ดูทันสมัยขึ้น แต่ยังคงความเป็นลวดลายโบราณไว้อยู่ การทอผ้าส่วนใหญ่จะทอแบบ 2 ตะกอ ซึ่งเป็นวิธีการทอที่ไม่ซับซ้อนเพราะจุดเด่นของผ้าไหมมัดหมี่คือลวดลายเพราะทำให้ผ้าไหมดูสวยงาม โดดเด่นและน่าสนใจมากขึ้น แพงหรือถูกอยู่กับลวดลายที่ทำว่ายากหรือง่าย ลวดลายส่วนมากมาจากวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เป็นการเลียนแบบธรรมชาติของพืชและของสัตว์ การสร้างลายจากวัฒนธรรม ประเพณี จากศาสนา ความเชื่อ และอุปกรณ์ของใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ภาพที่ 7 ผ้าไหมมัดหมี่
ที่มา สมาคมท่องเที่ยว จ.บุรีรัมย์

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและทอผ้าไหมของชาวบุรีรัมย์ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน เริ่มส่งเสริมอย่างจริงจังตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ มีการจัดตั้งสถานีเลี้ยงไหมปลูกหม่อนที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีการเสด็จตรวจเยี่ยมไหมบุรีรัมย์ โดยกรมหมื่นพิทยมหิตโรดม พระราชโอรส ลำดับที่ ๓๘ อธิบดีกรมช่างไหมคนแรก ที่ระหว่างทางที่เสด็จทรงแต่งเพลง “ลาวดำเนินเกวียน” ขึ้น ปัจจุบันเรียกว่า “เพลงลาว

ดวงเดือน” จึงเป็นเพลงที่มีตำนานเกี่ยวข้องกับไหมบุรีรัมย์ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ก็ได้เสด็จตรวจเยี่ยมไหมที่หน่วยพุทไธสง และตั้งที่พักที่บริเวณที่ตั้งโรง เลี้ยงไหมพุทไธสง (บริเวณโรงพยาบาลพุทไธสงในปัจจุบัน) มีการตั้งโรงสาวไหมขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอ และศาลาวัดในพื้นที่นาโพธิ์ พุทไธสง เพื่อสอนให้กุลบุตรกุลธิดารู้จักทำไหมครบวงจร และกรมช่าง ไหมได้ย้ายการทดลองเลี้ยงไหมจากกรุงเทพฯ มาสมทบกับหน่วยเมืองพุทไธสง ทำให้ ไหมบุรีรัมย์มี ชื่อเสียงตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา และในปี พ.ศ.๒๕๒๐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้รับ เฉากุ่มทอผ้าไหมนาโพธิ์เป็นสมาชิกของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในพระองค์ ในปี ๒๕๔๒ มีการ ก่อสร้างศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์ เพื่อรองรับแผนงานด้านการพัฒนาอาชีพตามโครงการ ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้งที่อำเภอนา โพธิ์ ซึ่งทรงเสด็จเยี่ยม จำนวน ๕ ครั้ง จึงยกระดับฝีมือทอผ้าชาวบุรีรัมย์ให้ดียิ่งขึ้นเป็นต้นมา (สมาคม ท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์, 2556)

1.2 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมีดังนี้

รายการ	รูปภาพ	รายการ	รูปภาพ
เส้นไหม (เส้นยืนและเส้นพุ่ง)	 ที่มา : หมอนไหมออนไลน์	กระสวย (อุปกรณ์สำหรับใส่หลอด)	 ที่มา : Otoptoday
หลักเฟื่อ (อุปกรณ์คั่นเส้นยืนเพื่อเตรียมการทอ)	 ที่มา : ผ้าขาม้าบ้านเนินบ่อทอง	ฟืม (อุปกรณ์สำหรับเรียงเส้นไหมและกระทบให้เส้นพุ่งติดกัน)	 ที่มา : LNW Shop
กง (อุปกรณ์สำหรับกรอเส้นไหม)	 ที่มา : OK Nation mobile blog	กึ่งทอผ้า (อุปกรณ์สำหรับทอผ้า)	 ที่มา : Word prees ผ้าไหมสุรินทร์
อ๊ก (อุปกรณ์สำหรับเก็บเส้นไหมหลังจากการกรอจากกง)	 ที่มา : Kaidee	ไม้เหยียบหูก (ไม้เหยียบเพื่อให้เส้นยืนสลับกันขึ้นและลง)	 ที่มา : งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ไน/หลา (อุปกรณ์กรอเส้นไหมเข้าหลอดหรืออุปกรณ์ตีเกลียวเส้นไหม)	 ที่มา : Word prees ผ้าไหมสุรินทร์	เขาหูกหรือตะกอ (อุปกรณ์สอดเส้นยืนและแบ่งด้ายยืนออกเป็นหมู่ๆ)	 ที่มา : อุปกรณ์สำหรับทอผ้า
หลอด (อุปกรณ์สำหรับม้วนเส้นไหม)	 ที่มา : ชมรมนักวิทยุสมัครเล่นแก่นทองจังหวัดขอนแก่น	โฮงหมี่ (อุปกรณ์สำหรับมัดหมี่)	 ที่มา : ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 8 วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ทอผ้าไหมมัดหมี่

2. ข้อมูลด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

2.1 หมู่บ้านเมืองน้อย

บ้านเมืองน้อย ตั้งอยู่ใน ต.ศรีสว่าง อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ ก่อตั้งขึ้นโดยนายเลื่อน นายสอน นายไพโร เป็นผู้นำกลุ่มคนอพยพมาจากบ้านหนองแปน อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคามเมื่อปี พ.ศ. 2442 โดยตั้งหมู่บ้านติดกับหนองน้ำชื่อ หนองเมืองน้อย จนเกิดเป็นหมู่บ้านเมืองน้อยขึ้นมา ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอ 5 กิโลเมตร ปัจจุบันบ้านเมืองน้อย มีพื้นที่ ประมาณ 35 ไร่ ที่ทำการเกษตร 2,768 ไร่ มีค้มนบ้านทั้งหมดจำนวน 10 ค้มน ควบคุมดูแลโดยผู้ใหญ่บ้านของแต่ละค้มน และมีครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 182 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 453 คน มีผู้นำชุมชนคือ นางมณี สำเภาเงิน กำนันตำบลศรีสว่าง อ.นาโพธิ์จ.บุรีรัมย์

ภาพที่ 9 แผนที่หมู่บ้านเมืองน้อย

ภาพที่ 10 ทางเข้าหมู่บ้านเมืองน้อย

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

หมู่บ้านเมืองน้อยขึ้นชื่อว่าเป็น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง” จนได้รับรางวัลมากมายอาทิเช่น รางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นระดับอำเภอ ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านกองทุนชุมชน พึ่งพาตนเอง ต้นแบบของอำเภอนาโพธิ์ และได้รับรางวัลอันดับที่ 3 ระดับประเทศในโครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ ภายใต้ร่มพระบารมี เพื่อการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน ซึ่งคนในหมู่บ้านเมืองน้อยเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต อาชีพหลักของคนในชุมชนคือการ ทำไร่ ทำนา และอาชีพรองคือการจักสานและทอผ้าไหมเพื่อจำหน่าย คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาตัวเองมากที่สุด ตั้งแต่ อาชีพ อาหารการกิน ความเป็นอยู่ หรืออื่นๆ เมื่อว่างเว้นจากฤดูกาลทำนา ชาวบ้านจะปลูกผักตามฤดูกาล เช่นปลูกแตงโมและข้าวโพด ส่วนผักที่ปลูกเพื่อใช้กินในครัวเรือนจะปลูกทุกฤดูเช่น ต้นหอม

คะน้ำ พริก กระเทียม ผักชี เป็นต้น หมู่บ้านเมืองน้อยเป็นหมู่บ้านที่ค่อนข้างแห้งแล้ง ถึงแม้จะมีหนองน้ำแต่ในช่วงฤดูร้อน น้ำในหนองก็จะแห้งจึงไม่สามารถปลูกข้าวได้ตลอดปีเพราะการทำงานข้าวนั้นต้องใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงปลูกพืชอื่น ๆทดแทนและเป็นพืชที่ใช้น้ำไม่มากเท่ากับการปลูกข้าว

ในชุมชนชาวบ้านให้ความสำคัญในเรื่องของการเกษตรเป็นอย่างมาก ทุกครัวเรือนจะมีแปลงผักเพื่อปลูกพืชผักสวนครัวที่ใช้รับประทานเป็นอาหารหลักของครอบครัว ส่วนผักที่เหลือจากการรับประทานแล้วจึงนำไปจำหน่ายเพื่อหารายได้เสริม ส่วนบ้านใดที่ไม่มีพื้นที่ในการทำแปลงผัก ในหมู่บ้านจะมีพื้นที่ส่วนรวมที่จัดสรรไว้เพื่อให้ชาวบ้านใช้ปลูกผักของตน โดยใครสามารถมาใช้ก็ได้ และยังมีหนองน้ำสาธารณะประโยชน์ โรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อให้ชาวบ้านได้ทำการเกษตร นอกเหนือจากอาชีพหลักคือการทำเกษตรแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีอาชีพทอผ้าเกือบทุกครัวเรือนเพื่อเป็นรายได้เสริมอีกทาง หมู่บ้านเมืองน้อยนอกจากจะขึ้นชื่อเรื่องของการเกษตร เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังมีชื่อเสียงในเรื่องของการทอผ้าภายใต้กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยอีกด้วย

ภาพที่ 11 สวนเกษตรสาธารณประโยชน์

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 12 หนองแก้วสาธารณประโยชน์
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

ภาพที่ 13 แปลงผักปลอดสารพิษ
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

2.1.1 ผักที่ปลูกตามฤดูกาล

ชาวบ้านบ้านเมืองน้อยปลูกผักตลอดทั้งปี ในช่วงที่ไม่ได้ทำนา จะปลูกแตงโมและข้าวโพด ในแต่ละปีจะทำนาเพียง 1 ครั้ง ส่วนใหญ่ทำเพื่อปลูกให้ได้ข้าวมารับประทานในครัวเรือนเป็นหลัก หลังจากนั้นจะปลูกข้าวโพดเพื่อนำมารับประทาน เลี้ยงสัตว์และจำหน่าย เหตุที่ปลูกข้าวโพดนั้นมาจากเหตุผลหลายประการ 1 คือ ปัญหาของความแห้งแล้งที่พบได้ทุกๆปีใน จ.บุรีรัมย์ 2 คือ เพื่อลดปริมาณข้าวตามนโยบายแก้ปัญหาข้าวล้นตลาดราคาตกต่ำ เป็นต้น และอีกทั้งรากและต้นตายของข้าวโพดยังเป็นปุ๋ยอย่างดีมากด้วย หลังจากฤดูของการปลูกข้าวโพดนั้น ชาวบ้านจะปลูกแตงโมจำหน่ายว่ากันว่าหากไป จ.บุรีรัมย์แล้วพูดถึงแตงโม ต้องนึกถึงบ้านเมืองน้อย เพราะเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของบ้านเมืองน้อยคือแตงโมที่หวานอร่อยและไร้ยาฆ่าแมลง นอกจากการปลูกพืชในทุ่งนาแล้ว ชาวบ้านยังปลูกบ้านสวนครัวทุก เนื่องจากอยู่ห่างไกลตลาดจึงจำเป็นต้องปลูกผักเลี้ยงสัตว์เพื่อนำสิ่งเหล่านั้นดำรงชีวิต

ภาพที่ 14 ผักที่ปลูกตามฤดูกาล

2.2 กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย

ผ้าไหม เป็นภูมิปัญญาที่กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อย ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษสู่รุ่นลูกหลาน ตั้งแต่เริ่มตั้งชุมชนเมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีมาแล้ว เดิมทีนั้นหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากตัวเมือง การเดินทางยากลำบาก ฐานะยากจนจึงต้องพึ่งพาตัวเองเป็นหลัก ชาวบ้าน จึงผ้าไหมสำหรับใช้เองภายในครอบครัวและใช้แลกเปลี่ยนสิ่งของ ปัจจุบันนี้ยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น ชาวบ้านเมืองน้อย จึงอาศัยความชำนาญในการทอผ้า ผลิตผ้าไหมเป็นอาชีพเสริมภายในครอบครัวและมีการคิดค้นรูปแบบลวดลายสีสันขึ้นมาใหม่อยู่เสมอเพื่อความทันสมัยและ

เป็นที่ต้องการของตลาดและยังรักษาลวดลายเอกลักษณ์ของหมู่บ้านคือ ผ้าชิ้นดินแดง และยังเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ของชุมชน ยังรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นไว้เป็นอย่างดี จากอดีตที่เคยย้อมด้วยสีธรรมชาติจาก เข ครั่ง และมะเกลือใช้เปลือกต้นกล้วยมัดลาย ทำให้ผ้าที่มีสีให้เล็กน้อยและผลิตได้ที่ละไม่มาก เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2510 ชาวบ้านจึงหันมาใช้สีเคมีแทนสีธรรมชาติ

บ้านเมื่อน้อยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นประมาณ ร้อยละ 70 เช่น เส้นไหม วัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้า แรงงานทั้งหมดในชุมชน สมาชิกทั้งหมดในหมู่บ้านจำนวน 57 คน เป็นกำลังสำคัญของบ้านเมื่อน้อย สามารถผลิตผ้าไหมได้ทุกประเภทได้ 500 เมตร ภายในเดือนหนึ่ง มีรายได้ประมาณ 3,000 - 5,000 บาทต่อเดือนต่อครอบครัวหลังหักค่าใช้จ่าย ถือว่าเป็นรายได้ที่ทำให้ชาวบ้าน ไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ (ภูมิปัญญาไทย, 2561)

ร.ร.	ชื่อ - สกุล	เลขที่บัตรประชาชน	บ้านเลขที่	หมู่ที่	ตำบล	เขต
1.	นางเขื่อน ชื่นเมือง	3311300040997	93	4	ศรีสว่าง	
2.	นางพจนมา เวียงโสม	3311300011330	110	4	ศรีสว่าง	
3.	นางสุพันธ์ สุชา	3311300040971	79	4	ศรีสว่าง	
4.	นางสุวิมลศรี สุทธิโชค	3311300011825	152	4	ศรีสว่าง	
5.	นางสุวิมลศรี บุณยเมตตา	3311300041446	100	4	ศรีสว่าง	
6.	นางสมณสุข ธิชนะ	3311300047510	54	4	ศรีสว่าง	
7.	นางวิภากรวีระ สิงกุลดี	3311300045070	122	4	ศรีสว่าง	
8.	นางสาวกมล ธิชนะ	3311300047501	54	4	ศรีสว่าง	
9.	นางธรรมา โปษโสม	3311300045766	23	4	ศรีสว่าง	
10.	นางสาวดวงใจ ป่าโสม	3311300047684	36	4	ศรีสว่าง	
11.	นางคันฉิ ไร่โสม	3311300049321	74	4	ศรีสว่าง	
12.	นางทองผ่อง ไร่โสม	3311300049667	188	4	ศรีสว่าง	
13.	นางทองผ่อง ป่าโสม	3311300049229	75	4	ศรีสว่าง	
14.	นางไพรี เสวงสถ์	3311300049436	134	4	ศรีสว่าง	
15.	นางอนุชรา พิลาโสม	3311300049993	87	4	ศรีสว่าง	
16.	นางสาว พิลา	3311300051444	132	4	ศรีสว่าง	
17.	นางสุวิภา สันนาท	3311300044073	4	4	ศรีสว่าง	
18.	นางสุวิภา ศักดิ์ศรีวงศ์	3311300051932	84	4	ศรีสว่าง	
19.	นางสุวิภา พรมมา	3311300044700	38	4	ศรีสว่าง	
20.	นางสาวบุษยามิ ปุระโสม	3311300048044	61	4	ศรีสว่าง	
21.	นางลัดดาพรณี ไร่โสม	3311300047412	126	4	ศรีสว่าง	
22.	นางทองผ่อง สีโสม	3311300044448	9	4	ศรีสว่าง	
23.	นางณิณี นิโสม	3311300048775	67	4	ศรีสว่าง	
24.	นางสมทรง ไร่โสม	3311300047170	115	4	ศรีสว่าง	
25.	นางศรีศรี บุญรับ	3311300049407	77	4	ศรีสว่าง	
26.	นางจันทร์มา สุทธิโชค	3311300047625	55	4	ศรีสว่าง	
27.	นางศรีศรีวรรณ นิโสม	3311300051282	108	4	ศรีสว่าง	
28.	นางสมศรีตร ไร่โสม	3311300051649	127	4	ศรีสว่าง	
29.	นางประวีระ ศรีลา	3311300045649	22	4	ศรีสว่าง	
30.	นางสาวทอง ป่าโสม	3311300047650	56	4	ศรีสว่าง	
31.	นางสุวิภา นิโสม	3311300046246	109	4	ศรีสว่าง	
32.	นางศรีสุภา ศักดิ์	3311300049304	140	4	ศรีสว่าง	
33.	นางวิระโท เบ็ญใจ	3311300045681	161	4	ศรีสว่าง	
34.	นางสมศรี พรมณี	3311300047391	52	4	ศรีสว่าง	
35.	นางสุวิมล เบ็ญใจ	3311300044057	102	4	ศรีสว่าง	
36.	นางสาวอ้อ ป่าโสม	3311300044014	3	4	ศรีสว่าง	
37.	นางสมทรง รอยโสม	3311300045061	163	4	ศรีสว่าง	
38.	นางสมทรง เสโสม	3311300047161	47	4	ศรีสว่าง	
39.	นางสาววัน ผีโสม	3311300047617	50	4	ศรีสว่าง	
40.	นางทองสุข โคนนดี	3311300050111	89	4	ศรีสว่าง	
41.	นางศรีศรี ไร่โสม	3311300045576	21	4	ศรีสว่าง	
42.	นางสาว พิลาพรอ	3311300044851	113	4	ศรีสว่าง	
43.	นางสมศรีณี เบ็ญใจ	3311300046221	83	4	ศรีสว่าง	
44.	นางสาว สติลาบุญศรี	3311300044508	66	4	ศรีสว่าง	
45.	นางบุญศรี ศรีโสม	3311300044370	181	4	ศรีสว่าง	
46.	นางสาว นิโสม	3311300051500	114	4	ศรีสว่าง	
47.	นางพรหมพร เสวงสถ์	3311300051517	113	4	ศรีสว่าง	
48.	นางสมศรี นุ้โสม	3311300050906	88	4	ศรีสว่าง	
49.	นางสม ไร่โสม	3311300045533	180	4	ศรีสว่าง	
50.	นางสุวิภา เสโสม	3311300046143	42	4	ศรีสว่าง	
51.	นางสาวศรีณี ไร่โสม	3311300047721	97	4	ศรีสว่าง	
2.	นายประพันธ์ สีหนามดี	3311300049491	78	4	ศรีสว่าง	
3.	นางพึง โพธิ์ทอง	3311300046378	32	4	ศรีสว่าง	
4.	นางสมณี ไร่โสม	3461200477325	84/1	4	ศรีสว่าง	
5.	นางสมยอม นาค	3461200051436	111	4	ศรีสว่าง	
6.	นางสาวราว ปุโสม	3311300045461	20/1	4	ศรีสว่าง	
7.	นางอุษาพร แก่งจันทร์	3311300050499	95	4	ศรีสว่าง	

ภาพที่ 15 รายชื่อสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมื่อน้อย
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 24 มกราคม 2560)

2.2.1 ราคาจำหน่ายผ้าไหม

- ผ้าโสร่งไหม ผืนละ 1,500 บาท
- ผ้าไหมมัดหมี่ผืนละ 1,400 บาท
- ผ้าไหมพื้นเรียบเมตรละ 600 บาท
- ผ้าไหมมัดหมี่ชุด เมตรละ 2,800 บาท
- ผ้าไหมมัดหมี่เชิงแดง ผืนละ 1,700 บาท (บุญเกิด พรวิโรต, 2560)

ตารางที่ 1 สรุปที่มาและเหตุการณ์สำคัญของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

ระยะเวลา (ปี พ.ศ.)	เหตุการณ์สำคัญ
ปี พ.ศ. 2542	ก่อตั้งกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ซึ่งเดิมทีนั้นคือกลุ่มสตรีทอผ้าไหม
ปี พ.ศ. 2543	ได้รับงบประมาณสนับสนุนการทอผ้าไหมจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ต.ศรีสว่าง เป็นจำนวนเงิน 8,884 บาท และหลังจากนั้นก็ได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มอีก 2 ครั้ง ครั้งละ 10,000 บาท
ปี พ.ศ. 2547	ได้รับรางวัล OTOP 4 ดาว
ปี พ.ศ. 2549	ได้รับรางวัล OTOP 3 ดาว
ปี พ.ศ. 2551	OTOP ได้มาบันทึกภูมิปัญญาชาวบ้าน วิธีการฟอกย้อม การทอ และประวัติความเป็นมาของกลุ่ม
ปี พ.ศ. 2552	ได้เป็นวิสาหกิจชุมชน
ปี พ.ศ. 2559	ได้รับงบประมาณ 720,000 เป็นค่าแรงและค่าวัสดุ เพื่อให้ชาวบ้านได้ทอผ้าไหมเพื่อจำหน่าย
ปี พ.ศ. 2560	ได้รับรางวัลอันดับที่ 3 โครงการ 9101 ตามรอยเท้าพ่อ
ปี พ.ศ. 2561	ได้รับงบประมาณพัฒนาผ้าไหม โครงการ 9102 ตามรอยเท้าพ่อ 2.5 ล้านบาท

2.3 ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอตอกจำปา”

ผ้ามัดหมี่ เป็นการทอผ้าอย่างหนึ่งที่มีการสร้างลวดลายก่อนที่จะทำการย้อมสี การทำลายผ้ามัดหมี่เป็นการเอาเชือกมามัดด้ายหรือมัดเส้นไหมตามลวดลายที่ได้ออกแบบไว้ การมัดและย้อมลาย จะมีการทำทั้งเส้นทางแนวยืน และแนวนอนหรือที่เรียกว่าแนวพุ่ง มีการสันนิษฐานว่าการมัดลายในแนวยืนน่าจะมามาก่อนในแนวพุ่ง และจากการสืบค้นมีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับแบบอย่างมาจากประเทศอินเดีย โดยในสมัยโบราณที่มีการค้าขายกันและติดมากับสินค้าอื่น

การทอผ้ามัดหมี่โบราณนิยมการย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากครั่ง สีนํ้าเงินจากคราม เป็นต้น ส่วนผ้าไหมมัดหมี่จะนิยมทำในกลุ่มไท-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเส้นทางการรับแบบอย่างของผ้ามัดหมี่ คือจากอินเดีย ผ่านมาทางอินโดนีเซียและกัมพูชาหรือเขมร ดังที่เราจะเห็นได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดสุรินทร์ และบุรีรัมย์ จะเป็นวัฒนธรรมที่เป็นแบบเขมรอย่างเห็นได้ชัด

ผ้ามัดหมี่ลาย “ขอตอกจำปา” เป็นผ้าที่ถูกพบและทราบประวัติว่ามีอายุมากถึง 100 ปี ซึ่งค้นพบในหมู่บ้านเมืองน้อย จึงเรียกได้ว่าเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านเมืองน้อย แต่ไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจน ซึ่งทอขึ้นโดยพี่สาวของ ยายหลวย พลแสน ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว ปัจจุบันยายหลวยจึงเป็นเจ้าของผ้าผืนนี้ ซึ่งได้รับมรดกตกทอดมาจากพี่สาว ลวดลาย (Pattern) นอกจากจะทำให้เกิดความสวยงาม เกิดมิติ ความชัดเจนแล้วลวดลายที่เกิดขึ้นควรจะเป็นลวดลายที่สัมพันธ์กับท้องถิ่น มีความเกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมหรือสามารถบอกเรื่องราวได้ (อนุชา แผงเพชร, 2555)

ภาพที่ 16 ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอตอกจำปา” ถักโดย นางบุญเกิด พริ้วไธสง หัวหน้ากลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

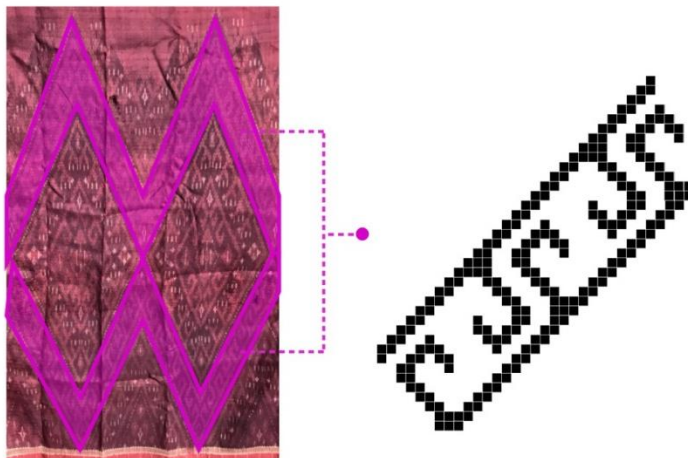
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 29 ธันวาคม 2560)

ลาย ขอจำปานั้น คำว่า “ขอ” ในภาษาอีสาน หมายถึง ไค้งอ ที่มีลักษณะเหมือนตะขอ ลายขอ ดอกจำปาจึงมาจาก กิ่งก้านที่มีความโค้งงอของต้นจำปา จากคำบอกเล่า เล่าว่าลายขอดอกจำปา เกิดจากการเลียนแบบต้นจำปาในวัดที่อยู่ใกล้บริเวณบ้านผู้ทอ ซึ่งทอขึ้นเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวัน เมื่อก่อนครอบครัวมีฐานะยากจน ไม่มีเงินพอสำหรับการซื้อเสื้อผ้าที่สวยงาม จึงใช้หม่อนไหมที่ตนเลี้ยงมาทอผ้าไหมเพื่อสวมใส่ด้วยฝีมือที่ประณีต ใส่ใจทุกรายละเอียด ด้วยการเก็บตีนดาวด้วยวิธีการขิด อย่างละเอียดสวยงาม ซึ่งวิธีนี้ในปัจจุบันไม่มีใครทำแล้ว เนื่องจากมีความยากในการทำและต้องใช้เวลามาก เพราะปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไป ชาวบ้านก็เปลี่ยนแปลง มีเรื่องของการใช้จ่ายเข้ามามากขึ้น ชาวบ้านจึงเน้นทำเพื่อจำหน่ายมากกว่าการทำเพื่อสวมใส่เอง จึงทำผ้าในรูปแบบที่ใช้เวลาน้อย ไม่ยุ่งยากมากเพื่อประหยัดเวลาในการผลิต

ภาพที่ 17 ถอดแบบลาย “ขอดอกจำปา”

ลายประกอบ คือลวดลายพื้นฐานที่เป็นที่รู้จักกันอยู่แล้วในภาคอีสาน เป็นลวดลายที่ใช้ประกอบรวมกับลายที่ชาวบ้านคิดขึ้น โดยจะมีชื่อที่ขึ้นต้นลายด้วยคำว่าขอเช่น ลายขอเชิงเทียน คือ ลายขอ ผสมกับลาย เชิงเทียน เป็นต้น โดยผ้าไหมมัดหมี่ลายขอ ดอกจำปาใช้ลายประกอบเป็นลาย “ขอ” หรือ “ลายตะขอ” ซึ่งพบมากในลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่

ภาพที่ 18 ถอดแบบลายประกอบ “ลายขอหรือตะขอ”

เทคนิค ที่ใช้ในการทำผ้าไหมมัดหมี่ลายขอดอกจำปาแยกออกเป็น 3 เทคนิค

1. เทคนิคการมัดหมี่ คือการมัดเส้นไหมแล้วนำไปย้อมสี เพื่อให้เกิดเป็นลาย โดยจะพบในการทอผ้าทอพื้นเมืองของภาคอีสานในจังหวัดสุรินทร์ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ กาฬสินธุ์ ฯลฯ ภาคอื่นเช่นจังหวัดอุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี ลวดลายของผ้ามัดหมี่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นตามแนวของเส้นด้ายพุ่ง เนื่องจากกระบวนการย้อมสีจะใช้เชือกฟาง ซึ่งสมัยก่อนจะใช้ปอกกล้วย นำมามัดเส้นพุ่งที่ทำจากฝ้ายหรือไหมให้ได้ลวดลายตามที่ต้องการ จุ่มลงไปนในสีย้อม สีจะวิ่งไปตามช่องว่างของเส้นด้ายที่ไม่ได้ถูกมัด จนเกิดเป็นลวดลาย

2. เทคนิคการทอ การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นนนั้นเป็นการทอ2ตะกอเท่านั้นไม่มีความซับซ้อน แต่ความยากอยู่ที่การวางลาย ผู้ทอต้องมีสายตาที่ดีและมีความชำนาญเป็นอย่างมาก เนื่องจากขณะทอจะต้องวางลายให้ตรงตามแบบที่มัดหมี่เอาไว้ และการทอนั้นควรที่จะเพิ่มเส้น เพื่อให้ลายหมี่ชัดเจนมากขึ้นไม่ทำให้สีกลืนกันเกินไป

3. เทคนิคการขีด คือการขีดทำให้เกิดการซ้อนกันของเส้นด้าย 2 กลุ่ม คือ เส้นด้ายพุ่งและเส้นยืนทำให้เกิดเป็นลาย ซึ่งเทคนิคนี้ในภาคอีสานนั้นมักจะทำในส่วนของตีนซิ่น ซึ่งเป็นวิธีที่มีความยุ่งยากและใช้เวลามาก

สี การย้อมสี เป็นการย้อมสีธรรมชาติ โดยผ้าลายขอดอกจำปามีสีแดง สีธรรมชาติที่ใช้ย้อมคือสีแดงจากครั่ง ซึ่งการย้อมครั้งมีมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ สีจากครั่งย้อมได้ตั้งแต่สีชมพูจนถึงแดงเข้ม ครั้งเป็นแมลง การสกัดน้ำสีครั่ง เราต้องตำครั่งให้ละเอียดแล้วนวดด้วยน้ำร้อนจัด ครั้งเมื่อโดนน้ำร้อนจะคลายตัวเป็นดั่งเมหลังจากนั้นให้นวดหลายๆครั้งจนน้ำใสเหลือแต่ขี้ครั่ง แล้วนำมาย้อม ซึ่งการนำมาย้อมนั้น ในสมัยก่อนการย้อมครั้งมีความเชื่อว่าห้ามย้อมสีในวันพระ หรือในขณะที่ย้อมนั้นห้าม

ให้พระ หรือผู้หญิงต้องเดินผ่านถ้าหากเกิดเช่นนั้นจะทำให้สีที่ย้อมไม่กินผ้า หรือทำให้ผ้าไหมย้อมสีไม่ติดนั่นเอง การย้อมสีในสมัยนั้นชาวบ้านจึงต้องย้อมสีในที่ที่ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน หรือนำไปย้อมในป่า การย้อมสีธรรมชาติ นอกจากจะใช้ครั้งย้อมแล้วยังมีวัสดุธรรมชาติอีกหลายชนิด เช่น เปลือกมังคุด ใบยูคาลิปตัส เปลือกมะพร้าว แก่นประดู่ แก่นสะเดา เปลือกต้นเพกา เป็นต้น

ปัจจุบันผ้าไหมมัดหมี่หลายชนิดออกจำปาก็ยังเป็นที่ยอดนิยมของคนทั่วไป หมู่บ้านอื่นบริเวณใกล้เคียงก็ทยอยขอออกจำปาอย่างแพร่หลาย ทยอยขอออกจำปาจึงมองไม่เห็นว่าเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อยอีกต่อไป ส่วนสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อยนั้น ทยอยส่วนใหญ่มักจะทอตามลายที่มีตามท้องตลาด ทยอยได้ลูกค้าย่อม ก็จะทอลายนั้น ไม่มีลาย เทคนิค หรือวัสดุอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจน อีกทั้งชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อยยังไม่มีความสามารถในการคิดและออกแบบลวดลายขึ้นมาใหม่ จึงมีแค่ความหนาแน่นของผืนผ้าที่โดดเด่น และชัดเจน

3. ข้อมูลด้านเทคนิคการสร้างสรรค์ผลงาน

3.1 การย้อมสีธรรมชาติ

การย้อมสีธรรมชาติ คือการนำวัสดุธรรมชาติจำพวกพืชมาสกัดเพื่อให้ได้สีด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การต้ม การแช่ การคั้น การบีบ หรือการตำ เป็นต้น หลังจากได้สีที่สกัดแล้วจึงนำสีที่ได้มาเข้ากรรมวิธีในการย้อมเส้นไหมหรือเส้นฝ้ายต่อไป โดยไม่มีสารเคมีเจือปน ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีที่ทำกันมาตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันยังมีบ้างแต่ไม่มากนักเพราะมีกรรมวิธีที่ยุ่งยาก ชาวบ้านจึงหันไปใช้สีสังเคราะห์แทนการใช้สีธรรมชาติ เนื่องจากมีสีที่สดและย้อมง่ายใช้เวลาไม่มาก โดยปกติแล้วพืชแต่ละชนิดมักจะมีสีอยู่แล้วในตัว ซึ่งสีของพืชนั้นก็จะเป็นสีที่ภายนอกเลย เช่น ใบไม้ที่มีสีเขียว สีที่ได้จากพืชนั้นก็จะมีสีเขียว พืชส่วนมากมีสีแต่มีเพียงพืชบางชนิดเท่านั้นที่มีสีที่สามารถนำมาย้อมแล้วติดคงทน สีไม่หลุดเมื่อนำไปซักและสวมใส่ หรือพืชบางชนิดที่มีสารที่เรียกว่า สารฟลาโวนอยด์ หรือ แทนนิน สารแทนนินจะมียูอยู่ในส่วนต่างๆ ของพืชที่มีรสฝาดและขม เช่น ลูกหมาก เปลือกเพกา เปลือกสีเสียด เปลือกผลทับทิม เปลือกประดู่ ใบยูคา ใบเหมือดแอ เป็นต้น ซึ่งสารดังกล่าวมีคุณสมบัติช่วยให้สีติดกับเส้นด้ายได้ดีขึ้น และพืชที่นิยมนำไปย้อมไหมหรือฝ้ายมีดังนี้คือ

กลุ่มพืชที่ให้สีเขียว ได้แก่ ใบขี้เหล็ก ใบมะลิ ใบจามจุรี ใบฟ้าทะลายโจน ใบสมอป่า เปลือกต้นเพกา ใบแค ใบสะเดา ใบยูคาลิปตัส ใบฝรั่ง

กลุ่มพืชที่ให้สีดำ ได้แก่ มะเกลือ เหง้ากล้วย กระบก เปลือกเงาะโรงเรียน

กลุ่มพืชที่ให้สีแดงหรือแดงอมส้ม ได้แก่ ครั่ง รากยอ ใบเทียนกิ่ง แก่นฝาง

กลุ่มพืชที่ให้สีเหลือง ได้แก่ แก่นขนุน ดอกดาวเรือง

กลุ่มพืชที่ให้สีม่วงและชมพู ได้แก่ ลูกหว้า เปลือกมังคุด

กลุ่มพืชที่ให้สีน้ำตาล ได้แก่ เปลือกประตู เปลือกมะพร้าว

พืชแต่ละชนิดที่นำมาใช้เส้นใยธรรมชาติมีการติดสีและคงทนต่อการขัดถูหรือแสงไม่เท่ากันขึ้น อยู่กับองค์ประกอบภายในของพืชและเส้นใยที่นำมาใช้ย้อม จึงมีการใช้สารประกอบต่างๆ มาเป็นตัวช่วยในการทำให้เส้นใยดูดซับสีให้สีเกาะเส้นใยได้แน่นขึ้น มีความทนทานต่อแสง และการขัดถูเพิ่มขึ้น ซึ่งเรียกว่า สารช่วยย้อม และสารช่วยให้สีติด สารเหล่านี้นอกจากจะเป็นตัวจับย้อมสี และเพิ่มการติดสีในเส้นใยแล้วยังช่วยเปลี่ยนเฉดสีให้เข้มจาง หรือสดใส สว่างขึ้น

สารช่วยย้อม หรือ สารกระตุ้นสี เป็นสารที่ช่วยให้สีติดกับเส้นด้ายดีขึ้นและเปลี่ยนเฉดสีธรรมชาติให้เปลี่ยนแปลงไปจากสีเดิม ในสมัยโบราณจะใช้น้ำคั้นมูลหรือปัสสาวะสัตว์ลงไปจนถึงย้อม ปัจจุบันมีการใช้สารที่ได้จากทั้งสารเคมีและสารธรรมชาติดังนี้

3.1.1 สารช่วยย้อมเคมี (มอร์แดนต์) หมายถึง วัตถุประสงค์ที่ใช้ผสมสีเพื่อให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อมได้แก่

- สารส้ม (มอร์แดนต์อลูมิเนียม) จะช่วยจับย้อมสีกับเส้นด้ายและ ช่วยให้สีสดใส สว่างขึ้น
 - จุนสี (มอร์แดนต์ทองแดง) ช่วยให้สีติดและเข้มขึ้น ใช้กับการย้อม สีเขียว-น้ำตาล
- ข้อเสนอแนะสำหรับการใช้มอร์แดนต์ทองแดง คือ ไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเกินไปเพราะจะทำให้เกิดการตกค้าง ของทองแดงในน้ำทิ้งหลังการย้อมได้
- เฟอร์รัสซัลเฟต (มอร์แดนต์เหล็ก) เหล็กจะช่วยให้สีติดเส้นด้ายและช่วยเปลี่ยนเฉดสีธรรมชาติเดิมจากพืชเป็นสีโทน เทา-ดำ ซึ่งมอร์แดนต์เหล็กมีข้อดี คือ สามารถควบคุมปริมาณการใช้ได้ แต่มีข้อควรระวังคือไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเกินไปเพราะเหล็กจะทำให้เส้นด้ายเปื่อย

3.1.2 สารช่วยย้อมธรรมชาติ (มอร์แดนต์ธรรมชาติ) หมายถึง สารประกอบน้ำหมักธรรมชาติ ที่ช่วยในการย้อมสีและบางครั้งทำให้เฉดสีเปลี่ยน ได้แก่

- น้ำปูนใส ได้จากการนำปูนที่ใช้เคี้ยวหมากมาผสมน้ำ และทิ้งให้ตกตะกอน แล้วจึงนำเอาน้ำใสๆที่ได้จากการตกตะกอนมาใช้จะทำให้สีที่ย้อมมีความเข้มขึ้น หรือจะได้เฉดสีที่เปลี่ยนไป
- น้ำค้าง หรือน้ำขี้เถ้า ได้จากการนำ ส่วนต่างๆ ของกล้วย ต้นผักขม เปลือกของผลไม้ กากมะพร้าวที่แห้งแล้วมาเผาให้ไหม้จนเกิดเป็นขี้เถ้า แลนำมาใส่น้ำให้ขี้เถ้าตกตะกอนแล้วจะได้น้ำมาใช้ในการย้อมผ้า สีที่ได้จะออกโทนสีเทา เช่นย้อมสีเขียวแล้วนำมาล้างกับน้ำค้างจะได้สีเขียวเทา
- กรด ได้จากพืชที่มีรสเปรี้ยว เช่น น้ำมะนาว น้ำใบหรือฝักส้มป่อย น้ำมะขามเปียก น้ำมะกรูด

- น้ำบาดาล หรือ น้ำสนิมเหล็ก จะใช้น้ำบ่อบาดาลที่เป็นสนิม หรือนำเหล็กไปเผาไฟให้แดง แล้วนำไปแช่ในน้ำ ทิ้งไว้ 3 วันจึงนำน้ำสนิมมาใช้ได้
- น้ำโคลน เตรียมจากโคลนใต้สระ หรือบ่อที่มีน้ำขังตลอดปี ใช้ดินโคลนมาละลายในน้ำเปล่า สัดส่วนน้ำ 1 ส่วนต่อดินโคลน 1 สี่ที่ได้จะเข้มข้นหรืออาจจะได้สีเทาเข้ม

ภาพที่ 19 สารช่วยย้อม

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2560)

3.1.3 สารช่วยให้สีติด ในการย้อมสีธรรมชาติมีการใช้สารช่วยให้สีติดเส้นด้าย โดยสารดังกล่าวจะใช้ย้อมเส้นด้ายก่อนการย้อมสี หรือใช้ผสมในน้ำสีย้อม

- สารฟาด หรือ แทนนิน สารแทนนินจะมีอยู่ในส่วนต่างๆ ของพืชที่มีรสฝาดและขม เช่น ลูกหมากเปลือกเพกา เปลือกสีเสียด เปลือกผลทับทิม เปลือกประดู่ ใบยูคา ใบเหมือดแอ เป็นต้น ซึ่งสารดังกล่าวมีคุณสมบัติช่วยให้สีติดกับเส้นด้ายได้ดีขึ้น โดยการต้มสกัด น้ำฟาดหรือแทนนินจากพืชดังกล่าว แล้วนำเส้นด้ายต้มย้อมกับน้ำฟาดก่อน จากนั้นจึงนำเส้นด้ายไปย้อมกับน้ำสีย้อมอีกครั้ง

- โปรตีนจากน้ำถั่วเหลือง ใช้ต้มกับเส้นด้ายก่อนการย้อมสีเพื่อช่วยในการเพิ่มโปรตีนบนเส้นด้ายทำให้สามารถย้อมสีติดได้ดีมากขึ้น ทางญี่ปุ่นจะซุบฝ้ายไหมด้วยน้ำถั่วเหลืองก่อนเสมอ โดยแช่ไว้ 1 คืน

-เกลือแกงจะใช้ผสมกับน้ำสีย้อมเพื่อช่วยให้สีติดเส้นด้ายได้ง่ายขึ้น

3.1.4 การใช้สารช่วยย้อมในการย้อมผ้ามี 3 วิธี คือ

- การใช้ก่อนการย้อมสี ซึ่งต้องนำเส้นด้ายไปซุบสารช่วยย้อมก่อนนำไปย้อมสีธรรมชาติ
- การใช้พร้อมกับการย้อมสี เป็นการใส่สารช่วยย้อมไปในน้ำสีแล้วจึงนำเส้นด้ายลงย้อม
- การใช้หลังย้อมสี นำเส้นด้ายไปย้อมสีก่อนแล้วจึงนำไปย้อมกับสารช่วยย้อม

3.2 การทอผ้าไหมมัดหมี่

3.2.1 การเตรียมเส้นยืน

- นำเส้นไหมมาฟอกด้วยน้ำต่างเพื่อล้างขาวไหม ทำให้เส้นไหมอ่อนลง นุ่มขึ้นและทำให้ย้อมสีติดและสวยงามไม่ต่าง
- ล้างเส้นไหมให้สะอาดในน้ำสะอาดที่ไม่มีสารทำปฏิกิริยาที่ทำให้เส้นไหมเปลี่ยนสี
- เมื่อได้เส้นไหมที่ฟอกขาวไหมออกแล้วไปย้อมสีที่เตรียมไว้
- ต้มไหมในน้ำที่เตรียมไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงแล้วจึงนำขึ้นมาบิดให้หมาด
- นำเส้นไหมไปล้างในน้ำสะอาดและนำไปผึ่งในร่มให้แห้ง

3.2.2 การเตรียมเส้นพุ่ง(การมัดหมี่)และการย้อมไหม

- นำเส้นไหมที่ฟอกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปตีเกรียวเนื่องจากเส้นไหมผ่านการฟอกจะแตกไม่กลมนำไปใส่เครื่องโยกเพื่อแยกเส้นไหมเป็นกลุ่ม หรือชาวบ้านเรียกเป็นลำหรือข้อสำหรับมัดให้เกิดลวดลายสวยงาม
- นำไหมที่โยกเสร็จเรียบร้อยแล้วใส่อุปกรณ์สร้างลายหมี่ที่เรียกว่าโองหมี่จัดไหมให้ได้ระเบียบ ใช้เชือกฟางมัดลายตามแบบที่ต้องการ นำเส้นไหมที่มัดลายเสร็จแช่น้ำทิ้งไว้ประมาณ ๕-๑๐ นาทีเพื่อให้ไหมอืดตัว
- ใส่ น้ำสะอาดในภาชนะเคลือบขึ้นตั้งไฟกลาง ๆ พออุ่น ตักน้ำใส่ภาชนะนำสี(เคมี)ที่ต้องการลงละลาย คนให้สีแตกเป็นเนื้อเดียวกัน นำไหมที่แช่น้ำบิดน้ำออกพอหมาด ลงแช่ในน้ำสี ชุบไหมให้ติดสีแล้วนำขึ้นต้มไฟ ๙๐-๙๕ องศาเซลเซียส ประมาณ ๑๐-๒๐ นาที นำไปล้างให้สะอาดแล้วนำเส้นไหมบิดน้ำสีออกนำไปผึ่งในที่ร่มให้แห้ง
- นำเส้นไหมมัดหมี่ที่แห้งแล้ว ใส่เข้ากับแบบสร้างลายหมี่อีกครั้งหนึ่งเพื่อแกะเชือกฟางที่มัดออกจะได้เส้นไหมที่มีสีและลายตามที่มีด
- นำไหมมัดหมี่ที่แกะเชือกฟางแล้วไปตีเกรียวแล้วรอกเส้นไหมใส่หลอดด้าย
- หากย้อมด้วยสีธรรมชาติ ขึ้นตอนคล้ายกับการย้อมด้วยสีเคมี แต่จะต้องเตรียมสีเอง ซึ่งได้จาก เปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือรากไม้ นำมาทุบหรือหั่นให้ละเอียดแล้วแต่ความหยาบของวัสดุ แล้วนำไปต้มน้ำ เคี่ยวให้ได้ที่แล้วนำเส้นไหมลงไปย้อม ซึ่งต้องใช้เวลาในการต้ม

3.2.3 การทอผ้า

- นำเส้นยืนที่ต่อเข้ากับพืมเสร็จเรียบร้อยแล้วไปใส่กัท่อ ผูกมัดไว้ให้เส้นไหมตึง จัดเส้นไหมให้เป็นระเบียบ
- นำเส้นพุ่งที่กรอใส่หลอดแล้วใส่ในอุปกรณ์สอดเส้นพุ่งที่เรียกว่ากระสวย
- ใช้เท้าเหยียบเชือกพืมข้างล่างที่มีอยู่ ๒ เส้น (ต้องเหยียบทีละเส้นต่อการสอดหนึ่งครั้งสลับกันไป) เพื่อให้เส้นพืมแยกเส้นยืนออกเป็นช่อง สอดกระสวยที่มีเส้นพุ่งอยู่ ผลักไปให้ทะลุออกอีกฝั่งหนึ่งและยกเท้าออก
- จัดเส้นไหมที่มีลายให้เข้าที่ เมื่อเส้นไหมเข้าที่แล้วใช้เท้าเหยียบเชือกพืม ๒ เท้าพร้อมกัน พร้อมกับใช้มือกระทบพืมเข้าใส่เส้นไหมแรง ๆ และสม่ำเสมอ เพื่อให้เส้นไหมแน่น
- ทำตามขั้นตอนที่ ๓-๔ ต่อไปเรื่อย ๆ จะได้ผ้าไหมตามลายและสีที่ต้องการ

3.3 วิธีการออกแบบลายผ้ามัดหมี่

ผ้าไหมมัดหมี่เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองอย่างหนึ่งที่นิยมทำกันมาช้านาน ลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่นั้นส่วนใหญ่เกิดจากวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ บางลวดลายเชื่อมโยงกับคติและความเชื่อที่นับถือกันมา บางลายปรากฏอยู่ในศิลปะอื่น ๆ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง หรือสถาปัตยกรรม สิ่งของเครื่องใช้ ลวดลายในตำนานพื้นบ้าน หรือในวรรณคดี บางลายตั้งชื่อแล้วเรียกสืบทอดกันมาแต่โบราณ บางลายตั้งชื่อขึ้นใหม่ ลวดลายที่เป็นลายดั้งเดิมจึงมีเยอะมาก และส่วนใหญ่จะเป็นผ้าลายทั้งผืน กล่าวคือ เป็นลวดลายที่วางเรียงซ้ำ ๆ ต่อเนื่องกันทั้งผืนผ้า

ลวดลายผ้าต้นแบบ พบเห็นได้ 4 ลายด้วยกัน ซึ่งเป็นลวดลายที่มีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ และยังพบว่าเป็นลวดลายที่ตกแต่งอยู่บนภาชนะเครื่องปั้นดินเผาโบราณที่ขุดพบที่โคกพนมและที่บ้านเชียงอีกด้วย ประกอบด้วย

3.3.1 ลายเส้นตรง หรือเส้นขาด ในทางตรงยาวหรือทางขวาง เส้นเดียว หรือหลาย ๆ เส้นขนานกัน ในภาคอีสานลายเส้นตรงยาวตรงสลับกับลายอื่น ๆ จะปรากฏอยู่ในผ้ามัดหมี่ทั้งไหมและฝ้าย และบ่อยครั้งจะพบผ้ามัดหมี่อีสานเป็นลายเส้นต่อที่มีลักษณะเหมือนฝนตกเป็นทาง ยาวลงมา หรือที่ประดับอยู่ในผ้าตีนจกเป็นเส้นขาดเหมือนฝนตก หรือลายเส้นขาดขวางเหมือนเป็นทางเดินของน้ำ เป็นต้น

ภาพที่ 20 ตัวอย่างผ้าไหมมัดหมี่ลายเส้นตรง หรือเส้นขาด
ที่มา งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3.3.2 ลายฟันปลา ลายนี้ปรากฏอยู่ตามเชิงผ้าของตีนจกและผ้าซิด ตลอดจนเป็นลายเชิง ของชิ้นมัดหมี่ของผ้าที่ทอในทุกๆ ภาคของประเทศไทย ชาวบ้านทางภาคอีสานเรียกว่า “ลายเอี่ยน” ลายฟันปลาอาจจะปรากฏในลักษณะทางขวางหรือทางยาวก็ได้ บางครั้งจะพบผ้ามัดหมี่ที่ตกแต่งด้วยลายฟันปลาทั้งผืนก็มี

ภาพที่ 21 ตัวอย่างผ้าไหมมัดหมี่ลายฟันปลา
ที่มา งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3.3.3 ลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือลายกากบาท เกิดจากการขีดเส้นตรงทางเฉียงหลาย ๆ เส้นตัดกันทำให้เกิดกากบาท หรือตารางสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนหลาย ๆ รูปติดต่อกัน ลายนี้พบอยู่บนผ้าจก ผ้าซิด และผ้ามัดหมี่

ภาพที่ 22 ตัวอย่างผ้าไหมลายสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน หรือลายกากบาท
ที่มา งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

3.3.4 ลายขดเป็นวงเหมือนกันหอย หรือตะขอ ลายนี้พบอยู่ทั่วไปเช่นกัน บนผ้าจก
ผ้าซิด และผ้ามัดหมี่ของทุกภาค ชาวบ้านภาคเหนือและภาคอีสาน เรียกว่า ลายผักกูด

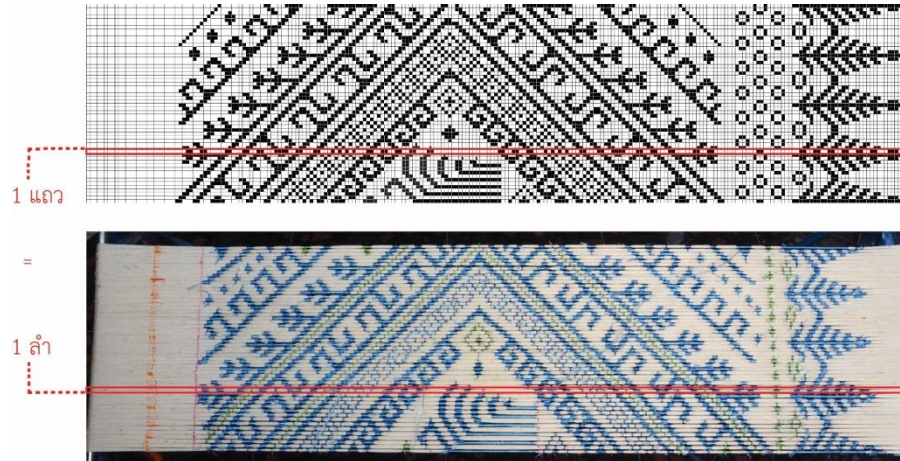

ภาพที่ 23 ตัวอย่างผ้าไหมลายลายขดเป็นวงเหมือนกันหอย หรือตะขอ
ที่มา งานข้อมูลท้องถิ่น สำนักบริการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

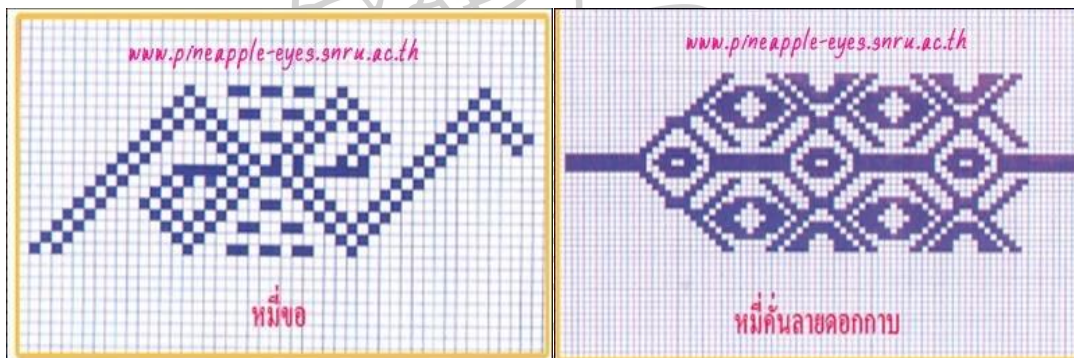
3.4 การเขียนลายผ้าไหม

การออกแบบลวดลายผ้าโดยการใช้กราฟในการเขียน จะกำหนดช่องบนกระดาษกราฟ โดยให้ 1 ช่องบนกระดาษกราฟเท่ากับลายมัดหมี่ 1 ลำ เวลาเขียนลายให้ใช้ดินสอจุดเบา ๆ ลงที่ช่องกราฟให้เห็นโครงสร้าง แล้วค่อยฝนดินสอลงเติมช่องกราฟ เวลาเขียนจะต้องเขียนลายจากด้านบนลงข้างล่าง ตำแหน่งการเขียนให้เขียนตรงกลางของกระดาษกราฟในการเขียนลายก่อน ถ้าลายเรขาคณิตมุมทุก

มุมจะต้องตรงกัน และสามารถแบ่งครึ่งได้เสมอกันหรือเท่ากันทั้ง 2 ด้าน หลังจากทำสายด้านบนแล้ว ค่อยมาทำเชิงผ้าข้างที่หลัง และลงสีให้สวยงาม

ภาพที่ 24 วิธีมัดหมี่
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน

ภาพที่ 25 วิธีมัดหมี่
ที่มา : ฐานิศวรร ฐิติกุลภิมย์

การออกแบบลวดลายของผ้ามัดหมี่มีหลายรูปแบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 ลายมัดหมี่แบบเรขาคณิต คือ การกำหนดลงกราฟมีมุมจุดกึ่งกลางที่สามารถแบ่งครึ่งได้ เวลามัดลวดลายบนผืนผ้า ในส่วนของเส้นพุ่งให้มัดครึ่งหนึ่งของลาย เริ่มจากครึ่งพอดอยก็จะเต็มลาย

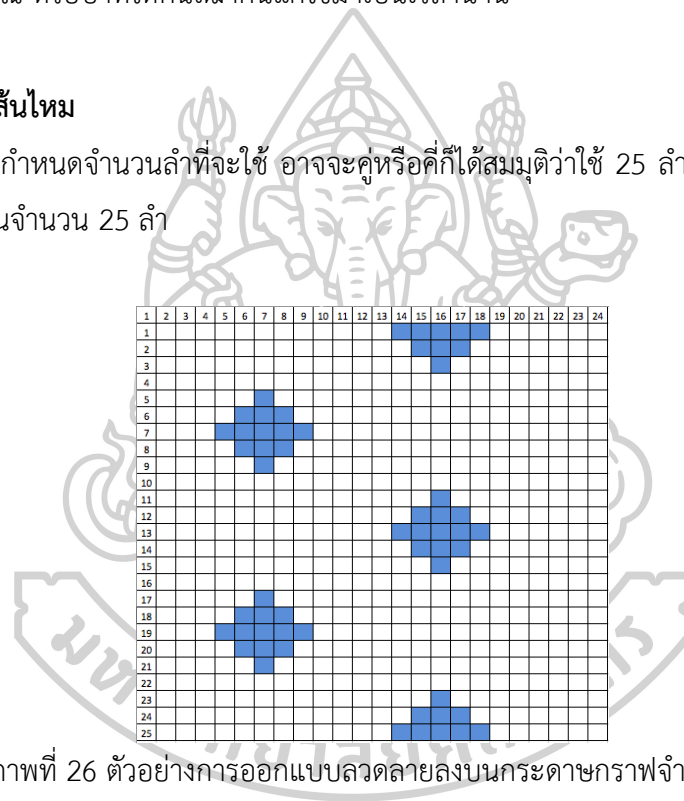
3.4.2 มัดหมี่แบบอิสระ สร้างสรรค์ คือ จะต้องร่างรูปภาพที่จะมัดหมี่แล้วมาลงกราฟ ให้ทำการคำนวณว่าลายขนาดนี้จะต้องใช้กี่ลำ เพื่อให้ได้ลายบนผ้าไหมเหมือนกับรูปภาพ

3.4.3 มัดหมี่ตรงทอสไลด์ เวลาทอตั้งหมี่ให้ค่อย ๆ ไล่ไปเรื่อย ๆ แต่พอเล็กเกินก็จะตั้งสไลด์ใหม่

3.4.4 มัดหมี่ทางเส้นยืน ซึ่งจากการค้นพบโดยทั่วไปส่วนใหญ่จะเห็นอยู่ในสมัยก่อนส่วนใหญ่จะมีแต่ลวดลายแบบทรงเรขาคณิต เป็นลวดลายผ้าไหมที่ห่อคัมภีร์ในตู้พระของวัดโบราณ หรือป่าที่ให้คนเฒ่าคนแก่ใช้มาเป็นเวลานาน

การคำนวณเส้นไหม

เป็นการกำหนดจำนวนลำที่จะใช้ อาจจะดูหรือคิดก็ได้สมมุติว่าใช้ 25 ลำ ตามรูปภาพ ออกแบบลายให้ลงตัวในจำนวน 25 ลำ

ภาพที่ 26 ตัวอย่างการออกแบบลวดลายลงบนกระดาษกราฟจำนวน 25 ลำ

ที่มา : ฐานิศวรร ฐิติกุลภิมย์

1 ลำ ใช้เส้นไหม 4 เส้น ใช้เส้นไหมทั้งหมด 100 เส้น ในการทอ 1 นิ้ว ใช้เส้นไหม 50 เส้น (โดยประมาณ) เส้นไหม 100 เส้น จะได้ผ้ากว้าง 2 นิ้ว (25 ลำ)

ผ้าถุง 1 ผืน กว้าง 72 นิ้ว ใช้เส้นไหม 3600 เส้น (ฐานิศวรร ฐิติกุลภิมย์, 2553)

4. ข้อมูลด้านศิลปะและการออกแบบ

4.1 ที่มาแนวความคิด

ในวิจัยนี้มีที่มาและแนวความคิดของการออกแบบลายผ้าคือ “ข้าว” ซึ่งเป็นผลจากการทดลองย้อมสีธรรมชาติ สีที่ได้คือสีจากน้ำข้าวขาวเก่า จึงเป็นผลต่อการออกแบบลายผ้า

4.1.1 ความหมายของข้าว

ข้าวเป็นอาหารหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมาแต่สมัยโบราณ การปลูกข้าวโดยเกษตรกรได้มีการส่งผ่านภูมิปัญญาที่ได้ถูกเชื่อมโยงสู่ความเชื่อที่ว่า ข้าวมีเทพธิดาประจำอยู่คือแม่โพสพ และความเชื่อนี้ได้นำไปสู่ประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและวิถีชีวิตของชาวนา ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อและความเคารพต่อธรรมชาติ หากต้นข้าวที่ปลูกได้รับการปฏิบัติเอาใจใส่ที่ดี ก็จะสร้างความสุขสมบูรณ์ให้กับครอบครัวและชุมชน ฉะนั้นการทำเกษตรจึงมิใช่การปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบสานประเพณีและความเชื่อจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

“แม่โพสพ” เป็นความเชื่อนับแต่อดีตถึงปัจจุบันว่าเป็น เทพธิดาแห่งข้าว โดยมีที่มาของความเชื่อว่า แม่นั้นเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ที่มีบทบาทสูงที่สุดในครอบครัวและสิ่งที่มีคุณประโยชน์ทั้งหลายในสังคมไทยนั้นมักจะใช้คำว่าแม่เป็นคำเรียกชื่อไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำ แม่ธรณี ฯลฯ การใช้คำว่า “แม่” เรียกข้าวก็ถือเป็น การให้เกียรติยกย่องมากที่สุด ข้าวมีความสำคัญก็เพราะว่าข้าวเป็นผู้ให้ชีวิตแก่มนุษย์ เพราะ ฉะนั้น หน้าที่ที่มนุษย์ต้องตอบแทนคือมนุษย์ต้องเลี้ยงดูพุ่มพักเลี้ยงดูข้าวด้วย ข้าวมีขวัญข้าว ซึ่งเหมือนกับมนุษย์ที่ยังมีชีวิตอยู่ ต้องมีขวัญ ขวัญนั้นสามารถที่จะกระแทกกระเทือนเจ็บไข้ได้ป่วยหรือไม่พึงพอใจได้ เพราะฉะนั้นถ้าต้องการให้อยู่ดีมีสุข ต้องเอาอกเอาใจขวัญของข้าว

นับแต่อดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมคือการเพาะปลูก พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าวจึงมีความสำคัญต่อชีวิตในการทำเกษตรกรรม เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ พิธีกรรมจึงมีจุดประสงค์หลักที่เกี่ยวกับข้าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาของชาวบ้านที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน ในการเผชิญกับปัญหาเรื่องปากเรื่องท้องเรื่องความอยู่รอด พิธีกรรมข้าวมีความสำคัญต่อชาวบ้านมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับการทำมาหากินเลี้ยงชีพ ดังนั้น พิธีกรรมข้าวจะมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดปี โดยช่วงที่สำคัญที่สุดจะอยู่ระหว่างหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตและก่อนเริ่มฤดูกาลใหม่ พิธีกรรมข้าวมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

- พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก มีวัตถุประสงค์เพื่อบวงสรวง บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบรรพบุรุษให้คุ้มครองป้องกันภัยอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน ให้มีความสวัสดิมงคล มีความอุดมสมบูรณ์ ขอโอกาสและความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิตในรอบปีนั้น ๆ เช่น พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ พิธีเลี้ยงขุนผีขุนดำ พิธีแห่นางแมว เทศน์พญาคันคาก สวดคาถาปลาช่อน พิธีปั้นเมฆ พิธีบุญบังไฟ พิธีบุญ ชำชะ

- พิธีช่วงเพาะปลูก มีเป้าหมายเพื่อบวงสรวงบนบาน บอกกล่าว ผักฝางสิ่งที่เกี่ยวข้องกับข้าวหรือการเพาะปลูกแก่เทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้การเพาะปลูกข้าวดำเนินไปได้ด้วยดี ปราศจากอันตรายต่างๆ อาทิ พิธีแรกไถนา พิธีเลี้ยงผีตาแฮก ตกกล้า พิธีแรกดำนา พิธีปักข้าวตาแฮก พิธีปักกกตาแฮก

- พิธีกรรมเพื่อการบำรุงรักษา เพื่อให้ข้าวงอกงาม ปลอดภัยจากสัตว์ต่างๆ หนอนเพลี้ย พิธีกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นในช่วงระหว่างการเพาะปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีไล่น้ำ พิธีปักตาเหลว พิธีสวดสังคะ พิธีรับขวัญแม่โพสพ พิธีไล่หนู ไล่เนก ไล่เพลี้ย ไล่แมลง และอื่นๆ โดยใช้น้ำมนต์ ผ้ายันต์ ภาวนาโดยหว่านทราย หรือเครื่องราง

- พิธีกรรมเพื่อการเก็บเกี่ยว-ฉลองผลผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตมาก และเพื่อแสดงความอ่อนน้อมกตัญญูต่อข้าว ตลอดถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง พิธีกรรมประเภทนี้ จัดขึ้นในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว อาทิ พิธีรวบข้าว พิธีแรกเกี่ยวข้าว พิธีเชิญข้าวขวัญ พิธีวางข้าวต่างน้ำ พิธีปลงข้าว พิธีขนข้าวขึ้นยุ้ง พิธีตั้งลอมข้าว พิธีปิดยุ้ง พิธีเปิดยุ้ง

ปัจจุบันพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวที่มีความสำคัญคือพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งเป็นพิธีปฐมฤกษ์มีแหล่งกำเนิดมาจากศาสนาพราหมณ์ในการทำนาปลูกข้าวของแต่ละปี พิธีแรกนาขวัญนี้จะถูกกำหนดขึ้นโดยโหรหลวงประจำทุกปีในเดือนพฤษภาคม โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะมอบให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตรเป็นพระยาแรกนาทำการไถและหว่านเมล็ดข้าว ณ ท้องสนามหลวง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถจะทรงเสด็จมาเป็นประธานและทรงแต่งตั้งพระยาแรกนาให้เป็นผู้นำในพิธีแทน ในพิธีมีการทำนายปริมาณน้ำฝนในช่วงฤดูฝนที่กำลังจะมาถึง โดยพระยาแรกนาจะเลือกผ้าสามผืน ที่มีความยาวต่างขนาดกัน ผืนที่ยาวที่สุดทายว่า ปริมาณฝนจะมีน้อย ผืนที่สั้นที่สุดทายว่าปริมาณน้ำฝนจะมาก และผืนที่มีความยาวปานกลาง ทายว่ามีปริมาณน้ำฝนพอประมาณ หลังจากสวมเสื้อผ้าเรียกว่า “ผ้านุ่ง” เรียบร้อยแล้วพระยาแรกนาก็จะไถลงไปบนพื้นที่ท้องสนามหลวงด้วยพระนังคัลสีแดงและสีทองซึ่งลากโดยพระโคผู้สีขาว ตามขบวนด้วยเทพีทั้งสี่ผู้ซึ่งหาบกระเช้าทองและกระเช้าเงินที่บรรจุด้วยเมล็ดข้าวเปลือกพระราชทานและหว่านข้าวเปลือกลงไปบนพื้นที่ไถ มีคณะพราหมณ์เดินคู่ไปกับขบวนพร้อมทั้งสวดและเป่าสังข์ไปพร้อมกัน เมื่อเสร็จแล้วพระโคก็จะได้รับการป้อนพระกระยาหารและเครื่องดื่ม 7 ชนิด คือ เมล็ดข้าว ถั่ว ข้าวโพด หญ้า เมล็ดงา น้ำ และเหล้า เมื่อพระโคจะเลือกกินหรือดื่มสิ่งใด ทายว่าปีนี้จะอุดมสมบูรณ์ด้วยสิ่งที่พระโคเลือก เมื่อเสร็จพิธีก็จะเปิดให้ประชาชนเก็บเมล็ดข้าวที่หว่านโดยพระยาแรกนาเก็บไปเป็นเมล็ดพันธุ์เพื่อเป็นสิริมงคลในการปลูกข้าวเพื่อให้พืชผลในปีที่จะมาถึงนี้อุดมสมบูรณ์ เพราะว่าเมล็ดข้าวนี้ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันจะนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์และความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่มีไว้ในครอบครอง (บ้านจอมยุทธ, 2543)

4.2 รูปแบบของกระเป๋าแต่ละประเภท

กระเป๋านั้นมีหลากหลายรูปทรง, วัสดุที่ใช้ และสีที่แตกต่างออกไป กระเป๋าไม่ได้ ออกแบบมาเพื่อใส่ของอย่างเดียว แต่สามารถนำไปสู่ คำว่า แฟชั่นได้อีกด้วย กระเป๋าสามารถ แบ่งได้ 2 อย่างหลักๆ คือ รูปทรงของกระเป๋า และวิธีการหิ้วของกระเป๋า

รูปภาพ	รายละเอียด
 <p>ที่มา : Bagman Shop</p>	<p>Clutch (กระเป๋าคลัทช์)</p> <p>กระเป๋าทรงคลัทช์เป็นกระเป๋าที่ไม่มีหูหิ้ว จะใช้โดยการถือไว้ในมือ หรือหนีบไว้ใต้แขน ตามประวัติศาสตร์ของกระเป๋าถือ กระเป๋าคลัทช์สมัยก่อนจะมีขนาดเล็กกว่าสมัยนี้มากเพราะ ไว้ใช้สอยในช่วงเวลาออกงานตอนเย็น และใส่ของอยู่ไม่กี่ชนิดเช่น กุญแจ, ใบบัตร และลิปสติกสมัยนี้กระเป๋าคลัทช์มีขนาดใหญ่ขึ้นได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งรูปแบบของกระเป๋ายังเหมือนเดิม แต่มีการปรับขนาดให้ใหญ่ขึ้น ซึ่งเหมาะกับผู้หญิงสมัยนี้ที่มีของใช้มากขึ้น</p> <p>คลัทช์ ยังมี แบบทรงนิ่ม แบบมีกรอบรอบ หรือ แบบกล่องแข็ง มีหลากหลายรูปแบบ และวัสดุที่ทำนำมาใช้ เช่น ผ้าไหม, หนัง หรือผ้าทอ แล้วยังมีรูปแบบการปิดที่หลากหลาย เช่น พับปิดจากด้านบน, ปิดจากด้านบน, แบบใช้ซิปรูด, แบบกดลิ้น หรือแบบหูรูด และอื่นๆ (กระเป๋าชินด์ต่างๆ, มปป: ออนไลน์)</p>

รูปภาพ	รายละเอียด
 <p data-bbox="427 685 593 723">ที่มา : Dillard's</p>	<p data-bbox="794 371 1203 405">Shoulder Bag (กระเป๋าสะพายไหล่)</p> <p data-bbox="794 409 1358 719">กระเป๋าสะพายไหล่ มีหลากหลายรูปทรง และขนาด ส่วนใหญ่จะมีขนาดค่อนข้างใหญ่ไว้สำหรับใส่กระเป๋า สตางค์, กุญแจ, มือถือ, หนังสือ, สมุด, เครื่องสำอาง และอื่นๆ กระเป๋าทรงนี้มักจะมีช่องใส่ของทั้งด้านนอก และด้านใน เพื่อที่จะให้จุของได้เยอะขึ้น และดูเรียบร้อย กระเป๋าแบบนี้ออกแบบให้สะพายบนไหล่ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในผู้หญิงเพราะใช้สะดวก และไม่เมื่อยแขนเวลาหิ้วของเยอะๆ (กระเป๋าชนิดต่างๆ, มปป: ออนไลน์)</p>
 <p data-bbox="427 1070 655 1108">ที่มา : Luxury street</p>	<p data-bbox="794 768 1174 801">Handheld Bag (กระเป๋าถือหิ้ว)</p> <p data-bbox="794 806 1358 1155">กระเป๋าชนิดนี้ออกแบบมาเพื่อใช้มือหิ้วเท่านั้น ทำให้มีหูหิ้วที่สั้น และไม่สามารถนำมาสะพายบนไหล่ได้ ซึ่งขนาดของมันจะเล็กกว่ากระเป๋าสะพายไหล่ แต่ใหญ่กว่า กระเป๋าทรงคลัทช์กระเป๋าที่ตส่วนมากจะทำมาจาก ผ้าดิบ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า แคนวาส มีช่องเปิดอยู่ด้านบน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีแค่ช่องเดียว กระเป๋าที่ต เป็นกระเป๋าที่ใหญ่ เมื่อสะพายไว้บนไหล่จะมีความยาวถึงช่วงศอก เหมาะสำหรับการไปเที่ยวทะเล, กิจกรรมกลางแจ้ง และ ซื้อปิ้งเป็นที่สุด (กระเป๋าชนิดต่างๆ, มปป: ออนไลน์)</p>
 <p data-bbox="427 1473 560 1512">ที่มา : gucci</p>	<p data-bbox="794 1200 1222 1234">Messenger bag (กระเป๋าสะพายข้าง)</p> <p data-bbox="794 1238 1358 1518">กระเป๋าเมสเซนเจอร์ หรือเรียกอย่างว่ากระเป๋าสะพายข้าง โดยถูกเรียกแบบนี้เพราะลักษณะในการใช้งาน กระเป๋าทรงนี้มักจะติดตัวไว้ตลอดเวลาทำให้ คุณรู้สึกปลอดภัยเวลาใช้งาน เพราะมันจะไม่หายไปไหนแน่นอน กระเป๋าทรงนี้มีหลากหลายรูปแบบ และขนาด เหมาะสำหรับ นักเรียน และนักท่องเที่ยว ที่มักจะต้อง ขยับไปนู่นไปนี่ตลอดเวลา (กระเป๋าชนิดต่างๆ, มปป: ออนไลน์)</p>
 <p data-bbox="427 1872 639 1910">ที่มา : cath kidston</p>	<p data-bbox="794 1570 1054 1603">Backpack (กระเป๋าเป้)</p> <p data-bbox="794 1608 1358 1883">กระเป๋าเป้เป็นที่นิยมสำหรับนักเรียน เนื่องจากมีสายสะพายสองอัน และออกแบบมาให้สะพายบนหลัง ซึ่งเหมาะมากสำหรับใส่ของหนักๆ เช่น หนังสือเรียน, สมุดจดบันทึก, เครื่องเขียนต่างๆ หรือของที่มีน้ำหนักอื่นๆ ส่วนใหญ่จะทำมาจาก ไนลอน ไม่ก็ แคนวาส หรือ หนังต่างๆ กระเป๋าเป้ยังเหมาะกับการท่องเที่ยว, ปีนเขา, เข้าค่าย หรือ กิจกรรมต่างๆ (กระเป๋าชนิดต่างๆ, มปป: ออนไลน์)</p>

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะนำเสนอได้เรื่องของการย้อมสีเส้นไหมด้วยวัสดุธรรมชาติ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อชุมชนที่ยั่งยืน

ในงานวิจัยแรกเป็นงานวิจัยของ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ (2560) เรื่อง การย้อมสีไหมด้วยเมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขามเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์

มะขามเมื่อรับประทานแล้วส่วนที่เหลือทิ้งก็คือเมล็ด สรรพคุณของเมล็ดมะขามมีมากทั้งใช้รับประทานได้ แต่ อรนุช นาคชาติ และคณะ ได้เห็นความสำคัญของเมล็ดมะขามที่ถูกทิ้งจึงได้นำเอาเมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขามจากการเหลือทิ้งมาสกัดสีและทดลองย้อมสีเส้นไหม โดยผสมกับสารช่วยติด 4 ชนิดด้วยกันคือ ใบมะขาม ใบชงโค สารส้ม และน้ำโคลน หลังจากนั้นได้นำมาทดสอบคุณภาพของเส้นไหมหลังการย้อม โดยประเมินลักษณะสีของเส้นไหม ความแข็งแรงของเส้นไหม ความคงทนของสี ได้แก่ ความคงทนของสีต่อการขัดถู ความคงทน ของสีต่อการกดทับด้วยความร้อน ความคงทน ของสีต่อเหงื่อและการตกสี จากนั้นจึงนำไปประยุกต์ใช้ในผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เลือกสูตรการย้อมไหมที่ให้คุณภาพดี ที่สุดไปประยุกต์ใช้ในการผลิตผ้าไหม โดยอาศัย การออกแบบและลดทอนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ 27 ตัวอย่างของผลิตภัณฑ์ไหมที่ย้อมด้วย เมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขาม
ที่มา : ออรนุช นาคชาติ และคณะ

อรนุช นาคชาติ และคณะ(2560) กล่าวว่า การศึกษาการย้อมไหมด้วยเมล็ดมะขาม และเปลือกหุ้มเมล็ดมะขาม พบว่า เมล็ดมะขาม และเปลือกหุ้มมะขามสามารถนำมาใช้ย้อมไหมได้ โดยจะให้ไหมสีน้ำตาลอ่อนถึงน้ำตาลเข้ม ทั้งนี้ เนื่องจากเมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขาม มีสารแทนนินเป็นองค์ประกอบ เมล็ดมะขามนอกจากจะมีสารแทนนินที่ช่วยในการติดสีแล้ว เพื่อให้การย้อมไหมติดสีได้ มากยิ่งขึ้นบางครั้งจำเป็นต้องใช้สารช่วยติดสีชนิด อื่นๆมาช่วยในการย้อม ซึ่งสารช่วยติดสี

(mordant) ที่ใช้ในงานวิจัยนี้ คือ สารส้ม ใบชงโค ใบมะขาม และโคลน โดยพบว่าสารส้มและโคลน เป็นสารช่วยติดสีที่ดีที่สุด

จากงานวิจัยดังกล่าว เป็นการนำของเหลือใช้จากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้ โดยการนำมาทดลองและปรับใช้ให้คนในชุมชนสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ อีกทั้งยังเป็นทางเลือกของการทำเมล็ดมะขามไปใช้ประโยชน์อีกด้วย

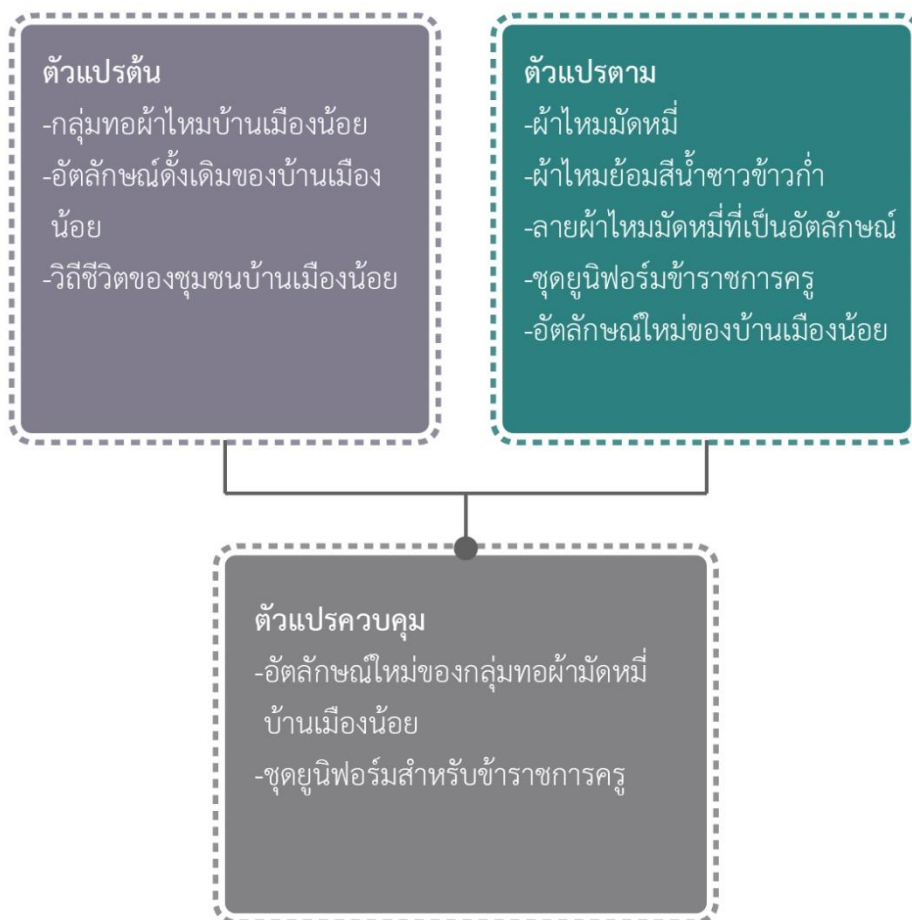
บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษาบ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยสู่ผลงานสร้างสรรค์การตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีเพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์ ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ทดลองเพื่อคัดเลือกวัสดุธรรมชาติที่ชาวบ้านหาได้ง่ายจากพืชท้องถิ่น หรือพืชที่ชาวบ้านปลูกตามฤดูกาลมาใช้ในการย้อมสีผ้าไหม จากนั้นจึงนำผ้ามัดหมี่ที่ได้มาสร้างสรรค์ผลงานต่อไป โดยมีการรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ข้อมูลการสัมภาษณ์ และมีวิธีการดำเนินงานได้ดังนี้

1. กำหนดปัญหาของงานวิจัย
2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย
3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง
4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน
5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม
6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ
 - 6.1 การออกแบบลายมัดหมี่
 - 6.2 การออกแบบผลงานสร้างสรรค์
7. ขั้นตอนและกระบวนการ

กรอบความคิด

ภาพที่ 28 กรอบความคิดของงานวิจัยการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

1. กำหนดปัญหาของงานวิจัย

เริ่มจากการได้มีโอกาสไปบ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์ และเห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บ้านทุกหลังคาเรือนมีการทอผ้าไหมเป็นเรื่องปกติของคนที่บ้านเมืองน้อย การนำเส้นยืนซึ่งที่ทอผ้าก่อนจะทอผ้าไหม จะต้องใช้คน 4-5 คน ใครว่างก็จะมาช่วยกัน ผลัดเปลี่ยนกันไปแล้วแต่ว่าใครจะชิงเส้นยืนใส่ที่ทอผ้า บ้านทุกหลังช่วยเหลือกันอย่าไม่หวังผลตอบแทน ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจการทอผ้าไหมของคนในชุมชนบ้านเมืองน้อย และได้ทบทวนประเด็นที่สนใจจนเกิดเป็นปัญหาดังนี้

- อาชีพหลักคือเกษตรกรส่วนอาชีพรองคือการทำผ้าไหมชาวบ้านเคยทำประโยชน์จากการทำการเกษตรมาใช้ในการทอผ้าไหมหรือไม่ ?

- ชาวบ้านเคยพืซจากการเกษตรมาใช้ในการย้อมสีไหมหรือไม่ ?

- กลุ่มทอผ้าไหมบ้านเมืองน้อยมีลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์หรือไม่ ?

- ลายผ้าที่ชาวบ้านทอจำหน่ายคือลายของหมู่บ้านหรือลายตามท้องตลาด ?

2. เลือกรูปแบบของงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research)โดยเลือกการวิจัยผสมผสานแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงคุณภาพจากนั้นจึงนำผลมาต่อด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ

3. กำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้มีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการทดสอบและสร้างอัตลักษณ์โดยวิธีการกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มโดยมีวิธีการดังนี้

3.1 ประชากร (Population)

- ประชากรกลุ่มทอผ้าไหมทั้งหมดใน อ.นาโพธิ์ มีทั้งหมด 13 กลุ่ม คือ ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านอำเภอนาโพธิ์, หมู่บ้านทอผ้าไหมอำเภอนาโพธิ์, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโนนตะคร้อ, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาโพธิ์หมู่ที่ 2, กลุ่มทอผ้าไหมเทศบาลตำบลนาโพธิ์, กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดอนกอก, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านนาแพ่ง, กลุ่มสตรีทอผ้าไหมบ้านขามป้อม หมู่ที่ 1, กลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบ้าน หมู่ 2, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแอ, กลุ่มทอผ้าไหมบ้านโศกดินแดง, และกลุ่มทอผ้าไหมบ้านหนองแต้

3.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample)

- การวิจัยในครั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือก กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ซึ่งมีสมาชิกทั้งหมด 52 คน เนื่องจากกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จึงใช้กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ. บุรีรัมย์สำหรับการทดลองในงานวิจัยเพื่อหาอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่

4. สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลผลงาน

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์ การสังเกต โดยเก็บข้อมูลจากการทดลองการนำพืชที่ชาวบ้านปลูกมาใช้ในการย้อมสีโดยมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังนี้

4.1 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งส่งผลต่อการทำงานวิจัย และการออกแบบผลงานโดยมีการลงพื้นที่สอบถามชาวบ้านดังนี้

นางบุญเกิด พรวิไลสง	นางมณี สำเภากเงิน	นางนิพนธ์ วงศ์อำมาต
หัวหน้า กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ ผู้เชี่ยวชาญและมีความชำนาญในเรื่องไหมไหม - ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่	กำนัน ต. ศรีสว่าง - ข้อมูลหมู่บ้าน และข้อมูลโครงการ 9102 เพื่อพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน	ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องของการออกแบบ และแกะลายมัดหมี่ - ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างลายมัดหมี่
นางพัชนี พลแสน นายบุญเลิศ พลแสน	นางคำหล้า ปิบไธสง	นางสมพร เปลื้องไธสง นางทองแสน ปอศิริ
ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร - ข้อมูลเกี่ยวกับปลูกพืชตามฤดูกาล และพืชที่มีในท้องถิ่น	ผู้เชี่ยวชาญในการมัดหมี่ - ข้อมูลเกี่ยวกับการมัดหมี่	ผู้เชี่ยวชาญในด้านการทอผ้าไหมมัดหมี่ - ข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้าไหมมัดหมี่

ภาพที่ 29 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

1. การใช้ชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. พืชต่างๆที่ชาวบ้านปลูก
3. การนำพืชที่ปลูกไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ
4. โครงการต่างๆที่ชุมชนได้รับเพื่อพัฒนาชุมชนในกลุ่มอาชีพต่างๆ
5. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ 9102 ที่ชาวบ้านได้รับ

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

1. ประวัติความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย
2. ลวดลายที่เป็นลายดั้งเดิมของบ้านเมืองน้อย
3. ปัญหาที่พบในการผลิตผ้าไหม
4. จุดเด่นของผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย
5. ข้อมูลสมาชิกของกลุ่มรวมถึงรายได้ของสมาชิก การโปรโมท และการจำหน่าย

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์เกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอจำปา

1. ข้อมูลเกี่ยวกับผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอจำปา” ที่มา สีสี่ใช้ย้อม เทคนิค การตีความของลาย เป็นต้น
2. ผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอจำปา” ในปัจจุบัน
3. ความสำคัญของการนำผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอจำปา” ไปสวมใส่
4. สีสรรษชาติที่ชาวบ้านใช้ย้อม
5. เทคนิควิธีการย้อมสีธรรมชาติ

ภาพที่ 30 ตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ชาวบ้าน

จากการลงพื้นที่การสัมภาษณ์ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของบ้านเมืองน้อยเช่น ประชากร อาชีพ วิถีชีวิต การเกษตร กลุ่มอาชีพต่างๆของคนในชุมชนรวมถึงกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ กรรมวิธีการผลิตผ้าไหม เช่น การทอ การย้อมสี การมัดหมี่รวมถึงเทคนิคพิเศษที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้นและผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อยคือผ้าไหมมัดหมี่ลายขอดอกจำปา และยังได้ทราบถึงข้อมูลซึ่งการได้มาของทุน 9102 เพื่อพัฒนาการเกษตรยั่งยืนอีกด้วย

4.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสังเกต

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการสังเกตแบบเข้าร่วมเฉพาะกิจกรรมที่จำเป็นโดยได้แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 กลุ่มคือ การสังเกตพื้นที่หมู่บ้านเมืองน้อยและการสังเกตประชากรในหมู่บ้านเมืองน้อยได้ ข้อมูลดังนี้

❖
❖
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสังเกตรอบๆหมู่บ้านเมืองน้อย

สิ่งที่โดดเด่นและเห็นได้ทุกครั้งเรื่อนคือการปลูกผักตามฤดูกาล หมู่บ้านเมืองน้อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างมากนอกจากการทำไร่ทำนา ก็คือการปลูกผัก ชาวบ้านทุกบ้านจะปลูกผักเพื่อใช้กินในครอบครัว เหลือจากการกินก็นำไปจำหน่าย หากบ้านใดไม่มีพื้นที่สำหรับการปลูกผัก ในหมู่บ้านจะมีพื้นที่ส่วนรวมให้ชาวบ้านทุกคนมาใช้ปลูกผักโดยแบ่งเป็นแปลง ให้ชาวบ้านได้เลือกปลูก ซึ่งแปลงปลูกผักอยู่ใกล้บ่อน้ำทำให้ง่ายต่อการดูแลรักษา

❖
❖
ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสังเกตประชากรบ้านเมืองน้อย

การเก็บข้อมูลจากการสังเกตในหมู่บ้านพบว่า ทุกบ้านมีการทอผ้าไม่เฉพาะผู้หญิงเท่านั้น ผู้ชายเมื่อว่างเว้นจากการทำงานหนักก็ช่วยผู้หญิงทำการทอผ้าเช่นเดียวกัน โดยจะช่วยในส่วนของการเตรียมเส้นไหมเพื่อทอหรือจะเป็นวิธีที่ไม่ยากมากนัก

ภาพที่ 31 เครื่องมือการลงพื้นที่จากการสังเกต

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในแต่ละครั้งผู้วิจัยได้เข้าใจถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อยู่ง่ายกินง่าย ใช้ชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก อาชีพหลักคือการทำไร่ทำนา ปลูกผัก อาชีพที่ว่างเว้นจากการเกษตรคือการทำผ้า ซึ่งทอเกือบทุกหลังคาเรือน การทอผ้าก็เป็นหนึ่งช่องทางที่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้ ชาวบ้านทอผ้าเพื่อจำหน่าย 5-7 ผืนต่อเดือน ผู้คนให้ความสนใจ แต่สิ่งที่ชาวบ้านยังขาดคือ เอกลักษณ์ของผ้าไหมของหมู่บ้าน ผู้จัดทำจึงสนใจการสร้างสรรคผ้า

ไหมมัดหมี่เพื่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านเมืองน้อย โดยคำนึงถึงชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก ตั้งแต่การย้อมสีจนไปถึงการทอผ้า

4.3 ข้อมูลจากการทดลอง

ผู้วิจัยได้นำเอาพืชผักที่ชาวบ้านปลูกมาทดลองย้อมสีกับเส้นไหมโดยแบ่งกลุ่มพืชเป็น3จำพวก คือ พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ(พืชท้องถิ่น) พืชที่ปลูกขึ้นตามฤดูกาล และพืชผักสวนครัวที่ปลูกทุกฤดูกาล โดยมีกระบวนการทดลองดังนี้

- การทดลองย้อมสีธรรมชาติ

การทดลองย้อมสีเป็นการนำพืชจากธรรมชาติมาทดลองย้อม โดยพืชจากธรรมชาติที่ได้คือ พืชในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ พืชที่ชาวบ้านปลูก และผักสวนครัวที่ชาวบ้านปลูก รับประทานตามฤดูกาลกาล ทั้งหมดนี้มีมากในหมู่บ้านเมืองน้อย ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง การนำพืชเหล่านี้มาทดลองย้อมเป็นการใช้วัสดุในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์และหาได้ง่าย ซึ่งมีกรรมวิธีการทดลองย้อม ดังนี้

- วัสดุสำหรับย้อม

โดยปกติแล้วหมู่บ้านเมืองน้อยขึ้นชื่อในเรื่องของการทอผ้าไหมมัดหมี่ และการเลี้ยงหม่อนไหม วัสดุที่ชาวบ้านใช้จึงมีเพียงเฉพาะเส้นใยไหมเท่านั้น เส้นใยไหมเป็นเส้นใยธรรมชาติ ซึ่งเส้นใยธรรมชาติ (natural fibers) เป็นเส้นใยที่มีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ โดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดล้อมสามารถหาได้ง่ายภายในประเทศ ต้นทุนการผลิตต่ำ (อนุชา แพ่งเกษรและคณะ,2555) ซึ่งเส้นใยไหมที่ชาวบ้านใช้มีทั้ง เส้นไหมโรงงาน และเส้นไหมบ้าน เส้นไหมโรงงานคือเส้นไหมที่ซื้อต่อกับพ่อค้าที่รับจากโรงงานผลิตเส้นไหมมาขายในหมู่บ้าน ส่วนเส้นไหมบ้านคือเส้นไหมที่ผ่านกรรมวิธีการการเลี้ยงหม่อนไหมและแปรรูปเส้นไหมจากฝั่มมือชาวบ้าน ซึ่งความแตกต่างของเส้นไหมโรงงานกับเส้นไหมบ้านนั้น ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก สิ่งที่แตกต่างกันคือเส้นไหมโรงงาน เส้นจะเกลี้ยงไม่มีรอยให้เห็นในเส้นไหม แต่เส้นไหมบ้านจะมีความขรุขระเล็กน้อยแต่มีเสน่ห์และสวยงามไม่แพ้กัน

- วัตถุประสงค์ที่ให้สี

วัตถุประสงค์ที่ได้จากหมู่บ้านเมืองน้อย หาได้ง่ายและมีมาก ชุมชนสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง พึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด

	ใบ	ผล	แก่น	ราก	ต้น	เปลือก
เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (พืชท้องถิ่น)	ใบย่านาง	ผักปลัง	-	-	-	-
ปลูกขึ้นตามฤดูกาล	คะน้า	ข้าว	-	-	-	แก้วมังกร ข้าวโพด
ผักสวนครัวปลูกทุกฤดู	ชีจีน ชีลาว	พริก	-	-	-	-

ภาพที่ 32 ตัวอย่างวัตถุประสงค์ที่ให้สีจากผลผลิตของชาวบ้าน

- สารช่วยย้อมหรือสารกระตุ้นสี

สารช่วยย้อมคือสารที่ช่วยให้สีที่ใช้ย้อมติดวัสดุสำหรับย้อมได้ดีขึ้น และติดทนนานขึ้น อีกทั้งการใช้สารช่วยย้อมยังอาจจะทำปฏิกิริยากับน้ำสีที่ใช้ย้อมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉดสีได้ และสารช่วยย้อมนั้นมีทั้งสารช่วยย้อมที่เป็นสารเคมีและสารช่วยย้อมที่เป็นธรรมชาติดังนี้

สารช่วยย้อมเคมี (มอร์แดนท์)

ภาพที่ 33 ตัวอย่างสารช่วยย้อมเคมี (มอร์แดนท์)

สารช่วยย้อมธรรมชาติ (มอร์แดนท์ธรรมชาติ)

ภาพที่ 34 ตัวอย่างสารช่วยย้อมธรรมชาติ (มอร์แดนท์ธรรมชาติ)

การเลือกนำสารช่วยย้อมมาใช้ในการย้อมสีในการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าเลือกจากสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยและทำกันอยู่แล้ว และหาได้ง่ายตามท้องถิ่นโดยจะเน้นการใช้สารช่วยย้อมจากธรรมชาติ ส่วนการเลือกใช้สารช่วยย้อมที่เป็นสารเคมีจะมีเพียงสารส้มเท่านั้น ส่วนสารช่วยย้อมที่เลือกใช้ในการย้อมสีจากพืชแต่ละชนิดจะแตกต่างกันออกไป เพราะสารช่วยย้อมบางชนิดอาจไม่เหมาะสมกับสีบางชนิด อาทิเช่น สารส้มเหมาะกับสีย้อมสีเหลือง น้ำปูนใสเหมาะกับสีย้อมสีเขียว เป็นต้น

- สารช่วยให้ติด

สารช่วยให้ติดคือสารที่ใช้ในการย้อมสีธรรมชาติเพื่อให้สีที่ใช้อย้อมติดวัสดุสำหรับย้อมได้ง่ายขึ้นโดยใช้ผสมกับน้ำย้อม มีดังนี้

ภาพที่ 35 ตัวอย่างสารช่วยให้ติด

- อุณหภูมิที่ใช้ในการย้อม

อุณหภูมิที่ใช้ในการย้อมไหมมักจะใช้อุณหภูมิอยู่ที่ 80-90 องศาเซลเซียส เนื่องจากในเส้นไหมนั้นมีโปรตีน หากย้อมสีในน้ำย้อมที่มีอุณหภูมิที่สูงเกินไปจะทำให้โปรตีนในเส้นไหมตาย และทำให้เส้นไหมแข็งกระด้าง ไม่สวยงาม

- ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย

วัตถุดิบ	อัตราส่วน	สารช่วยย้อม	สารช่วยให้ติด	สีเส้นไหมที่ได้	ความเป็นไปได้	การติดสี	ความพึงพอใจ
 ผักชีลาว (ได้สีเขียวอมเหลือง)	ผักชีลาว200ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีเหลืองอมเขียว)	เกลือแกง	 สีเหลืองอ่อน	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●
 ผักชีจีน (ได้สีเขียวเข้มอมเหลือง)	ผักชีจีน500ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีเหลืองเข้ม)	เกลือแกง	 สีเหลืองเข้ม	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●
 ผักชีจีน (ได้สีเขียวเข้มอมเหลือง) ทิ้งค้างคืน 1 คืน	ผักชีจีน500ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีเหลืองอมน้ำตาล)	เกลือแกง	 สีทองอมเขียว	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●
 คะน้า	คะน้า500ก.	สารส้ม	เกลือแกง	สีเหลืองอ่อน	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●

วัตถุดิบ	อัตราส่วน	สารช่วยย้อม	สารช่วยติด	สีเส้นไหมที่ได้	ความเป็นไปได้	การติดสี	ความพึงพอใจ
 เปลือกข้าวโพด (ได้สีเหลืองใส)	ข้าวโพด700ก. น้ำสะอาด3ลิตร	สารส้ม (ได้สีเหลืองอ่อน)	เกลือแกง	 ย้อมซ้ำสีเดิม ได้สีขาวดำ	●●●●○	●●○○○	●●●●○
 เปลือกแก้วมังกร (ได้สีส้ม)	เปลือกแก้ว650ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีเข้มเป็นนูน)	เกลือแกง	ย้อมไม่ได้ เพราะสีย้อมผสมสารส้มแล้ว เกิดเป็นนูน	○○○○○	○○○○○	○○○○○
 เปลือกแก้วมังกร (ได้สีส้ม)	เปลือกแก้ว650ก. น้ำสะอาด2ลิตร	น้ำปูนใส (ได้สีเข้ม)	เกลือแกง	 สีขาวอมส้มอ่อน	○○○○○	○○○○○	○○○○○
 ข้าวดำ (ได้สีม่วงเข้มอมน้ำตาล)	ข้าวดำ250ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีม่วงดำ)	เกลือแกง	 เทาอมม่วง ชักแล้วได้สีเทา	●●●●●	●●●●●	●●●●●
 ข้าวดำ (ได้สีม่วงเข้มอมน้ำตาล)	ข้าวดำ250ก. น้ำสะอาด2ลิตร	น้ำปูนใส (ได้สีม่วงอมน้ำตาล)	เกลือแกง	 น้ำตาลเทา	●●●●●	●●●●●	●●●●○
 เม็ดฝักปลั่ง (ได้สีม่วง)	เม็ดฝัก200ก. น้ำสะอาด2ลิตร	สารส้ม (ได้สีม่วง)	เกลือแกง	 สีเขียวยอ่อน	●●●○○	●●○○○	●●○○○

ภาพที่ 36 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย

ภาพที่ 37 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย

วัตถุดิบ	อัตราส่วน	สารช่วยย้อม	สารช่วยติด	สีเส้นไหมที่ได้	ความเป็นไปได้	การติดสี	ความพึงพอใจ
 เม็ดผักปลัง (ได้สีม่วง)	เม็ดผัก 200ก. น้ำสะอาด 2ลิตร	น้ำปูนใส (ได้สีม่วงเข้ม)	เกลือแกง	 สีน้ำตาลอ่อน	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●
 ใบย่านาง (ได้สีเขียวเข้ม)	ใบย่านาง 180ก. น้ำสะอาด 2ลิตร	สารส้ม (ได้สีเขียวเข้ม)	เกลือแกง		○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○	○ ○ ○ ○ ○
 ใบย่านาง (ได้สีเขียวเข้ม)	ใบย่านาง 180ก. น้ำสะอาด 2ลิตร	น้ำปูนใส (ได้สีเขียวเข้ม)	เกลือแกง	 ได้สีเขียวอ่อน	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●	● ● ● ● ●

ภาพที่ 38 ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากพืชผลผลิตของชาวบ้านเมืองน้อย

จากการทดลองย้อมสีครั้งที่ 1 สรุปได้ว่า ได้สีเขียวจาก ใบย่านาง สีเหลืองจาก ผักชีจีน ผักชีลาว และคะน้า สีน้ำตาลและสีม่วงจากข้าวดำ พืชบางชนิดที่มีสีอาจจะย้อมไม่ติดเช่น พริก และแก้วมังกร พืชแต่ละชนิดที่ให้สี มักจะให้สีได้แตกต่างกัน ความคงทน การติดสี ต่างกัน หม้อที่ใช้ในการย้อมก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสี ซึ่งการย้อมในครั้งนี้ใช้หม้ออะลูมิเนียม ส่วนใหญ่แล้วหม้ออะลูมิเนียมจะทำปฏิกิริยาต่อการย้อมสี

สีที่เลือกจากการทดลองครั้งที่ 1 และการวิเคราะห์

พืชที่ชาวบ้านปลูกตามฤดูกาล ข้าวเหนียวดำหรือข้าวดำ กลิ่นหอม ย้อมไหมได้ดี มีปฏิกิริยาต่อมอร์แดนท์

พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ใบย่านาง กลิ่นหอม ย้อมไหมได้ดี มีปฏิกิริยาต่อมอร์แดนท์

พืชชาวบ้านปลูกทุกฤดู ผักชี กลิ่นเหม็นเขียว ต้องใช้ผักชีเป็นจำนวนมากจึงจะเพียงพอในการย้อมแต่ละครั้ง

ภาพที่ 39 ผลการวิเคราะห์จากการทดลองครั้งที่ 1 ได้ 3 สีเพื่อทดลองครั้งต่อไป

สีที่เลือกจากการทดลองครั้งที่ 2 และการวิเคราะห์		
พืชที่ชาวบ้านปลูกตามฤดูกาล	ข้าวเหนียวดำหรือข้าวดำ	ได้จากการสังเกตเห็นชาวบ้านนำข้าวมาแช่ทิ้งไว้ 1 คืนก่อนการนำไปนึ่งในตอนเช้า สีที่ได้จากการแช่ข้าวให้สีม่วงเข้มอมดำและชาวบ้านจะแช่ข้าวเหนียวทุกคืนเพราะทานข้าวเหนียวเป็นหลัก เมื่อแช่แล้วน้ำที่แช่ก็นำไปทิ้งและนำข้าวมานึ่งเพื่อรับประทาน
พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ	ใบย่านาง	ได้จากการสังเกตเห็นชาวบ้านนำใบย่านางมาใช้ในการประกอบอาหาร เช่น หมกหน่อไม้ และแกงเห็ด เมื่อนำมาตำหรือขยี้แล้วให้สีเขียวเข้ม แต่ในการย้อมแต่ละครั้งต้องใช้จำนวนมาก หากนำมาย้อมบ่อยๆจะทำให้ใบย่านางค่อยๆหมดไป ทำให้ชาวบ้านขาดแหล่งอาหาร

ภาพที่ 40 ผลการวิเคราะห์จากการทดลองครั้งที่ 2

จากการทดลองย้อม สีที่ได้คือสีจากน้ำข้าวข้าว ซึ่งน้ำข้าวข้าวได้จากการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้าน อาหารหลักของชาวบ้านนั้นคือ “ข้าวเหนียว” ชาวบ้านมักจะนำข้าวดำมานึ่งผสมกับข้าวเหนียวสีขาวและทุกๆครั้งก่อนการนึ่งจะต้องมีการแช่ทิ้งไว้ 1 คืน ในขณะที่แช่ข้าวผู้วิจัยเห็นที่ได้จากการแช่ข้าว มีสีม่วงเข้มอมดำ จึงขอชาวบ้านมาทดลองย้อมเส้นไหมผลที่ได้คือสีติดเส้นไหมได้สีและทำปฏิกิริยาต่อมอร์แดนท์ได้ดีอีกด้วย

- การทดสอบความคงทนของสีย้อมผ้า
- ทดสอบความคงทนต่อแสง

จากการทดสอบความคงทนของสีย้อมผ้าจากแสงแดด ทดสอบโดยการนำผ้าไหมที่ทอแล้วไปตากแดดโดยปิดด้านหนึ่งไว้เพื่อไม่ให้โดนแดด และปิดอีกด้านให้โดนแดด ผลการทดสอบพบว่า ผ้าไหมที่ย้อมจากใบย่านางสีไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนผ้าไหมที่ย้อมมากน้ำข้าวข้าวสีเปลี่ยนไปเล็กน้อย

- ทดสอบความคงทนต่อการซัก

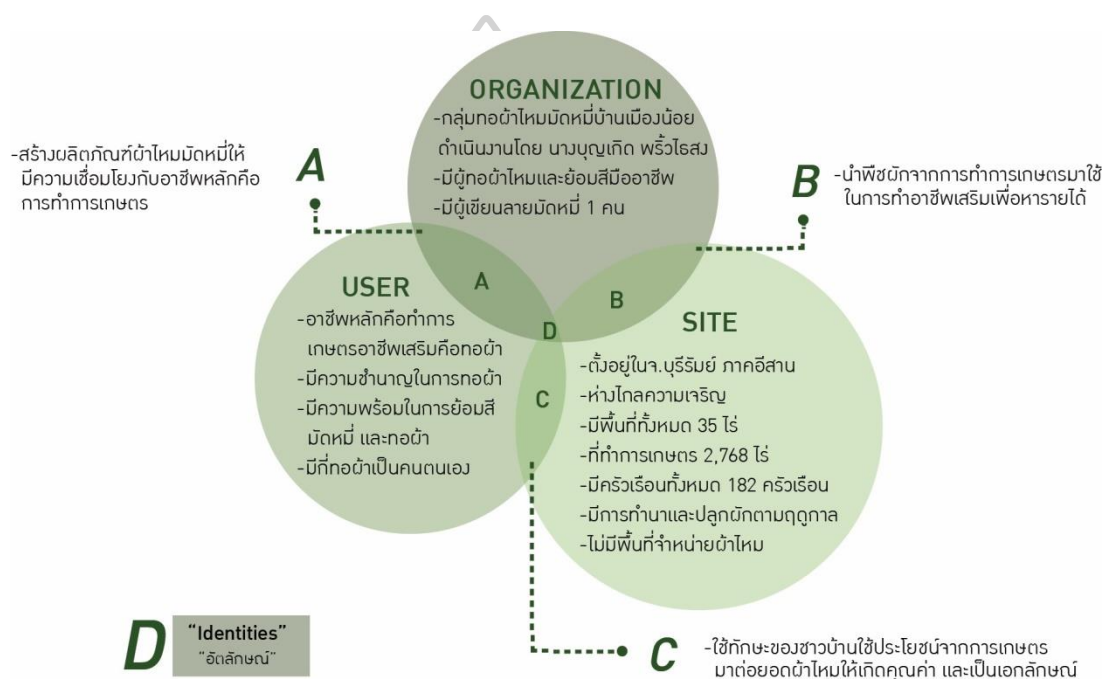
จากการทดสอบความคงทนของสีต่อการซัก ทดลองโดยการนำผ้าไหมที่ย้อมจากใบย่านางและน้ำข้าวข้าวไปซักด้วยน้ำยาซักผ้า ผลการทดสอบพบว่าผ้าไหมมีสีตกเพียงครั้งแรกของการซักเท่านั้น

5. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวม

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสู่การออกแบบได้ดังนี้

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และการสังเกต

ผู้วิจัยได้ทำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตด้วยการวิเคราะห์แบบ circle diagram (แผนภาพวงกลม) โดยวิเคราะห์ได้ดังนี้

ภาพที่ 41 circle diagram (แผนภาพวงกลม) วิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และการสังเกต

จากรูปภาพการวิเคราะห์ circle diagram (แผนภาพวงกลม) พบว่าชาวบ้านมีทักษะและฝีมือการทอผ้าไหม บวกทั้งอาชีพหลักคือทำการเกษตร จึงเหมาะแก่การทำทั้ง 2 สิ่งที่ชาวบ้านถนัดมาทำงานร่วมกันให้เกิดเป็นผลงานใหม่โดยอาศัยทักษะและฝีมือที่ชาวบ้านมี เพื่อสร้าง “อัตลักษณ์” ที่ชัดเจนให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่และชุมชน

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลอง

พืชที่ให้สีดี	พืชที่ให้สีปานกลาง	พืชที่ให้สีน้อย
ข้าวดำ ใบย่านาง	ผักชีจีน ผักชีลาว คะน้า	พริก แก้วมังกร ข้าวโพด เม็ดผักปลัง

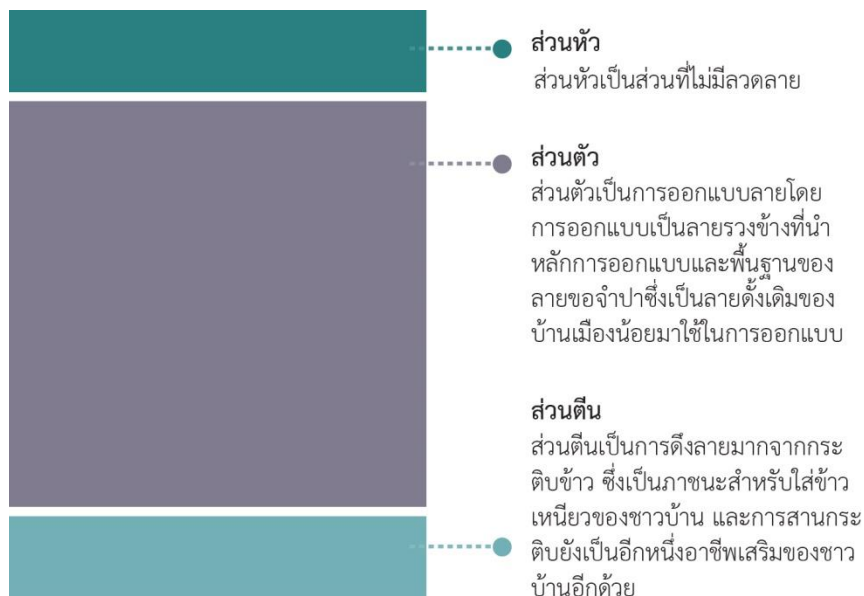
ภาพที่ 42 ตารางจัดลำดับพืชผักที่ให้สี

จากการทดลองพบว่าพืชจากผลผลิตของชาวบ้านส่วนมากให้สีน้อย หรือไม่มีสีเลย แต่ก็มีพืช 2 ชนิดที่ให้สีมากและมีแนวโน้มว่าจะเป็นพืชที่สามารถย้อมเส้นไหมได้ดี และสามารถใช้ใน ชีวิตประจำวันได้จริง แต่ข้าวดำหรือข้าวเก่า เป็นพืชที่เหมาะสมต่อการนำมาย้อมไหมที่สุด เนื่องจาก อาชีพหลักของคนในบ้านเมืองน้อยคือการทำนา อีกทั้งอาหารหลักคือการรับประทานข้าวเหนียวใน ทุกๆวัน และการย้อมสีไหมจากข้าวเก่านั้นเป็นการนำเอาน้ำข้าวข้าวจากการแช่ข้าวทิ้งไว้ค้างคืนของ ชาวบ้านในทุกๆคืนเมล็ดข้าวก็นำไปนึ่งส่วนน้ำข้าวข้าวก็ทิ้งไป น้ำข้าวข้าวเก่าจึงเป็นพืชที่สามารถนำมา ย้อมได้เรื่อยๆ แตกต่างจากใบย่านาง หากใช้ย้อมมากจะทำให้ใบย่านางหมดไป เนื่องจากเป็นพืชที่ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

6. สร้างสรรค์ผลงานการออกแบบ

ผลงานการออกแบบผู้วิจัยแบ่งการออกแบบเป็น 2 ส่วนคือ การออกแบบลวดลายมัดหมี่เพื่อ ใช้มัดหมี่สู่การนำมาทอเป็นผ้าไหมและกลุ่มที่ 2 คือการออกแบบยูนิฟอร์มข้าราชการครูโดยมีวิธีการ ออกแบบดังนี้

6.1 การออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่

ภาพที่ 43 การออกแบบลายผ้าไหมมัดหมี่

การออกแบบลายผ้าผู้วิจัยเริ่มจากการศึกษาผ้าไหมมัดหมี่ลายขอดอกจำปา โดยการสอบถามชาวบ้านถึงการตีความและวิธีการออกแบบลาย ต่อมาผู้วิจัยได้คำนึงถึงสีที่ใช้ย้อมผ้าไหม จากการทดลองการย้อมสีผู้วิจัยได้เลือกนำสีของน้ำชาข้าวดำหรือข้าวดำมาใช้ในการย้อม ลายจึงเป็นลายรวงข้าวผสมผสานกับลายขอจำปา อีกทั้งผู้วิจัยยังหยิบลายสานกระติบข้าวของชาวบ้านที่ชาวบ้านสานเองเพื่อใช้ในครัวเรือนมาใช้ในส่วนของตีนอีกด้วย

6.2 การออกแบบผลงานสร้างสรรค์

- หา คำสำคัญ จากการสัมภาษณ์และผลของการสอบถามสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยจึงได้ คำสำคัญ ที่นำไปสู่การออกแบบดังนี้คือ “หลากหลาย, เป็นของฝากได้, ง่ายง่าย, ร่วมสมัย, เป็นวัสดุจากท้องถิ่น, ทำเองได้” และ “ต้นทุนต่ำ”

“หลากหลาย” มีสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมให้เลือกหลายหลายแบบ

“ร่วมสมัย” ผลิตภัณฑ์ควรมีรูปแบบที่ร่วมสมัย ไม่เชย ใช้ได้ตั้งแต่วัยรุ่นเป็นต้นไป และควรมีรูปแบบที่โดดเด่นน่าสนใจ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวบ้าน

“เป็นของฝากได้” สินค้าที่มีงานในหมู่บ้านควรเป็นสินค้าที่สามารถซื้อกลับบ้านไปเป็นของฝากได้

“ขายง่าย” ควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปแบบที่ขายง่าย สวยงาม ใช้ได้หลายโอกาส

“เป็นวัสดุจากท้องถิ่น” ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นควรเป็นฝีมือของชาวบ้าน และเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในหมู่บ้าน และคนในหมู่บ้านทำเองได้

“ทำเองได้” เป็นผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านสามารถทำเองได้ในหมู่บ้าน หรือคนในชุมชนทำได้

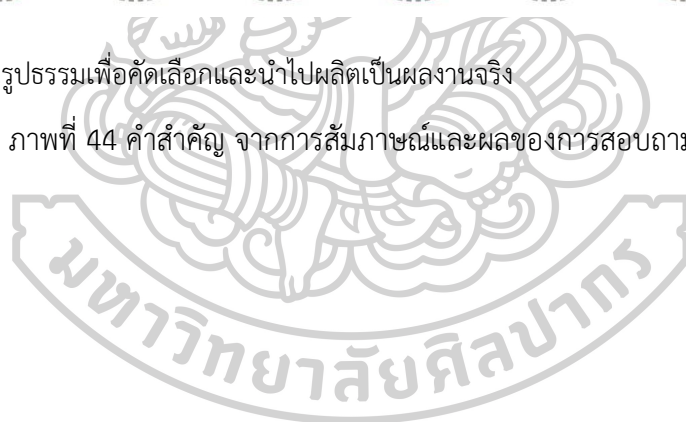
“ต้นทุนต่ำ” ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นควรมีต้นทุนในการผลิตไม่สูงมากเพื่อความเป็นไปได้จริง

- ออกแบบร่าง เป็นการนำเอา คำสำคัญ มากำหนดแนวความคิดและตีความจากนามธรรมสู่การ

ร่างแบบให้เป็นรูปธรรมเพื่อคัดเลือกและนำไปผลิตเป็นผลงานจริง

ภาพที่ 44 คำสำคัญ จากการสัมภาษณ์และผลของการสอบถามชาวบ้าน

7. ขั้นตอนและกระบวนการ

7.1 การมัดหมี่

เป็นกระบวนการมัดเส้นไหมตามลวดลายที่ออกแบบไว้ก่อนการนำไปย้อมสี

ภาพที่ 45 การมัดหมี่

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 20 เมษายน 2561)

7.2 เตรียมนำย้อม

- ก่อนเข้าชาวบ้านจะแช่ข้าวไว้ในช่วงเวลากลางคืน ถ้าเป็นข้าวเหนียวใหม่แช่ไว้อย่างต่ำ 3 ชั่วโมง แต่ถ้าเป็นข้าวเหนียวเก่าแช่ไว้อย่างต่ำ 6 ชั่วโมง หลังจากนั้นจึงนำข้าวไปนึ่ง

ภาพที่ 46 การแช่ข้าวเหนียวดำ

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2561)

- นำน้ำข้าวข้าวที่ได้ไปต้มจนฟองขึ้นแล้วช้อนออก

ภาพที่ 47 การต้มข้าวเหนียวดำ
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 8 เมษายน 2561)

7.3 การย้อม (ย้อมเย็น)

การย้อมคือกระบวนการนำเส้นไหมจากการมัดแล้วมาย้อมให้เกิดสีโดยมีกระบวนการย้อมดังนี้

- การคั้นไหม

การคั้นไหมเพื่อให้น้ำที่จะย้อมซึมเข้าเส้นไหมได้ดี ไม่ต่าง และทำให้สีสม่ำเสมอ

ภาพที่ 48 การคั้น
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 21 เมษายน 2561)

7.4 การย้อมร้อน

การย้อมร้อนเป็นวิธีการย้อมเพื่อให้สีติด โดยจำนวนครั้งของการย้อมขึ้นอยู่กับชนิดของสีย้อม เช่น น้ำชาข้าวเก่า ย้อมทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 ย้อม 20 นาที ครั้งที่ 2 ย้อม 30 นาที ครั้งที่ 3 ย้อม 30 นาที และครั้งที่ 4 ย้อม 20 นาที

ภาพที่ 49 การย้อม

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 21 เมษายน 2561)

7.5 การล้าง

นำไหมที่ย้อมเสร็จเรียบร้อยแล้วมาล้างน้ำโคลน เพื่อให้เส้นไหมมีสีเข้มขึ้น และทำให้เส้นไหมนุ่มขึ้นไม่แข็งกระด้างโดยมีวิธีการดังนี้

- การเตรียมโคลน นำโคลนที่ขุดได้จากก้นบ่อในทุ่งนาที่มีน้ำขังตลอดปี ยิ่งดำและเหนียวเท่าไรยิ่งดี นำมาผสมกับน้ำสะอาดและกรองโคลนจำนวน 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 กรองตะแกรงห่างเพื่อกำจัดเศษรากไม้และใบไม้ กรองครั้งที่ 2 กรองใส่กระชอนถี่เพื่อกำจัดเศษตัก้างจากครั้งที่ 1 ครั้งที่ 3 กรองใส่ผ้าขาวบางเพื่อให้โคลนละเอียด และครั้งที่ 4 กรองใส่เสื้อยืดที่ไม่ใช่แล้ว เพื่อทำให้โคลนละเอียดและกลมกลืนไปกับน้ำ จากนั้นก็นำไหมที่ย้อมแล้วมาล้างในน้ำโคลนด้วยวิธีการคั้นเพื่อให้โคลนซึมเข้าไปจนทั่วและล้างด้วยน้ำสะอาดอีกครั้ง

ภาพที่ 50 การล้างน้ำโคลน
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 21 เมษายน 2561)

7.6 การตาก

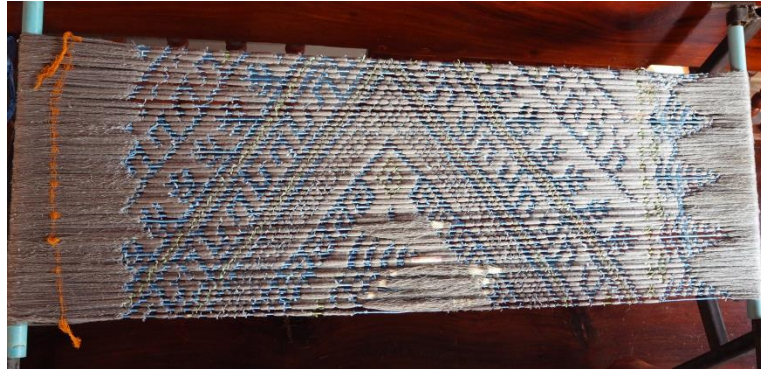
ระหว่างที่ตากนั้นต้องทำการกระตุกเส้นไหมเรื่อยๆจนเส้นไหมแห้ง จึงควรตากที่ราวเหล็ก เพราะจะทำให้กระตุกเส้นไหมง่าย กระตุกจนเส้นไหมเหยียดออกจากกัน ไม่ติดกัน และทำให้เส้นไหมนุ่มด้วย ใช้เวลาตากประมาณ 4-6 ชั่วโมงในเวลากลางวัน ควรตากในร่มไม่ให้โดนแดดแต่มีลมผ่าน

ภาพที่ 51 การตาก
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 21 เมษายน 2561)

7.7 การตัดหมี่

นำไหมมัดหมี่สี่โฮงเพื่อตัดเชือกฟางออกจะเห็นเป็นลายที่มีดวัดในขั้นตอนแรก

ภาพที่ 52 การตัดหมี่

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 23 เมษายน 2561)

7.8 การทอ

เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการผ้าไหมมัดหมี่

ภาพที่ 53 การกวักไหมเพื่อเตรียมทอ
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 23 เมษายน 2561)

ภาพที่ 54 การทอผ้าไหม
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 24 เมษายน 2561)

บทที่ 4

การพัฒนาและผลงานออกแบบ

งานวิจัยนี้เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ และนำผลที่ได้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในหมู่บ้าน จากการได้รับทุนการสนับสนุนโครงการ 9102 พัฒนาเกษตรยั่งยืน จำนวนเงิน 2.5 ล้านบาท เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน การเกษตร และปรับพื้นที่ในหมู่บ้านให้สวยงาม ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ลงมติดกันว่าจะสนับสนุนผ้าไหมเป็นหลัก ยกผลิตภัณฑ์ผ้าไหมให้เป็นสินค้าหลักของชุมชน เพื่อเปิดหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นข้อมูลที่น่ามาศึกษาเพื่อใช้ในการออกแบบจึงมีส่วนสำคัญและเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักถึงในการดำเนินงานในขั้นตอนของการออกแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทที่ 3 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือแบบต่างๆ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ การเก็บข้อมูลจากการสังเกต การเก็บข้อมูลจากการแฝงตัว และการเก็บข้อมูลจากการทดลอง จึงได้ผลของการวิเคราะห์เป็นเกณฑ์ในการออกแบบดังนี้คือ

- 1.) ต้องเป็นวัสดุที่มีในท้องถิ่น หาได้ง่าย และอยู่ในชีวิตประจำวัน
- 2.) มีราคาถูก ชาวบ้านสามารถนำไปสร้างได้จริง
- 3.) มีวิธี และขั้นตอนการทำที่ง่าย ไม่ซับซ้อน
- 4.) มีรูปแบบที่让ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย สวยงามและทันสมัย
- 5.) เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ง่ายต่อการจำหน่าย
- 6.) ใช้ทักษะที่มีของชาวบ้าน

1. แนวทางการออกแบบ

การสร้างอัตลักษณ์ให้กับผ้าไหมมัดหมี่ เป็นการสร้างที่คำนึงถึงชุมชนเป็นหลัก โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุดจากชุมชนบ้านเมืองน้อย จึงได้เห็นสิ่งที่โดดเด่นของชุมชน คือการทำ การเกษตรและการทอผ้าไหม ถ้าหาก 2 สิ่งนี้มันรวมกันได้และไปด้วยกันได้อย่างลงตัว ชุมชนจะมีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน จึงมีการทดลองนำพืชของชาวบ้านมาใช้ในการย้อมไหม จนได้ผลสรุปคือ การย้อมไหมจากน้ำข้าวข้าวดำจากการแช่ข้าวเพื่อนึ่งรับประทานเป็นอาหารหลักในทุกๆวันของชาวบ้าน จาก

ได้ออกแบบลวดลายของผ้าโดยคำนึงถึงผ้าลายขอจำปาเป็นหลัก ซึ่งเป็นผ้าลายดั้งเดิมของชาวบ้านเมืองน้อย

เมื่อได้ผลผลิตเป็นผ้าไหมมัดหมี่ ที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวบ้านเมืองน้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำมาออกแบบและพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมในรูปแบบที่เรียบง่าย แต่มีความร่วมสมัย เพื่อให้ชาวบ้านจำหน่ายในหมู่บ้าน โดยเริ่มจากการสอบถามความต้องการของชาวบ้านและนำ คำสำคัญ ที่ได้มาใช้ในการออกแบบตามความต้องการของชาวบ้าน

2. กระบวนการออกแบบ

การวิจัยในครั้งนี้มีกระบวนการทำงานและการออกแบบดังนี้

ภาพที่ 55 กระบวนการทำงานและการออกแบบ

กระบวนการในการออกแบบในครั้งนี้เป็นการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ซึ่งการออกแบบลายผ้าโดยคำนึงถึงลายขอจำปาเป็นหลักและใช้เทคนิคการทำของชาวบ้านผสมผสานกับเทคนิคเพิ่มเติมจากการคิดค้นของผู้วิจัย โดยใช้วัสดุในท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกัน

และกันทำให้ชาวบ้านเกิดทักษะและนำแนวความคิดจากผู้วิจัยไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของตนต่อไป จากนั้นนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาทดลองในการย้อมสีเส้นใยไหม โดยนำพืชชนิดต่างๆที่มีเช่น พืชที่ชาวบ้านปลูกตามฤดูกาล พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และพืชที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จนได้นำจากการแช่ข้าวเหนียวที่เหลือจากการนึ่งข้าวเหนียวในทุกๆวันของชาวบ้าน และได้เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่ย้อมสีจากน้ำข้าวข้าวเก่า

บ้านเมืองน้อยได้รับงบประมาณจากโครงการ 9102 พัฒนาเกษตรยั่งยืน เพื่อพัฒนาการเกษตรและผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม ชาวบ้านจึงหันมาสนใจการสร้างผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมกันมากขึ้น ผู้วิจัยจึงสอบถามความต้องการของชาวบ้านเพื่อนำ คำสำคัญ สู่ผลงานการออกแบบต่อไป

3. การออกแบบลายมัดหมี่

ผู้วิจัยได้ออกแบบลายมัดหมี่ 2 ลาย คือลาย “ขอข้าวเก่า” และลาย “ขอแดงโม” โดยแบ่งออกออกเป็น 3 ส่วน คือ แนวคิดในการออกแบบ แรงบันดาลใจในการออกแบบ และผลงานการออกแบบ ดังนี้

3.1 ลาย “ขอข้าวเก่า”

3.1.1 การออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวเก่า” มีแนวความคิดในการออกแบบ ดังนี้

ภาพที่ 56 แนวความคิดในการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวเก่า”

3.1.2 แรงบันดาลใจในการออกแบบลายขอข้าวเก่ามาจาก วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการย้อมสีเส้นใยไหม คือน้ำข้าวข้าวเก่า ข้าวเก่า เป็นชื่อเรียกของทางภาคเหนือและทางอีสาน ข้าวเก่าน่าจะมาจากคำว่า แดงเก่า จากการค้นหาข้อมูล พบว่า ข้าวเก่า (Purple Rice) เป็นข้าวพื้นเมืองของเอเชีย มีชื่อ

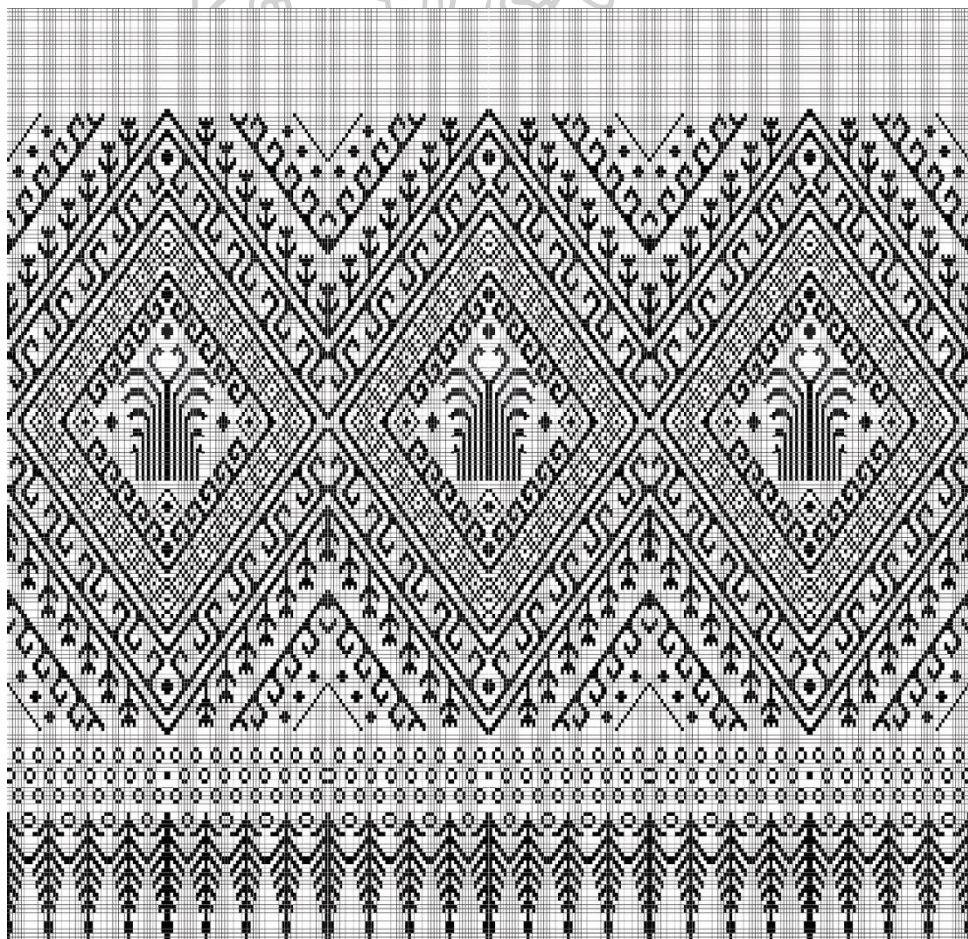
เรียกหลายหลากชื่อมาก ทั้งข้าวเหนียวดำ (Black Sticky Rice) ที่บ้านเรารู้จักกันดีหรือข้าวที่ถูกสืม (Forbidden Rice) ซึ่งหมายถึงข้าวที่ไม่ใช่ข้าวเศรษฐกิจ (การุณย์ มะโนใจ, 2553)

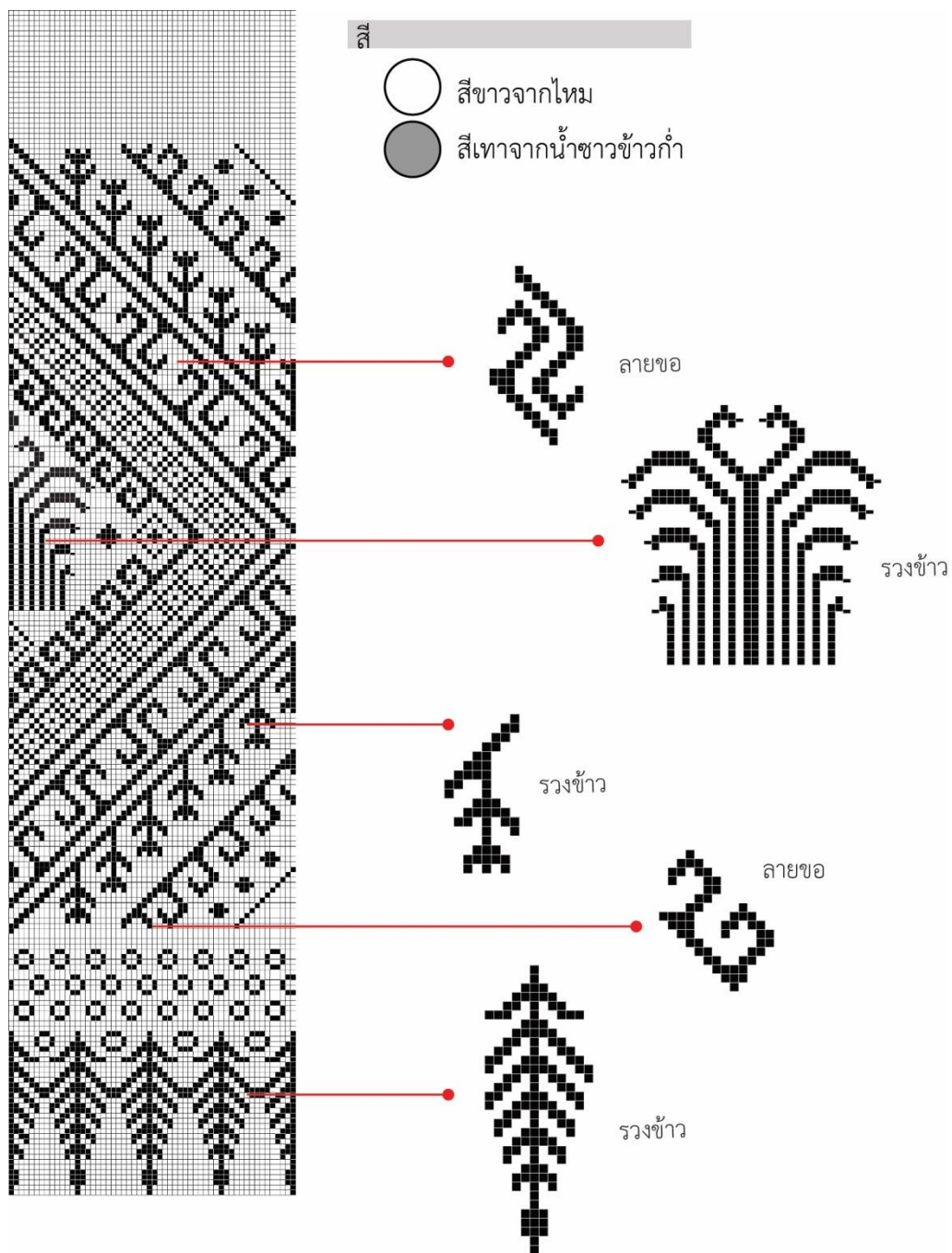
ภาพที่ 57 รวงข้าว แรงบันดาลใจในการออกแบบ

ที่มา google

3.1.3 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวกล้า”

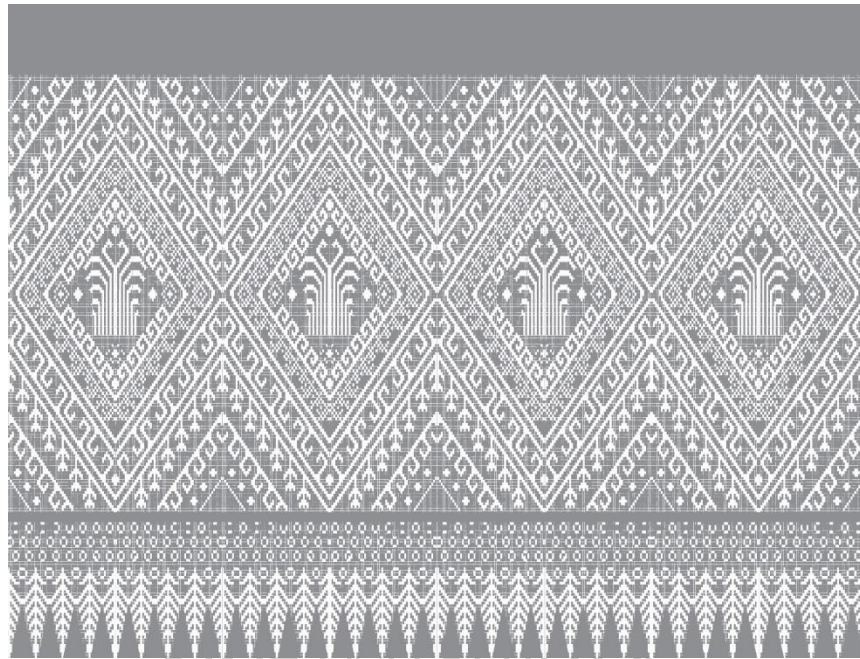

ภาพที่ 58 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวกล้า”

ภาพที่ 59 ส่วนประกอบของลาย “ขอข้าวเก่า”

ลายขอ คือลายประกอบที่นำมาจาก ลายขอจำปา ซึ่งเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อย ผสมผสานกับลายรวงข้าวที่ตัดทอนมาจากรวงข้าว

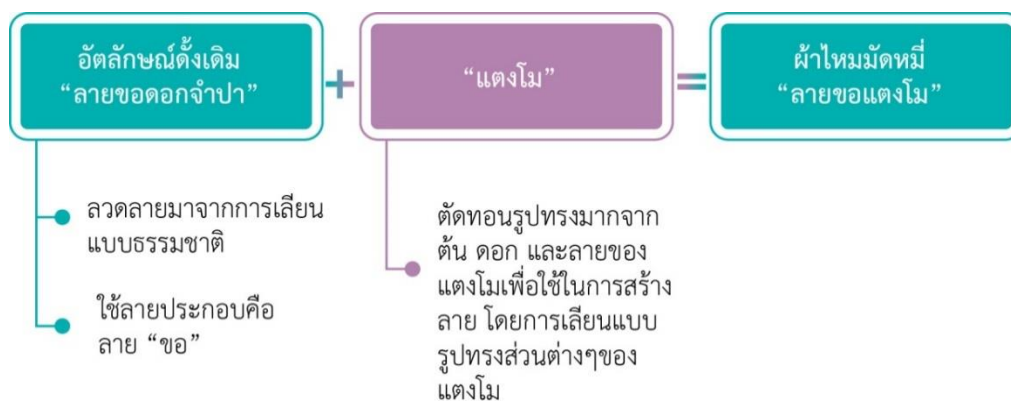
ภาพที่ 60 Final sketch ลาย “ขอข้าวกำ”

ภาพที่ 61 ผลงานสำเร็จผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอข้าวกำ”
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 28 พฤษภาคม 2561)

3.2 ลาย “ขอแดงโม”

3.2.1 การออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม” มีแนวความคิดในการออกแบบ ดังนี้

ภาพที่ 62 แนวความคิดในการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม”

3.2.2 แรงบันดาลใจในการออกแบบลายขอแดงโมมาจาก พี่ชที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อย ชาวบ้านกล่าวว่า หากไปบุรีรัมย์แล้วพุดถึงแดงโม จะต้องนึกถึงบ้านเมืองน้อย ซึ่งปลูกแดงโมจำนวนมากและปลอดภัย 100% จะปลูกในช่วงเดือน เมษายนถึงเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการปลูกข้าว เนื่องจากบ้านเมืองน้อยจะปลูกข้าวเพียงปีละครั้งในช่วงเดือน มิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน และจะปลูกข้าวโพดหลังจากฤดูเก็บเกี่ยว แล้วจึงปลูกแดงโม เนื่องจากแดงโมเป็นพืชระยะสั้นและได้ผลผลิตที่สามารถจำหน่ายได้

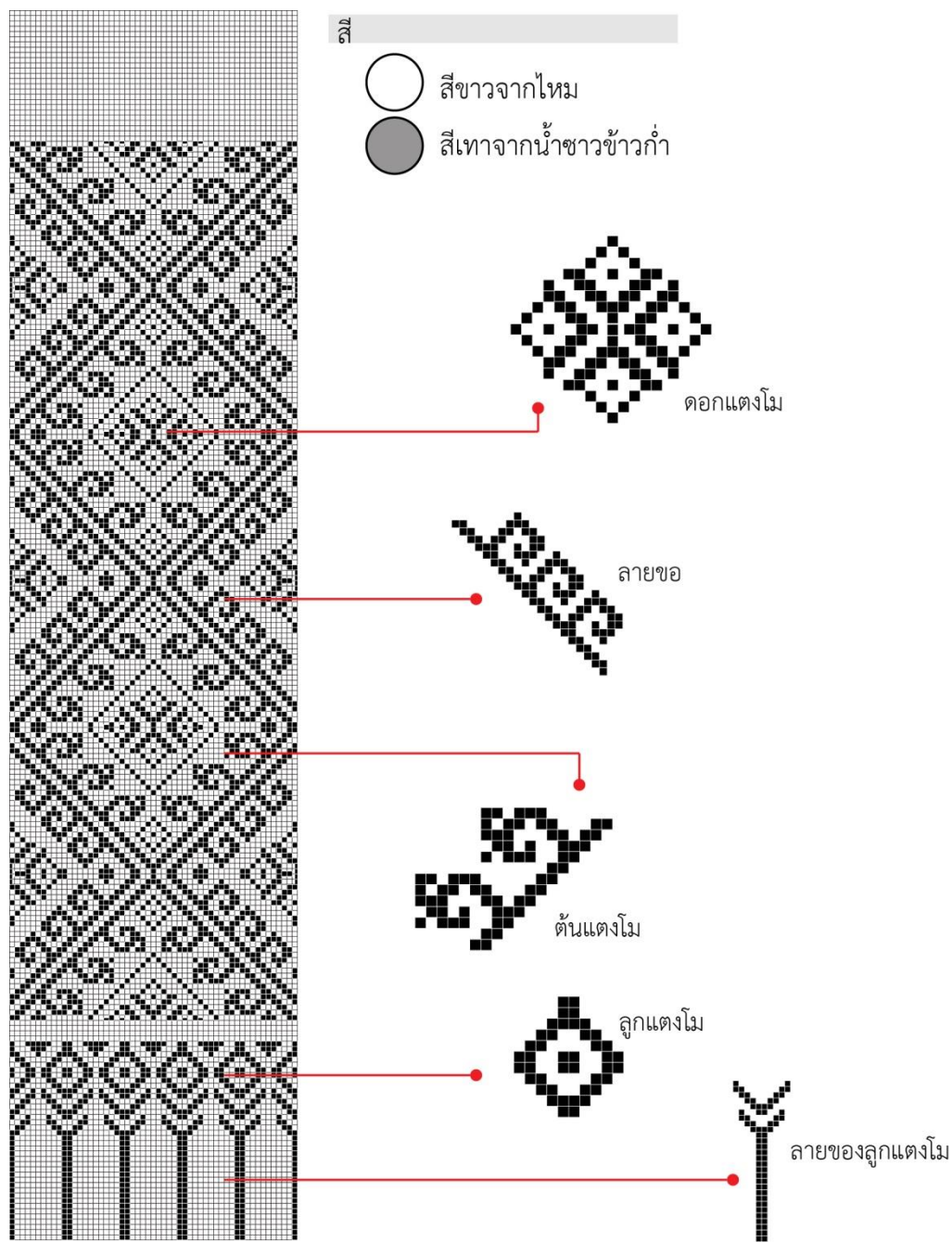
ภาพที่ 63 แแดงโม แรงบันดาลใจในการออกแบบ

ที่มา : google

3.1.3 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม”

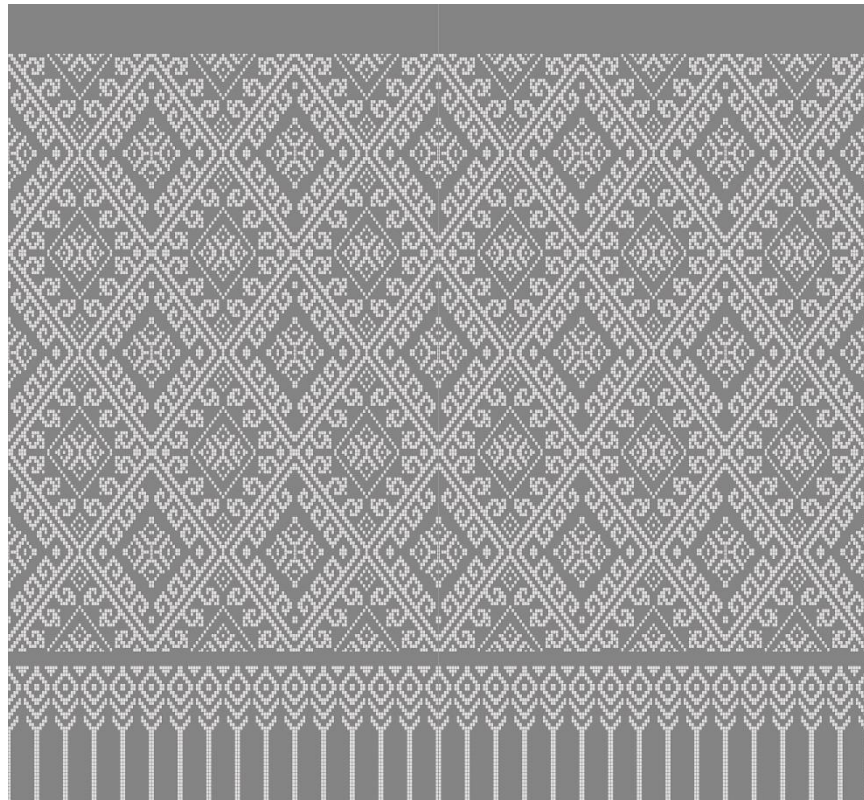

ภาพที่ 64 ผลงานการออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ลาย “ขอแดงโม”

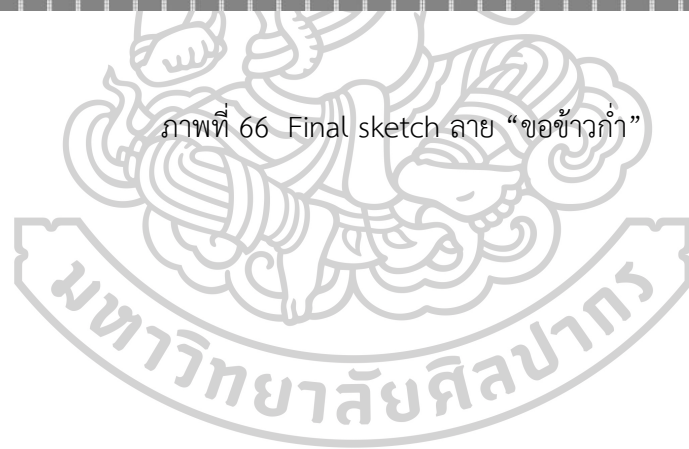

ภาพที่ 65 ส่วนประกอบของลาย “ขอข้าวเก่า”

ลายขอ คือลายประกอบที่นำมาจาก ลายขอจำปา ซึ่งเป็นลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อย ผสมผสานกับลายแตงโมที่ตัดทอนมาจากส่วนต่างๆของแตงโม

ภาพที่ 66 Final sketch ลาย “ขอข้าวกำ”

4. ผลงานการพัฒนาผลิตภัณฑ์

จากผลงานการสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่ ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาเป็นแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อมอบให้ชาวบ้านได้ใช้เป็นประโยชน์ในโครงการ 9102 เพื่อพัฒนาการเกษตรยั่งยืนโดยแยกผลิตภัณฑ์ ออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ภายใต้แนวความคิดเดียวกันโดยมีกระบวนการทำงานและการออกแบบดังนี้

4.1 การประชุมเพื่อหาหมวดหมู่สินค้าที่ต้องการจำหน่าย

จากสมาชิกของกลุ่มจำนวน 57 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสอบถามด้วยวิธีการสุ่มจำนวน 45 คน และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ของสินค้าร่วมกับชาวบ้าน โดยแบ่งสินค้าออกเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือ สินค้าแฟชั่น(เสื้อผ้า, รองเท้า) กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (กระเป๋าและอื่นๆ) กลุ่มที่ 3 ของตกแต่งบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน และกลุ่มที่ 4 เครื่องประดับ โดยได้ผลสรุปดังนี้

ภาพที่ 67 ผลการสอบถามการเลือกพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย

สรุปผลการสอบถามและการวิเคราะห์ความเป็นไปได้โดยคำนึงถึงความสามารถของชาวบ้าน ต้นทุน และวัสดุอุปกรณ์โดยได้ข้อสรุปดังนี้

- 1.) สินค้าแฟชั่น(เสื้อผ้า, รองเท้า) เป็นสินค้าที่จำเป็นต้องมีหลายขนาดเช่น เสื้อผ้าอย่างน้อยต้องมีขนาด s,m,l รองเท้าอย่างน้อยต้องมีขนาด 37-40 ต้นทุนจึงสูง
- 2.) ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (กระเป๋า,และอื่น) ไม่จำเป็นต้องมีขนาดตามมาตรฐาน เป็นสินค้าที่ผู้ซื้อมักเปลี่ยนบ่อย ราคาไม่สูงและซื้อขายง่าย ต้นทุนต่ำ และชาวบ้านมีกำลังสามารถทำได้
- 3.) ของตกแต่งบ้านและเครื่องใช้ในบ้าน ชาวบ้านสนใจสินค้าขนาดเล็กที่ขายง่ายมากกว่าของที่ใช้ตกแต่งบ้าน
- 4.) เครื่องประดับ เครื่องประดับน้ำผ้าไหมไปทำได้ไม่หลากหลาย

4.2 แนวความคิดในการออกแบบ

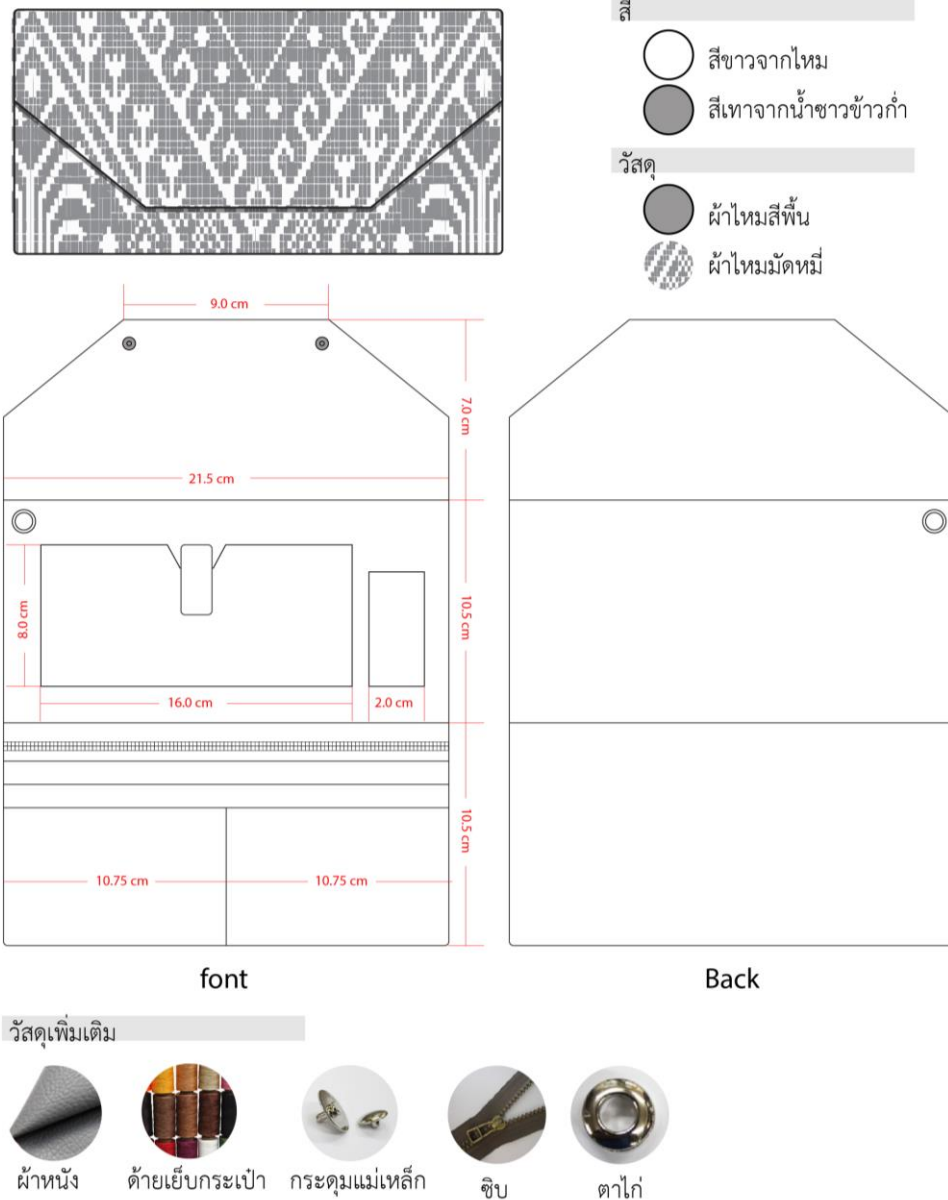
แนวความคิดได้จากการการสอบถามความต้องการของชาวบ้านเพื่อหาคำสำคัญและนำมาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม โดยคำนึงถึงความสามารถ ความยั่งยืน ความพึงพอใจ และความต้องการของชาวบ้านและได้ คำสำคัญ ในการออกแบบ ดังนี้

“หลากหลาย”	มีผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมให้เลือกหลากหลาย
“ร่วมสมัย”	ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมมีความร่วมสมัย ใช้ได้นาน ไม่เชย
“ขายง่าย”	เป็นผลิตภัณฑ์ที่ขายง่าย มีราคาที่หลากหลาย เจาะกลุ่มเป้าหมายหลายกลุ่ม มีรูปแบบที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อง่าย
“เป็นของฝากได้”	มีผลิตภัณฑ์ที่ราคาไม่สูงมากนัก สามารถซื้อเป็นของฝากได้
“วัสดุท้องถิ่น”	ผลิตภัณฑ์ทุกชิ้นต้องมีวัสดุหลักมาจากท้องถิ่น
“ทำเองได้”	คนในหมู่บ้านสามารถทำเองได้ รวมไปถึงผู้ที่ว่างงานหรือผู้ที่มีความสามารถด้านอื่นๆสามารถทำงานร่วมกับผู้ทอผ้าไหมได้
“ต้นทุนต่ำ”	ต้นทุนในการผลิตต่ำ เพื่อความยั่งยืนในการผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าไหมต่อไปเรื่อยๆ

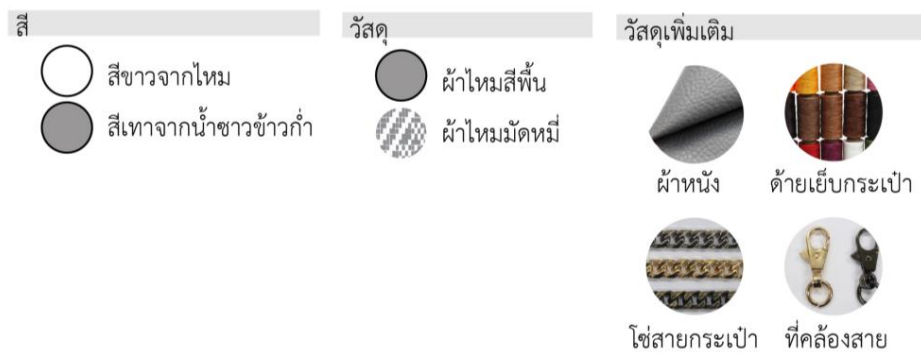
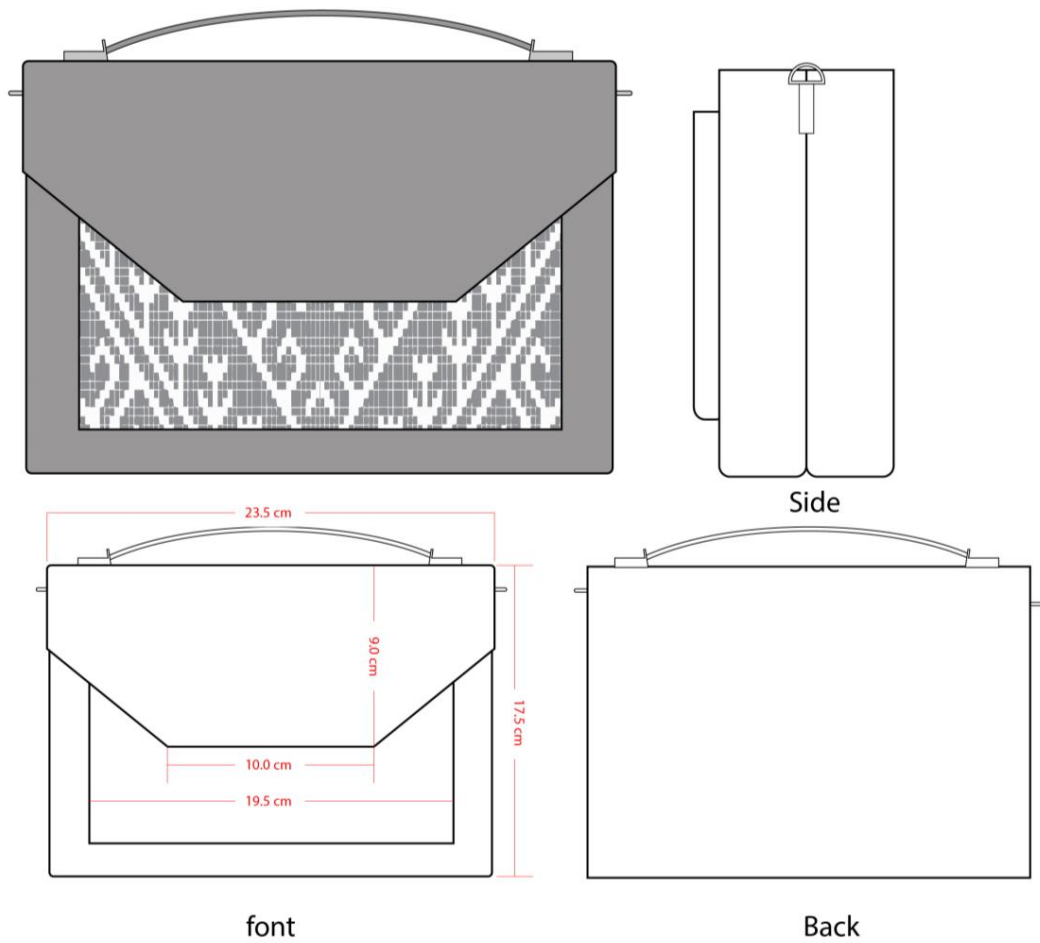
ภาพที่ 68 ผลการสอบถามเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับจำหน่าย

4.3 ผลงานการออกแบบและพัฒนาผลงานร่วมกับชาวบ้าน

การพัฒนาจากของเดิม (Development) คือสามารถพัฒนาต่อยอดจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นสามารถใช้งานได้หลากหลายและสามารถจูงใจได้ยิ่งกว่าเดิม (อนุชา แพ่งเกษรและคณะ,2555)

ภาพที่ 69 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 1

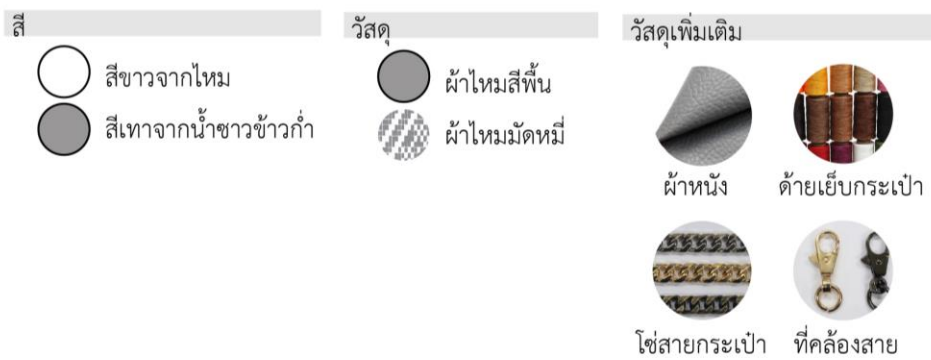
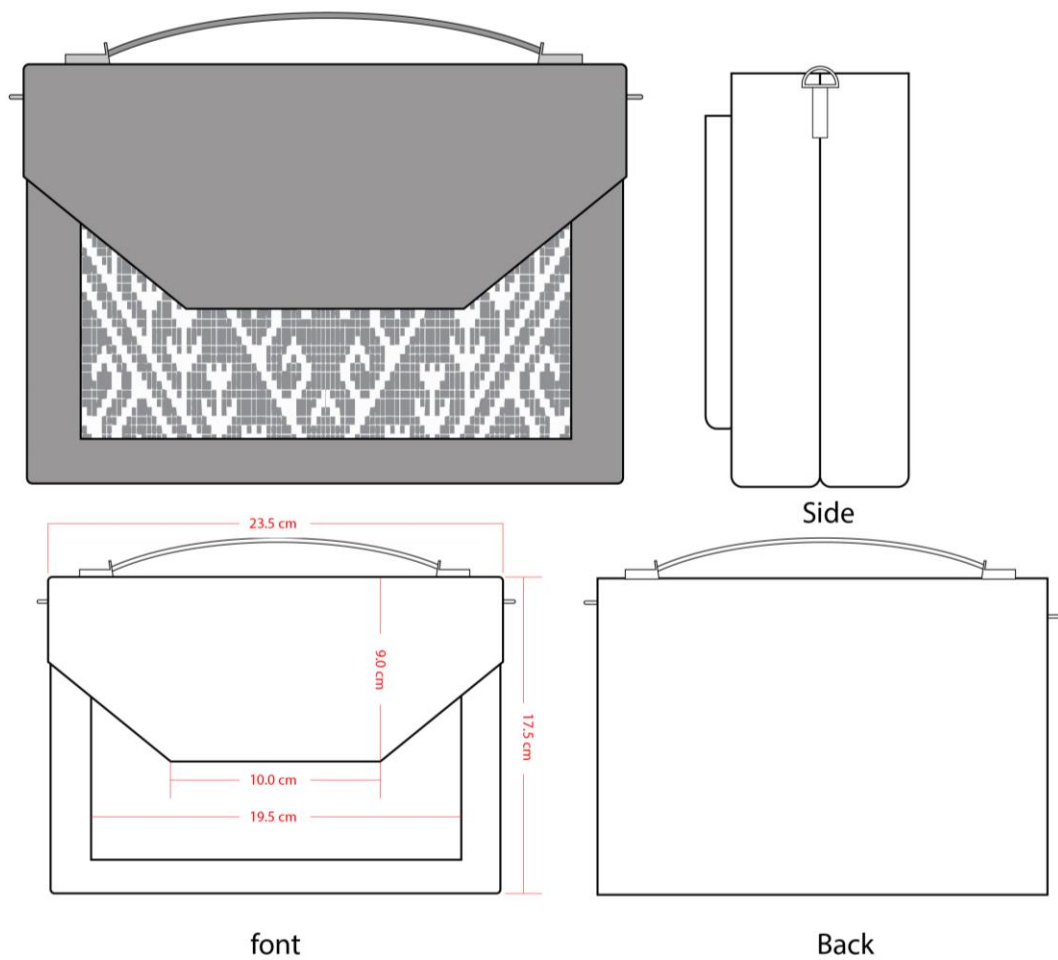

ภาพที่ 70 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 250 บาท
 ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 71 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 2

ภาพที่ 72 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 250 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 73 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 3

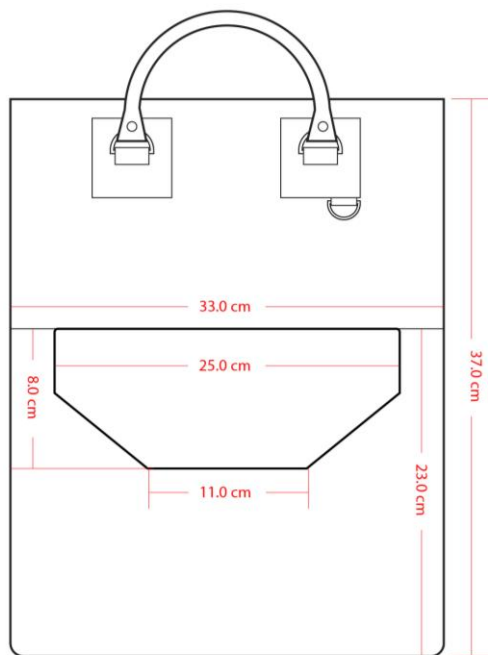
Y. 50h - 1:51 1172 7

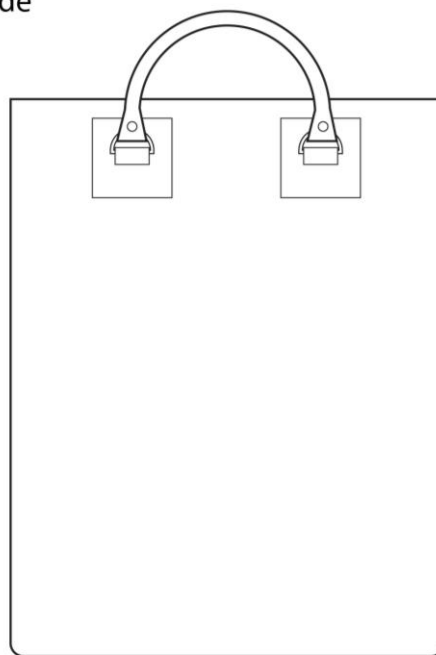
ภาพที่ 74 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 400 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

Side

front

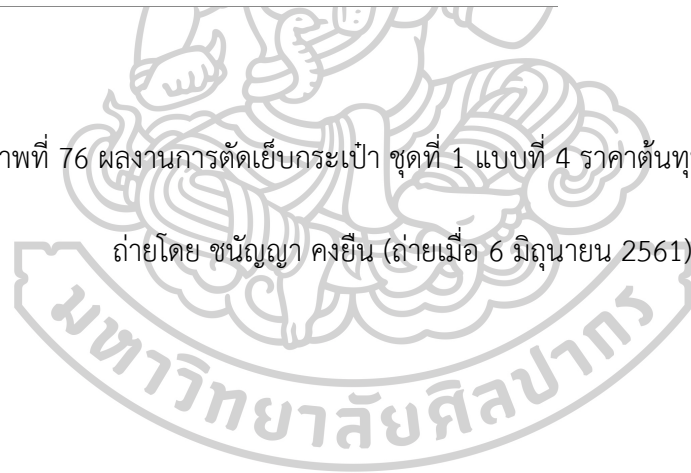
Back

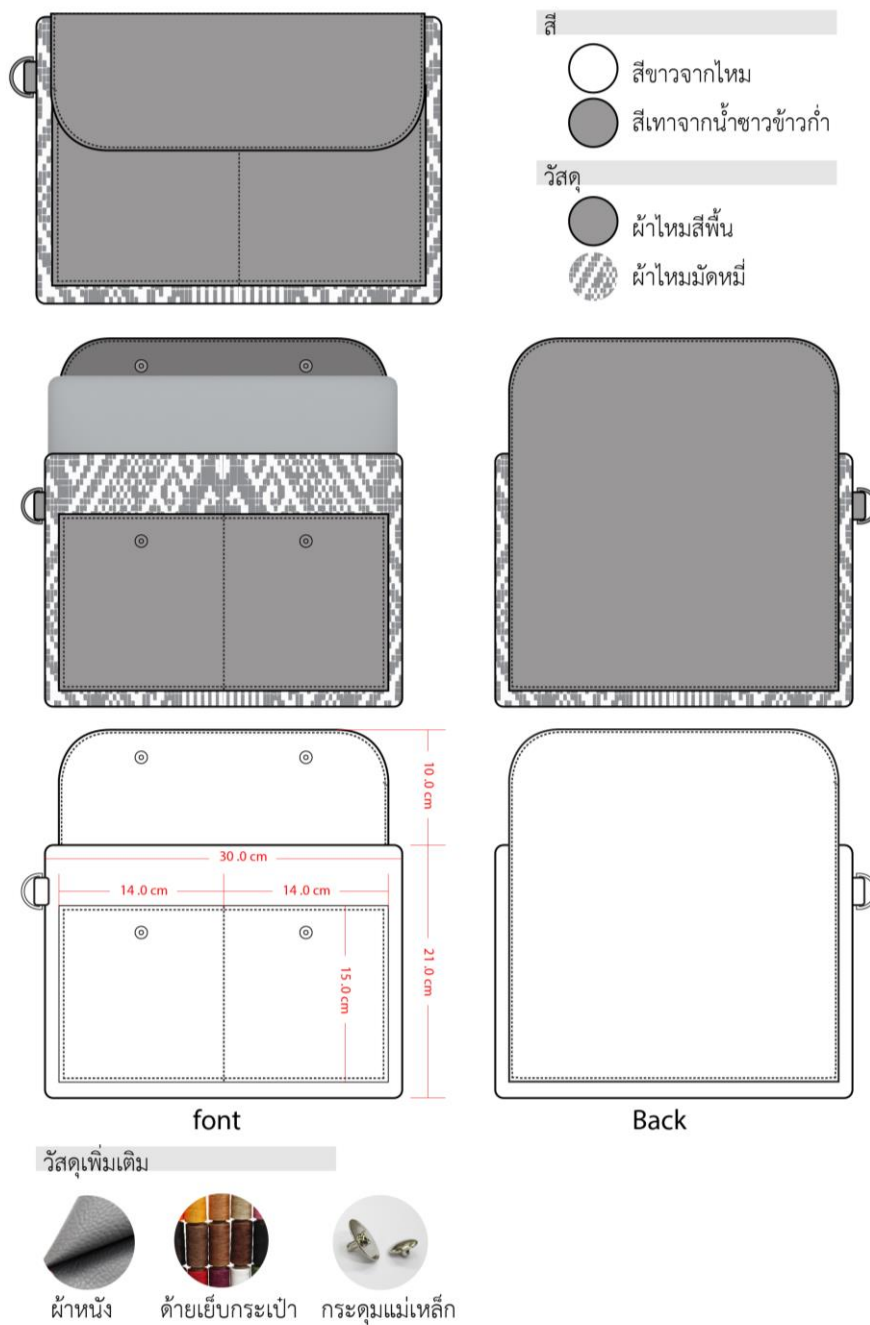
ภาพที่ 75 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 4

ภาพที่ 76 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 1 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 400 บาท

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

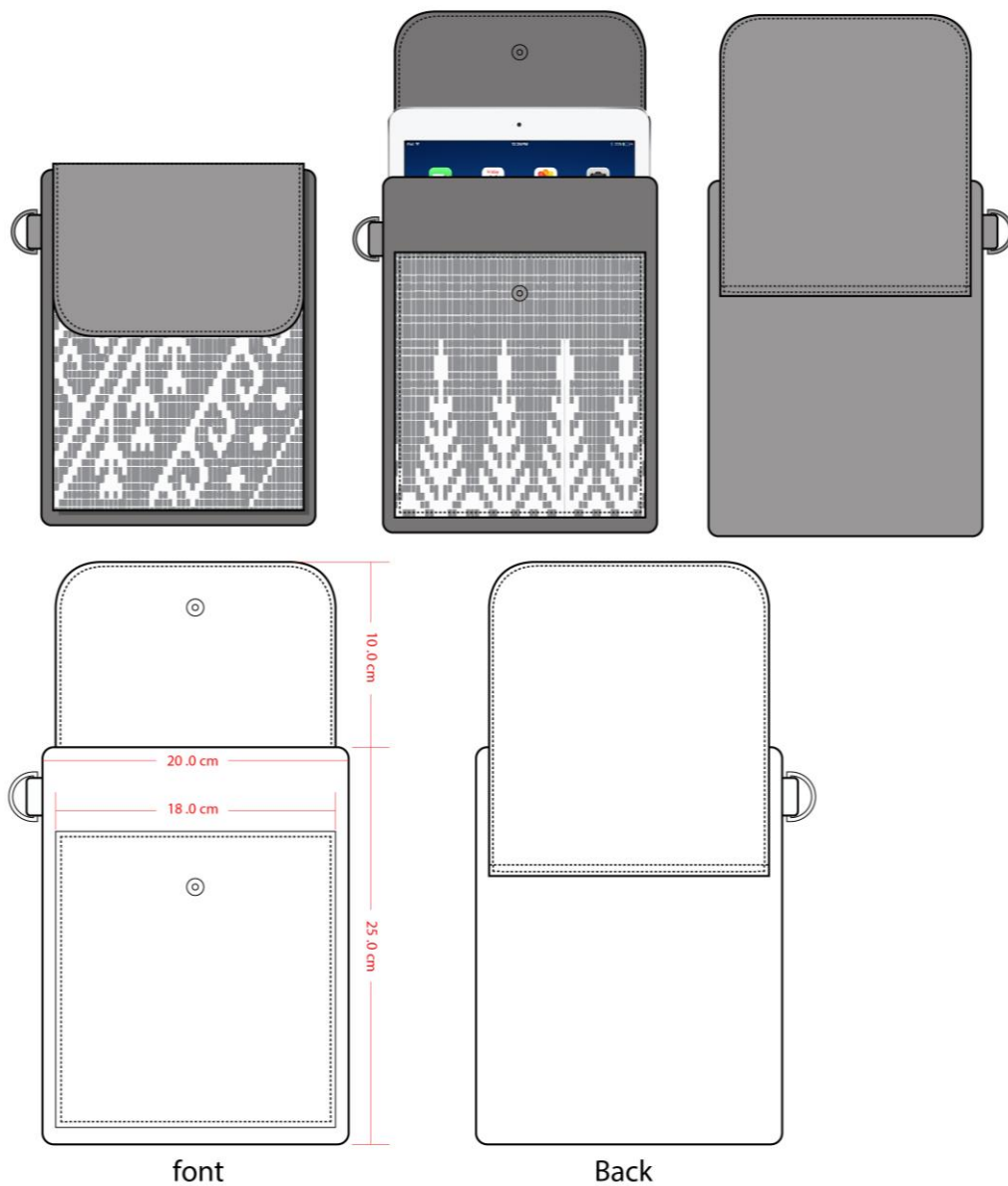

ภาพที่ 77 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 1

ภาพที่ 78 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 400 บาท

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

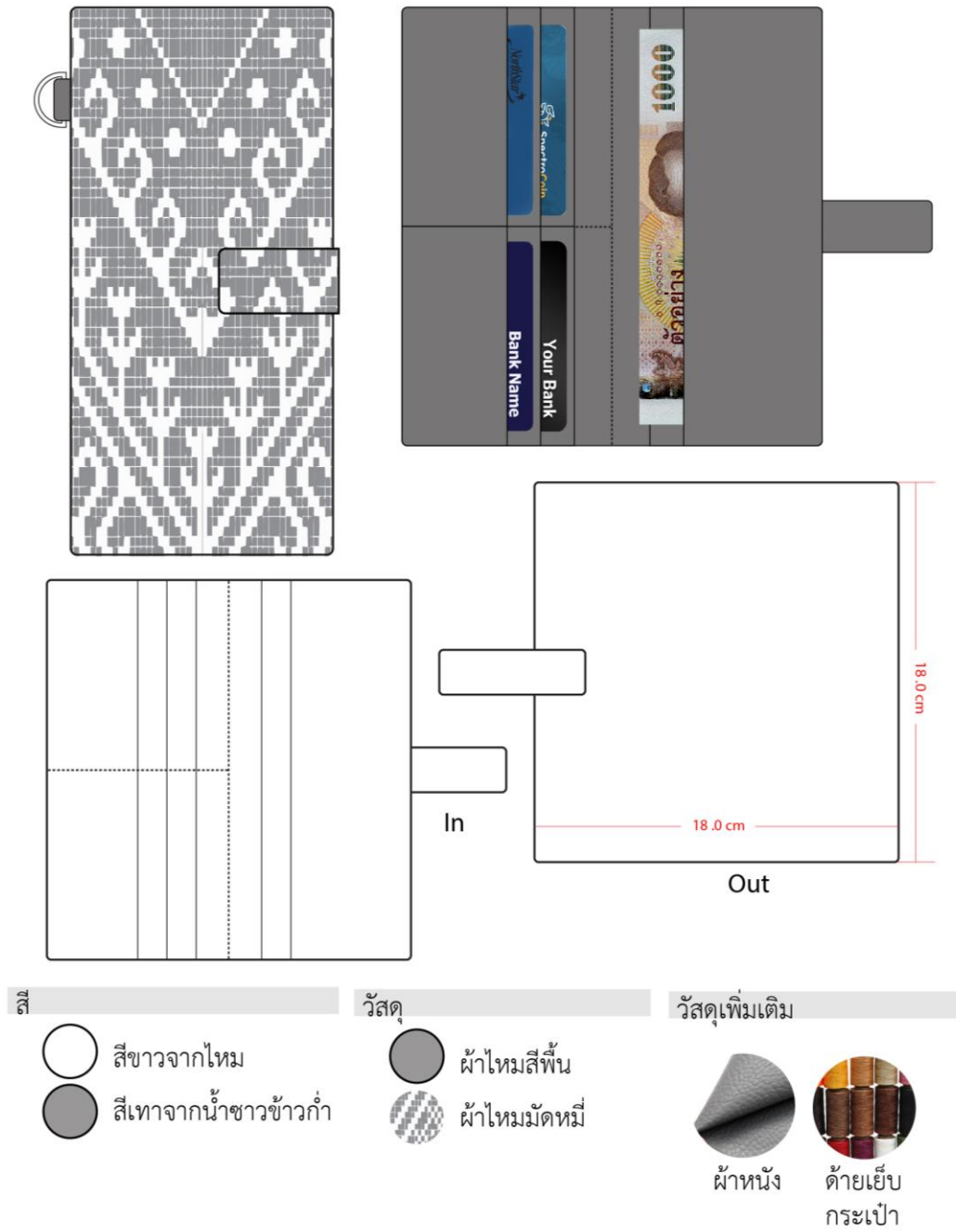

สี	วัสดุ	วัสดุเพิ่มเติม
<ul style="list-style-type: none"> สีขาวจากไหม สีเทาจากน้ำข้าวข้าวเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> ผ้าไหมสีพื้น ผ้าไหมมัดหมี่ 	<ul style="list-style-type: none"> แม่เหล็ก ผ้าหนัง ด้ายเย็บกระเป๋า

ภาพที่ 79 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 2

ภาพที่ 80 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 300 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

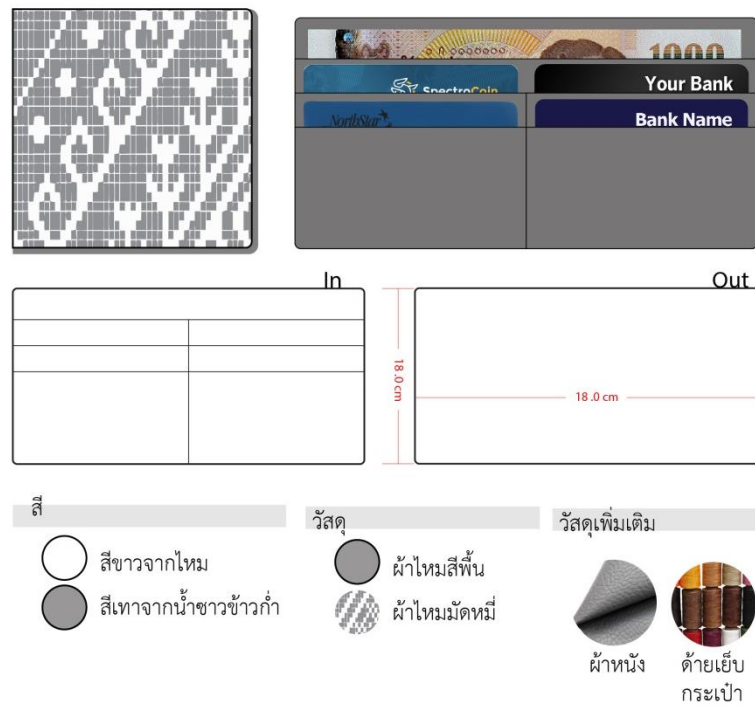

ภาพที่ 81 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 3

ภาพที่ 82 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 200 บาท

ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

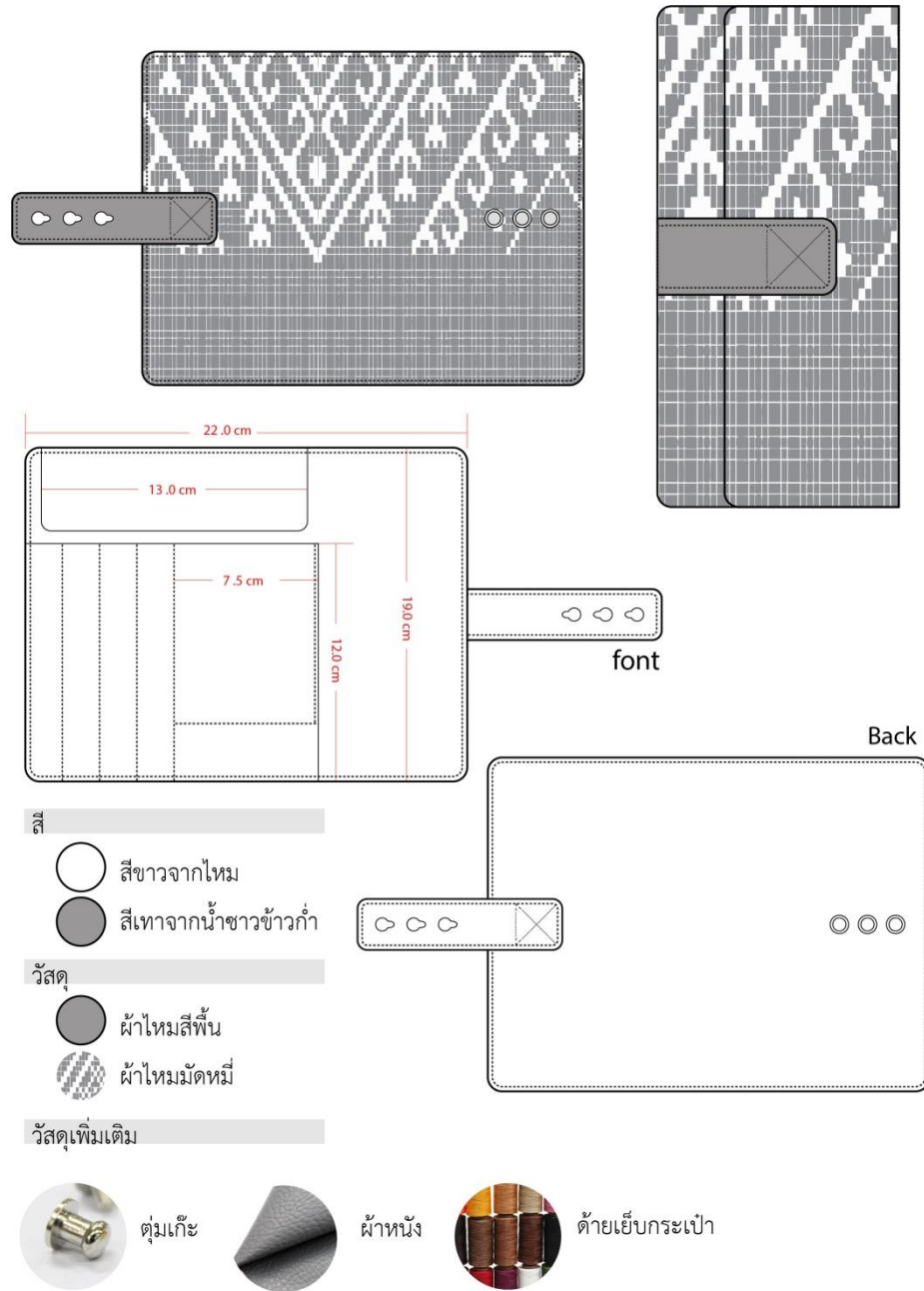

ภาพที่ 83 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 4

ภาพที่ 84 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 2 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 180 บาท

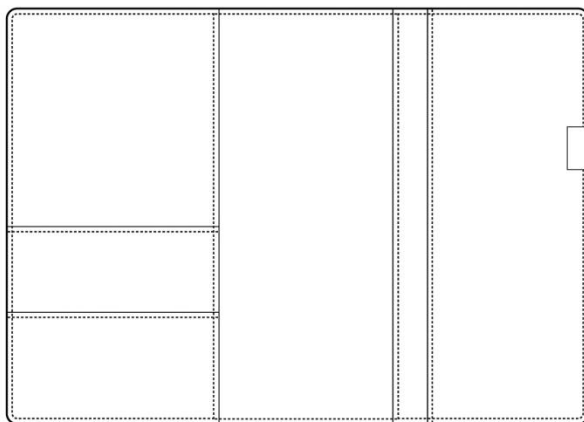
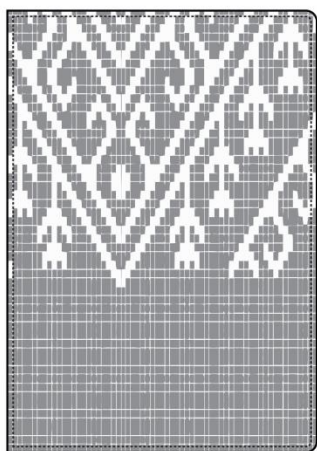
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 85 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 1

ภาพที่ 86 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 1 ราคาต้นทุน 200 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

วัสดุ

- สีขาวจากไหม
- สีเทาจากน้ำซาวข้าวเก่า

วัสดุ

- ผ้าไหมสีพื้น
- ▨ ผ้าไหมมัดหมี่

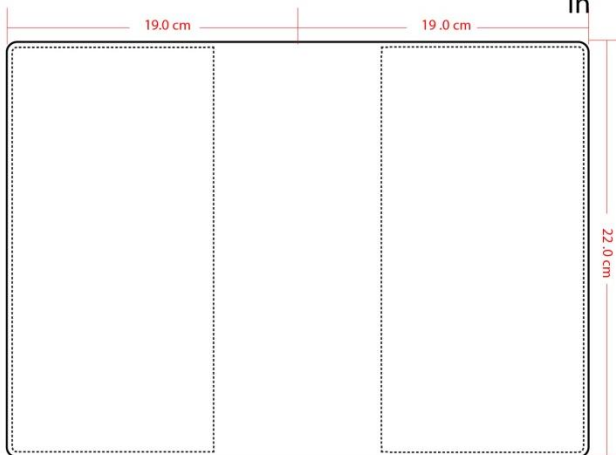
วัสดุเพิ่มเติม

ผ้าหนัง

ด้ายเย็บกระเป๋า

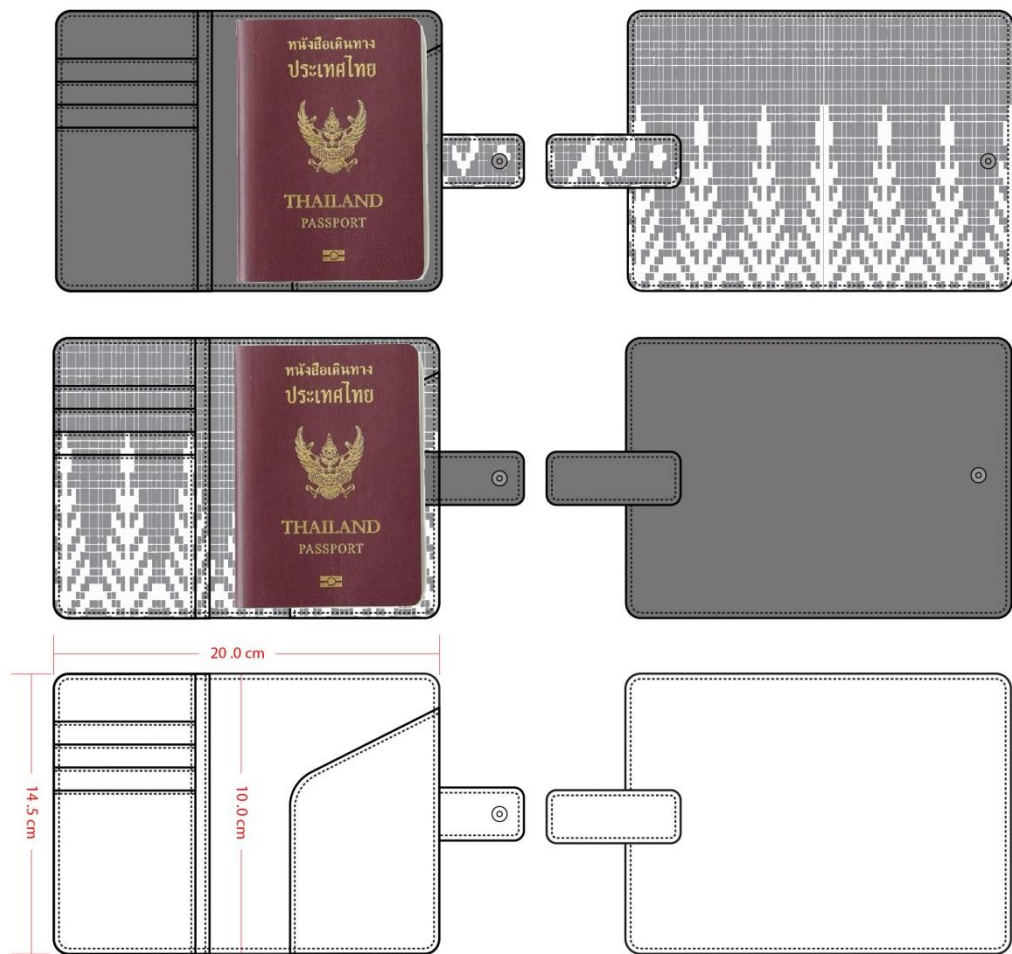
Out

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพที่ 87 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 2

ภาพที่ 88 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 2 ราคาต้นทุน 180 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

front

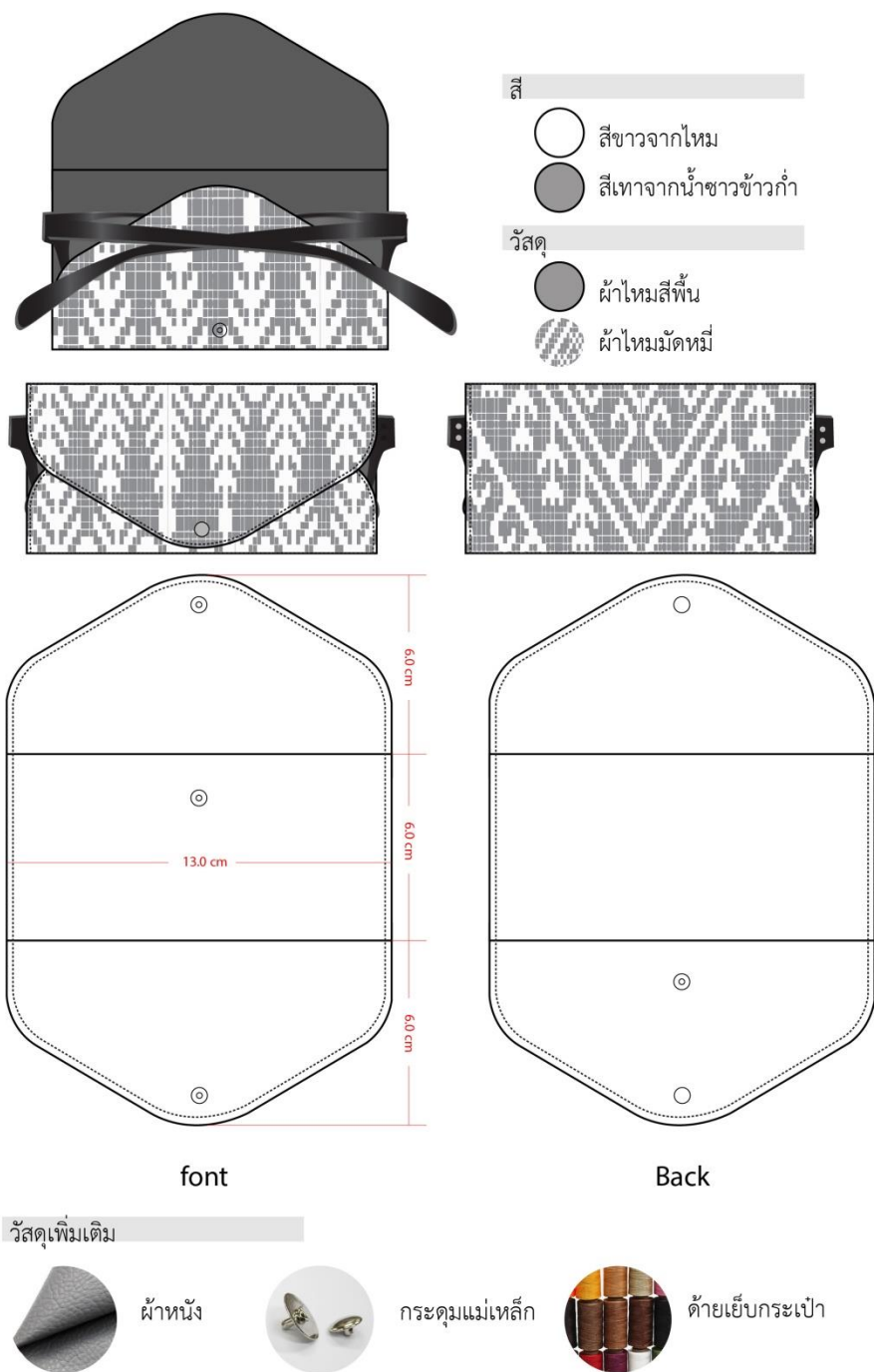
Back

<p>สี</p> <ul style="list-style-type: none"> สีขาวจากไหม สีเทาจากน้ำชาข้าวกล้า 	<p>วัสดุ</p> <ul style="list-style-type: none"> ผ้าไหมสีพื้น ผ้าไหมมัดหมี่ 	<p>วัสดุเพิ่มเติม</p> <ul style="list-style-type: none"> แม่เหล็ก ผ้าหนัง ด้ายเย็บกระเป๋า
--	--	---

ภาพที่ 89 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 3

ภาพที่ 90 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 3 ราคาต้นทุน 100 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

ภาพที่ 91 ผลงานการออกแบบกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 4

ภาพที่ 92 ผลงานการตัดเย็บกระเป๋า ชุดที่ 3 แบบที่ 4 ราคาต้นทุน 100 บาท
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (ถ่ายเมื่อ 6 มิถุนายน 2561)

4.4 ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์

ทำการออกแบบ (New Forms) สามารถออกแบบได้ตามขั้นตอนและตอบสนองความต้องการและเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (อนุชา แผงเกษรและคณะ,2555)

4.4.1 แนวความคิดในการออกแบบ

แนวคิดหลักคือการคำนึงถึง วิถีชีวิต (Lifestyle) ของชาวบ้านบ้านเมืองน้อย อาชีพ ความสามารถ อุปกรณ์ที่ชาวบ้านใช้ทำมาหากิน จุดเด่น ที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อย

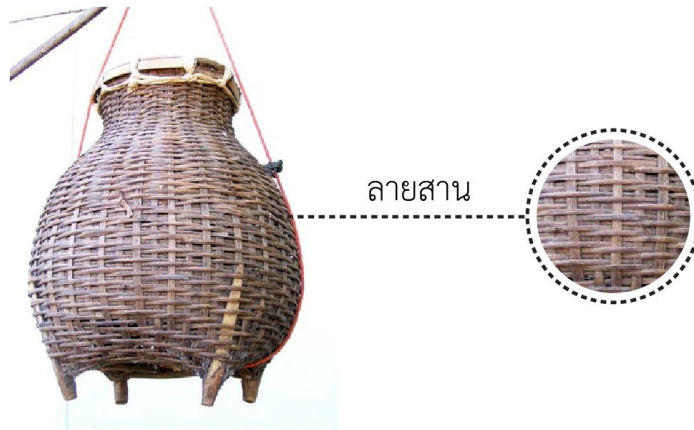
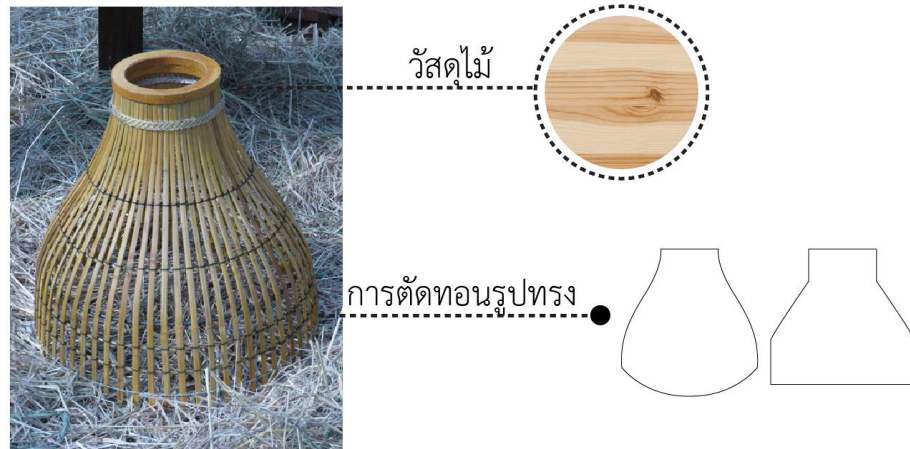
4.4.2 แรงบันดาลใจในการออกแบบ

แรงบันดาลใจในการออกแบบมาจากอุปกรณ์ที่ชาวบ้านใช้ในชีวิตประจำวัน โดยหยิบเอาอุปกรณ์จับสัตว์น้ำของภาคอีสาน เช่น สุ่มตักปลา ลอบ ช้อง และไซ เป็นต้น ซึ่งการออกแบบในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเป็นสุ่มตักปลาและข้อง

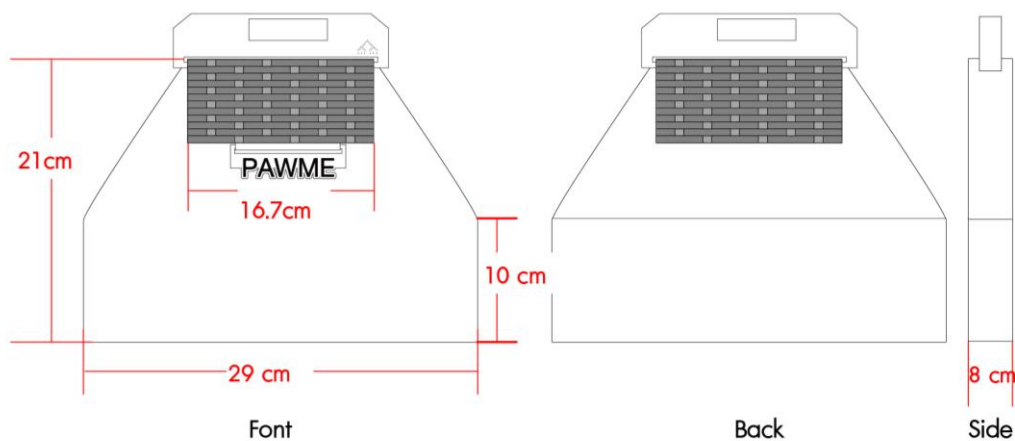
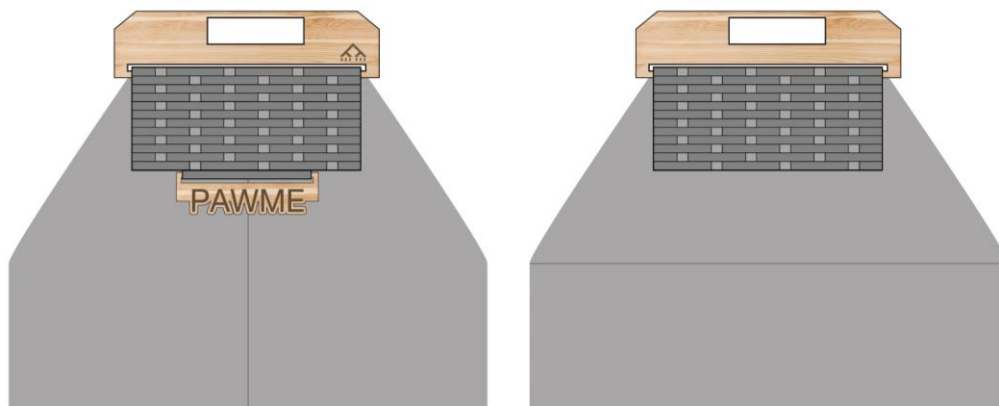
ภาพที่ 93 อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ

ที่มา : google

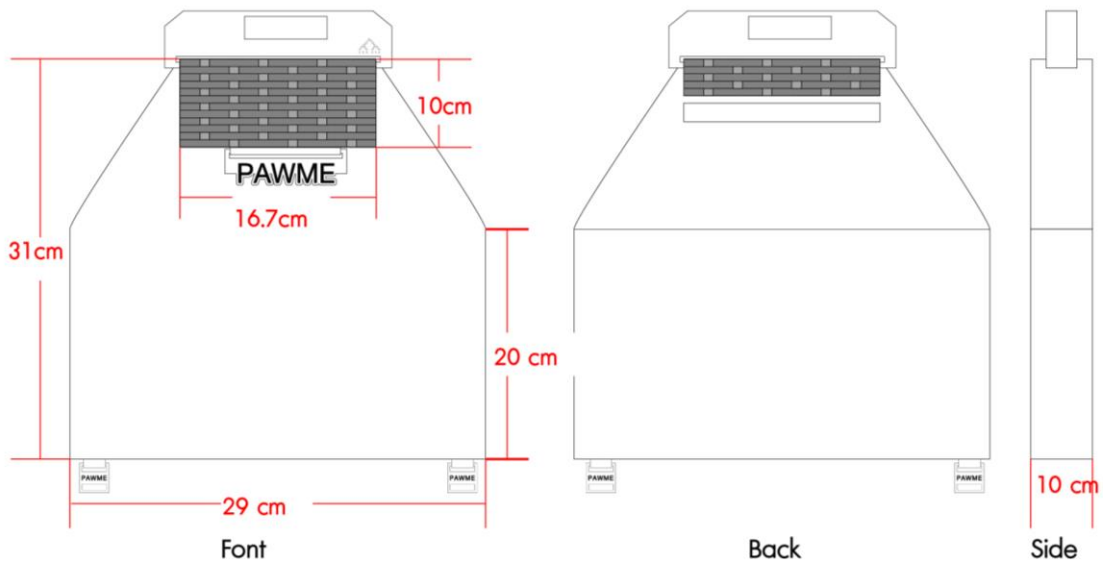
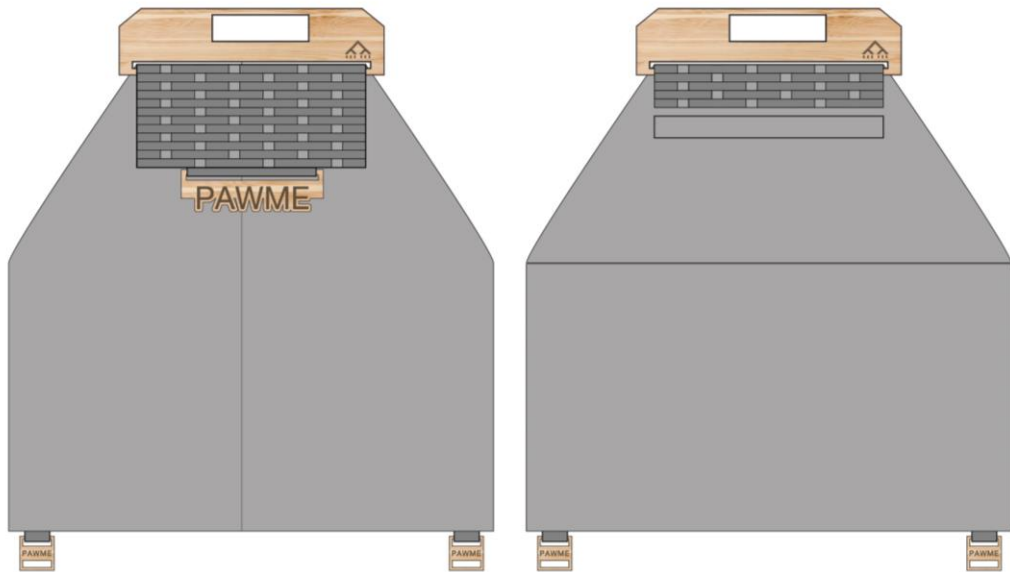
ภาพที่ 94 แรงบันดาลใจในการออกแบบ

จากแรงบันดาลใจเป็นการตัดทอนรูปทรงจากอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านใช้ใน ชีวิตประจำวันในการหาเลี้ยงชีพ และได้นำเอาเทคนิคการสานช่องมาใช้ในการออกแบบ โดยใช้วัสดุใน การเป็นผ้าไหมย้อมสีน้ำชาขำขำ

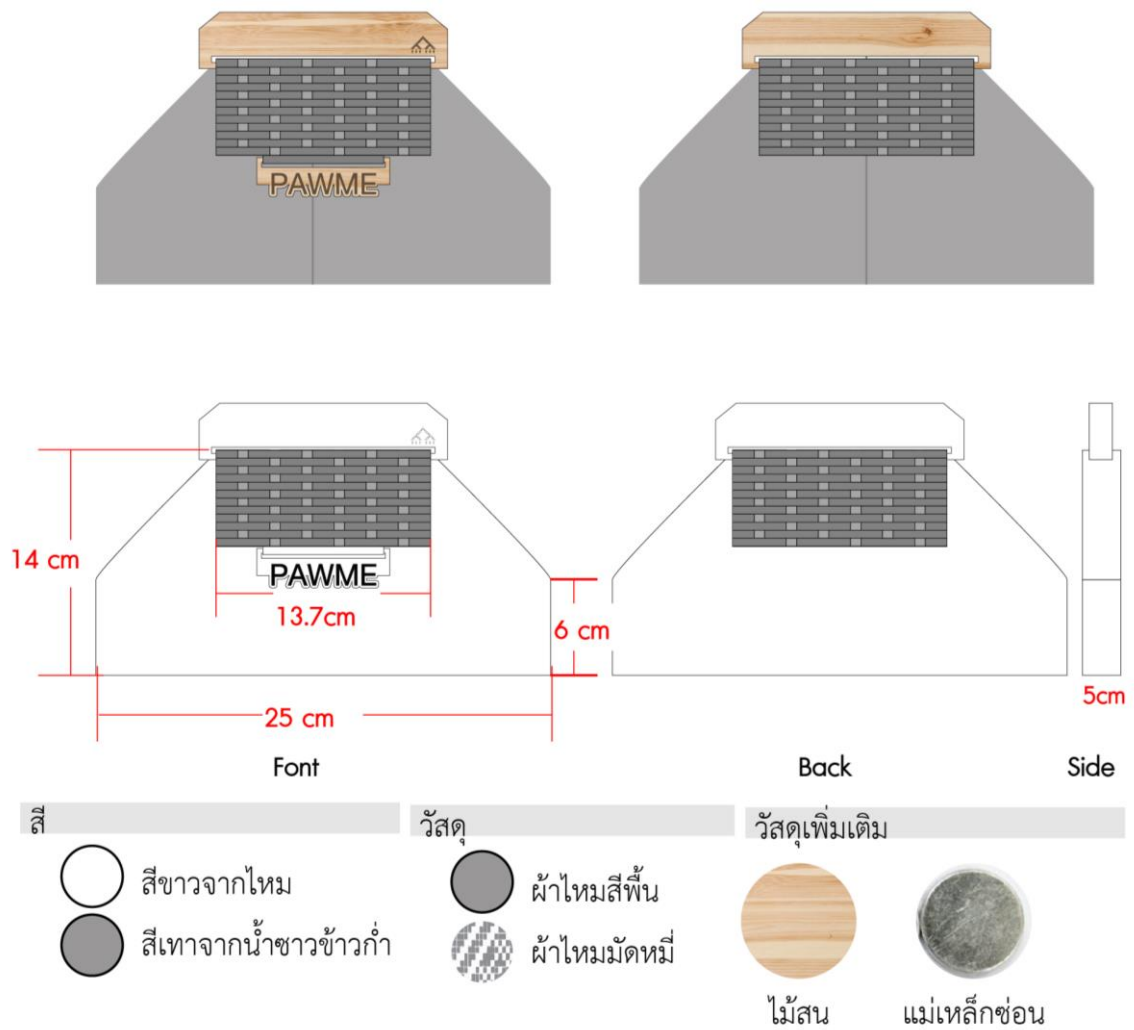

ขนาด	วัสดุ	วัสดุเพิ่มเติม	
<ul style="list-style-type: none"> สีขาวจากไหม สีเทาจากน้ำข้าวข้าวเก่า 	<ul style="list-style-type: none"> ผ้าไหมสีพื้น ผ้าไหมมัดหมี่ 	<ul style="list-style-type: none"> ไม้สน 	<ul style="list-style-type: none"> แม่เหล็กซ่อน

ขนาด	วัสดุ	วัสดุเพิ่มเติม
<ul style="list-style-type: none"> สีขาวจากไหม สีเทาจากน้ำชาข้าวข้าก่า 	<ul style="list-style-type: none"> ผ้าไหมสีพื้น ผ้าไหมมัดหมี่ 	<ul style="list-style-type: none"> ไม้สน แม่เหล็กช้อน

ภาพที่ 95 ผลงานการออกแบบกระเป๋า

เทคนิคที่ใช้คือ

- เทคนิคการสานผ้า
- เทคนิคการตัดต่อผ้า

ภาพที่ 96 ผลงานการออกแบบกระเป๋า
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (1 กรกฎาคม 2561)

4.5 ผลงานการออกแบบโลโก้

4.5.1 ชื่อแบรนด์

“พอมี่” คำว่า “พอ” มาจากคำว่า พอเพียง พอมี่พอกิน พอประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นชุมชนบ้านเมืองน้อยที่ใช้ชีวิตโดยยึดหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คำว่า “มี” มาจาก me ในภาษาอังกฤษที่แปลว่า ฉัน คำว่า พอมี่ จึงเปรียบเสมือนการบอกเล่าจากชาวบ้านถึงผู้รับสารว่าฉันพอเพียง ฉันพอมี่พอกิน ฉันพอประมาณ เป็นต้น

4.5.2 ตัวอักษร

ตัวอักษรใช้เป็นคำภาษาอังกฤษเพื่อความเป็นสากล ให้อ่านได้ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติโดยมีการเลือกตัวอักษรจากหลายๆแบบโดยคัดเหลือ 4 แบบ และใช้เพียง 1 แบบ ดังนี้

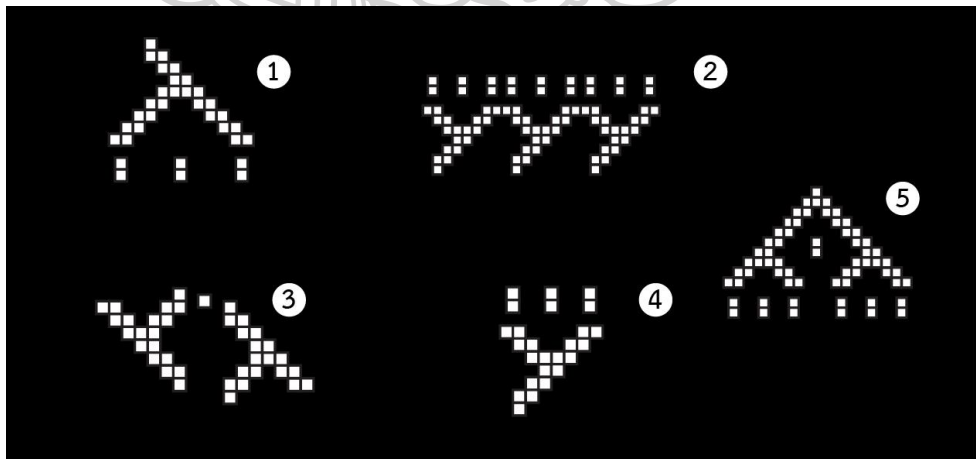

ภาพที่ 97 แบบที่อักษร

ตัวอักษรที่เลือกคือ PSL Kanda Modern AD ซึ่งเป็นตัวอักษรที่มีความเรียบง่าย

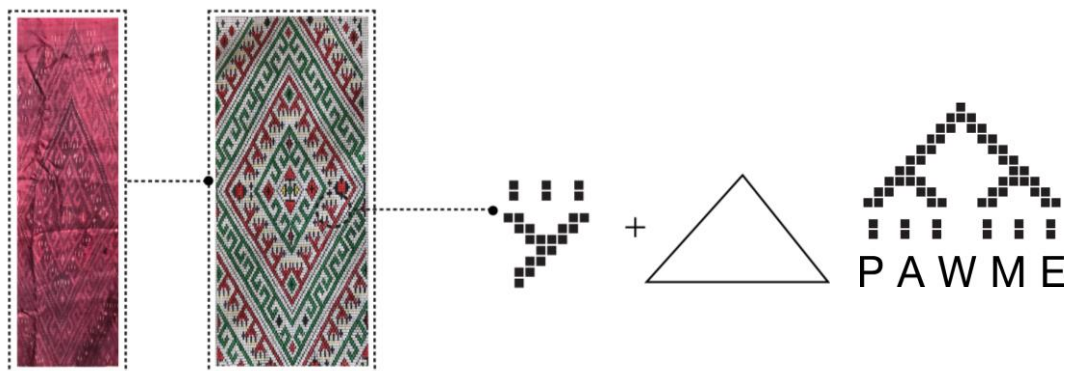
4.5.3 สัญลักษณ์

สัญลักษณ์มาจากการถอดแบบลายของลายขอจำปา ซึ่งเป็นลาดผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์และเก่าแก่ที่สุดของบ้านเมืองน้อย โดยนำมาจัดวางในรูปแบบใหม่หลายรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 98 แบบภาพสัญลักษณ์

แบบที่เลือกคือแบบที่ 5 ซึ่งเป็นแบบที่นำเอาลายขอจำปามาบวกกับรูปทรงสามเหลี่ยม ซึ่งให้ความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อน เป็นหมู่บ้าน เป็นหนึ่งเดียวกัน ภาพสัญลักษณ์นี้จึงให้ความหมายได้ดีกว่าภาพอื่นๆ โดยมีวิธีการถอดแบบภาพสัญลักษณ์ดังนี้

ภาพที่ 99 วิธีการถอดแบบภาพสัญลักษณ์

บทที่ 5

สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ

การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมื่อน้อย จังหวัดบุรีรัมย์ ในลำดับแรกผู้วิจัยจะอภิปรายผลตั้งแต่การทดลองย้อมสีตลอดจนการออกแบบอัตลักษณ์สู่ผลงานสร้างสรรค์การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม และสรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อความชัดเจนและความเข้าใจในการนำไปใช้ประโยชน์และปฏิบัติจริง โดยจะได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติต่อไป

1. อภิปรายผลงานสร้างสรรค์

การทดลองย้อมสี เป็นการนำเอาพืชผักที่ชาวบ้านปลูกตามฤดูกาล และพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมาทดลองย้อม ผู้วิจัยพบว่าพืชที่ให้สีไม่สามารถย้อมเส้นไหมให้สวยได้ทุกชนิด มีพืชบางชนิดเท่านั้นที่สามารถย้อมได้ ขึ้นอยู่กับสารประกอบที่อยู่ในพืชนั้นๆ หรือบางชนิดอาจจะเหมาะแก่การนำไปย้อมสีของอาหารเท่านั้น เช่น ดอกอัญชัน และเม็ดผักปลัง เป็นต้น จากการทดลองย้อมสีเส้นไหมจากพืชจำนวน 9 ชนิด แบ่งเป็น พืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ(พืชท้องถิ่น) 2 ชนิดคือใบย่านางและผักปลัง, พืชที่ปลูกขึ้นตามฤดูกาล 4 ชนิด คือ คะน้า ข้าว แก้วมังกร ข้าวโพด และพืชผักสวนครัวที่ปลูกทุกฤดู 3 ชนิด คือผักชีจีน ผักชีลาว และพริก โดยการทาบ ปั่น ตัด และต้มเพื่อให้ได้สีของพืชชนิดนั้นๆ ประกอบการค้นหาข้อมูลออนไลน์ ข้อมูลจากชาวบ้าน และข้อมูลจากความเข้าใจของผู้วิจัยเอง เมื่อได้สีแล้วจึงทำเส้นไหมไปทดลองย้อมให้ครบทุกสี หากต้องการสีที่เข้มก็สามารถย้อมซ้ำหลายๆครั้งได้ตามความต้องการ แต่ในการย้อมของทุกสีควรมีสารช่วยติดในการวิจัยครั้งนี้ใช้เกลือเป็นสารช่วยติดสิ่งที่ควรมีอีกคือสารช่วยย้อมผู้วิจัยใช้สารส้ม น้ำปูนใส น้ำต่างจากซีเถ้าของการเผาใบกล้วยและก้านกล้วยที่แห้งแล้ว และน้ำโคลน ซึ่งสารช่วยย้อมแต่ลำขนาดจะเหมาะกับสีย้อมบางชนิดเท่านั้น สารส้มจะทำให้สีสดขึ้น เหมาะกับการย้อมสีสดใส น้ำปูนใสจะทำให้สีเข้มขึ้น เหมาะกับการย้อมสีเขียว น้ำต่างจะทำให้สีเข้มและเงาขึ้นเหมาะกับสีม่วง น้ำโคลนจะทำให้สีเข้มขึ้น และทำให้สีหม่นกว่าสารช่วยย้อมตัวอื่นๆ จากการทดลองด้วยสารช่วยย้อม 4 ชนิด ปฏิริยาที่เกิดขึ้นต่อสีย้อมสอดคล้องและเป็นไปตามข้อมูลเชิงทฤษฎีจากการค้นคว้าในบทที่ 2 ผลการทดลองย้อมสีผู้วิจัยพบว่า ข้าวก่ำ หรือข้าวเหนียวดำสามารถนำมาย้อมสีเส้นไหมได้ เพียงนำเอาน้ำข้าวเหนียวดำมาย้อม ซึ่งได้จากการแช่ข้าวเพื่อทิ้งรับประทานในทุกๆวันของชาวบ้าน การนึ่งข้าวเหนียวนั้นจะต้องแช่ข้าวทิ้งไว้ 1 คืน และเท

น้ำทิ้งเพื่อนำข้าวไปนึ่ง น้ำจึงถูกผู้วิจัยนำมาข้อมผ้าไหมโดยใช้สารช่วยติดคือ เกลือ และสารช่วยข้อมคือสารส้ม ซึ่งสารส้มจะทำปฏิกิริยากับสีข้อมทำให้สีมีสีที่สดขึ้น หลังจากการข้อมผู้วิจัยจึงนำไปล้างในน้ำโคลน จากนั้นวัดผลความคงทนของสีด้วยการซักและการตากแดดเป็นเวลา 7 วัน

การออกแบบลายมัดหมี่สู่การมัดหมี่จริง ข้อมูลจากการสอบถามจากชาวบ้านในบทที่ 2 ให้ข้อมูลอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการวางลาย การมัด การนับลำ ผู้วิจัยได้ทดลองมัดลายหมี่โดยคิดว่า 1 ลำ เท่ากับ 1 ช่องในกระดาษกราฟ จุดในช่องบนกระดาษกราฟจนเกิดเป็นลายตามที่ต้องการ และนำไปข้อมสี เมื่อนำไปทอพบว่าลายของผ้าไหมมัดหมี่ตรงตามที่ผู้วิจัยออกแบบลายไว้ แต่หากทอเสร็จและจะทำให้ลายแคบกว่าตอนที่มัดหมี่ไว้ และแคบกว่าลายที่จุดไว้ในกระดาษกราฟ เพราะเมื่อเวลาทอแล้วใช้พิมพ์กระทบเส้นไหมให้ค่อยๆเรียงติดกันไปทีละเส้นจึงทำให้เส้นไหมติดกันแน่น ลายของผ้าไหมจึงแคบลง แต่ก็ยังคงลายเดิมไว้และยังสวยงามเหมือนดังเดิม

ในด้านของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับชาวบ้าน ใช้เทคนิคการทำกระเป๋าเป็นหลัก การการลงมติของชาวบ้านคือการผลิตกระเป๋าจากผ้าไหมและของใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงเลือกเป็นของใช้ที่ใช่พื้นฐานการผลิตมาจากการผลิตกระเป๋า โดยเป็นของที่รูปแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย และใช้บ่อยในชีวิตประจำวัน เน้นกลุ่มลูกค้าหลากหลาย ใช้ได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย โดยการออกแบบผลงานเป็น 3 ชุดด้วยกัน

ชุดที่ 1 เน้นกระเป๋าของผู้หญิง 4 รูปแบบ แบบที่ 1 เป็นกระเป๋าสตางค์ ที่จะใช้ถือออกงาน ราตรีเป็นกระเป๋าคลัทช์ก็ได้ หรือจะห้อยสายคล้องเป็นกระเป๋าถือในชีวิตประจำวันก็ได้ แบบที่ 2 เป็นกระเป๋าที่เป็นเพียงกระเป๋าธรรมดาแต่มีฟังก์ชันมากกว่า 1 ฟังก์ชัน คือสามารถถอดสายออกทั้งหมดเป็นกระเป๋าคลัทช์ได้ สามารถใส่สายคล้องแขนเป็นกระเป๋าถือเพื่อถือเดินเล่นได้ สามารถใส่สายโซ่เป็นกระเป๋าสะพายข้าง (Messenger Bag) เพื่อใช้สะพายข้างได้ สามารถใส่สายที่เป็นเหมือนสายเข็มขัดเพื่อคาดกระเป๋าไว้ที่เอวได้ หรือสามารถตัดแปลงเป็นแบบใดก็ได้ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้ กระเป๋าแบบนี้เหมาะสมกับวัยรุ่นไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ แบบที่ 3 เป็นกระเป๋าขนาดใหญ่ขึ้นมาอีกเมื่อถอดสายด้านข้างออกสามารถใช้เป็นกระเป๋าถือได้ เมื่อใส่สายได้ข้างกลับคือสามารถใช้เป็นกระเป๋าสะพายข้างได้

ชุดที่ 2 เน้นกลุ่มเป้าหมายหลากหลายรูปแบบทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มีทั้งหมด 4 แบบ แบบที่ 1 เป็นกระเป๋าสำหรับใส่คอมพิวเตอร์พกพา (MacBook) 2 ขนาด ขนาดหน้าจอ 13 นิ้วและ 15 นิ้ว แบบที่ 2 กระเป๋าสำหรับใส่แท็บเล็ตและไอแพด (I pad) แบบที่ 3 กระเป๋าสตางค์ใบสั้น และแบบที่ 5 กระเป๋าสตางค์ใบยาว

ชุดที่ 3 เป็นอีกชุดที่เน้นกลุ่มเป้าหมายหลากหลายรูปแบบทั้งผู้หญิงและผู้ชาย มีทั้งหมด 4 แบบที่ 1 กระเป๋าสำหรับใส่อุปกรณ์เครื่องเขียน เช่นปากกา ดินสอ ยางลบ และอื่นๆ มีตัวล็อก 3 ระดับ แบบที่ 2 เป็นกระเป๋าสำหรับใส่สมุด หรือใช้แทนปกสมุดได้ ภายในกระเป๋าสามารถใส่บัตรและ

เก็บปากกาได้ แบบที่ 3 กระเป๋าสำหรับใส่พาสปอร์ต (Passport) และแบบที่ 4 กระเป๋าใส่แว่น สามารถใช้ได้ทั้งแว่นกันแดดและแว่นสายตา ส่วนเศษผ้าที่เหลือได้นำเอาไปตัดเย็บเป็นพวงกุญแจหรือตัดต่อเป็นผืนเพื่อห่อปกสมุดและทำกระเป๋าใบเล็กได้อีกด้วย

ในด้านการออกแบบผลงานสร้างสรรค์เริ่มจากแนวคิดคือ “วิถีชีวิต” การคำนึงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านเป็นหลัก โดยแยกออกมาว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านประกอบด้วยอะไรบ้าง จึงได้คำตอบที่สนใจคือ “อุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงชีพของชาวบ้าน” อุปกรณ์จับสัตว์น้ำเป็นอุปกรณ์ที่ชาวบ้านใช้อยู่เป็นประจำในการหาอาหาร อีกทั้งชาวบ้านยังมีความสามารถในเรื่องของการจักสานอีกด้วย ผู้วิจัยจึงออกแบบกระเป๋าโดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากช่องและส้อมตักปลา ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับจับปลา และอุปกรณ์สำหรับชั่งปลา โดยหยิบเอาเทคนิคการสานมาจากช่อง และตัดทอนรูปแบบมาจากส้อมตักปลา จึงได้เป็นการออกแบบผลงานสร้างสรรค์

สิ่งสำคัญที่มีผลต่อผู้วิจัยจากการสร้างสรรค์ผลงานทั้งหมดนี้คือ ทำให้ผู้วิจัยเกิดความรักที่มีต่อชาวบ้าน และหมู่บ้าน ชาบซึ่งในความเอื้อเฟื้อ ความใส่ใจจากชาวบ้าน ชาวบ้านร่วมมือและเต็มใจทำงานร่วมกับผู้วิจัยอย่างไม่ต้องร้องขอ ผลงานทั้งหมดที่เกิดขึ้นมาได้นั้นทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงคำว่าความพยายาม การทำงานในครั้งนี้นับผิดพลาดหลายอย่างและหลายครั้ง แต่ความผิดพลาดนั้นทำให้ผู้วิจัยค่อยเข้าใจและเรียนรู้ความผิดพลาดเหล่านั้นเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชิ้นอื่นๆ ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และภูมิใจในความพยายามของชาวบ้านทุกคนที่ยอมเปิดรับสิ่งใหม่ เปิดรับความเห็นและพร้อมจะทดลองไปด้วยกัน งานวิจัยในครั้งนี้จะออกมาดีไม่ได้เลยถ้าไม่ได้ผู้ใหญ่ใจดีหลายๆท่าน และอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยเหลือและคอยให้คำปรึกษาทุกเมื่อทุกเวลาเป็นอย่างดี

2. สรุปข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อย จ. บุรีรัมย์ เพื่อหาอัตลักษณ์ที่น่าสนใจไปสู่ผลงานออกแบบผ้าไหมมัดหมี่ได้

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน อาชีพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านหมู่บ้านเมืองน้อยด้วยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สอบถาม และการสังเกตเพื่อหาข้อสรุปอัตลักษณ์ที่น่าสนใจของบ้านเมืองน้อยคือการดำรงชีวิตด้วยการยึดหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีการปลูกผักตามฤดูกาล และพืชผักสวนครัวที่ปลูกกินทุกฤดูกาล รวมไปถึงฤดูกาลทำนา การปลูกข้าวโพดหลังการเก็บเกี่ยว และปลูกแตงโม ผู้วิจัยจึงนำพืชทุกชนิดในหมู่บ้านมาใช้ในการทดลองย้อมสีไหมเพื่อหารค้นพบสีใหม่ ตลอดจนการนำมาใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน จึงได้ผลงาน

ผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีจากน้ำชาข้าวเหนียวดำ ซึ่งน้ำชาข้าวที่ช้ย้อมนั้นได้จากวิถีชีวิตการรับประทานข้าวเหนียวของชาวบ้าน

จากการทดลองทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน เกิดข้อค้นพบว่า ในระหว่างการตากไหมนั้น ชาวบ้านมีเทคนิคพิเศษที่ทำให้เส้นไหมเรียงตัวและนุ่มสวย คือการกระตุกหรือชาวบ้านเรียกว่าถก ถกไปเรื่อยๆจนกว่าเส้นไหมจะแห้ง หากไม่ทำเช่นนี้เส้นไหมจะเกาะกันและแข็งยากต่อการทำไปทอและไม่นุ่มสวย ผลของการทำงานร่วมกันนั้นจึงได้ผลงานผ้าไหมมัดหมี่จากอัตลักษณ์ที่นำเสนอของบ้านเมืองน้อย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาข้อมูลกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย เพื่อพัฒนาตลาดที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านรวมถึง กรรมวิธีการทอผ้า การออกแบบลาย การย้อมสี การมัดหมี่ และการทอผ้าไหม เพื่อนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านเมืองน้อย และเทคนิคต่างๆในกรรมวิธีการทำผ้าไหมตั้งแต่การสร้างลายมัดหมี่รวมถึงกรรมวิธีการทอผ้าไหม ได้ผลสรุปว่า ผ้าไหมมัดหมี่ลายขอดอกจำปาคือลายที่เป็นเอกลักษณ์ของบ้านเมืองน้อย ซึ่งในลายนั้นประกอบไปด้วยลายประกอบคือ ลายขอ และลวดลายของกิ่งก้านและดอกของต้นจำปา จึงได้ชื่อว่า ลายขอดอกจำปา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา กรรมวิธีการย้อมสี การออกแบบลายที่เลียนแบบธรรมชาติ การมัดหมี่ และการทอ

หลังจากการศึกษาแล้วผู้วิจัยได้ทำข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดที่ได้มาประกอบการออกแบบลวดลาย โดยผู้วิจัยนำเอาลายของรวงข้าวมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ เพราะรวงข้าวที่มีความสัมพันธ์กับสีที่นำมาย้อมเส้นไหม ซึ่งออกแบบลายภายใต้หลักแนวคิดของผ้าไหมมัดหมี่ลายขอดอกจำปา โดยมีลายประกอบเป็น ลายขอ ผสมผสานกับลายที่ออกแบบใหม่คือลายรวงข้าว จึงได้เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่ผู้วิจัยตั้งชื่อให้ว่า ลาย “ขอข้าวกล้า” ย้อมสีจากน้ำชาข้าวกล้า ได้เป็นผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นอัตลักษณ์ใหม่ของบ้านเมืองน้อย ซึ่งผ้าไหมมัดหมี่ลายขอข้าวกล้าย้อมสีน้ำชาข้าวกล้านั้น สามารถนำไปใช้ได้จริง ตัดเครื่องนุ่มห่มได้ สามใส่ได้ไม่ระคายเคือง ไม่เป็นอันตรายต่อผิว เมื่อนำไปทดลองซัก 2 ครั้ง พบว่าสีไม่ตก ง่ายต่อการซัก และนำไปตากแดด 7 วัน พบกว่า สีคงทนไม่เปลี่ยน ไม่จืดจาง ยังคงความสวยเช่นเดิม และยังสามารถนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆได้ ตามความต้องการ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างสรรค์ผลงานการตัดเย็บเครื่องแต่งกาย กระเป๋า และอื่นๆเพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยและจำหน่ายในหมู่บ้าน

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากในปี พ.ศ.2562 บ้านเมืองน้อยได้รับทุนจากโครงการ 9102 เพื่อพัฒนาการเกษตรยั่งยืน จำนวนเงิน 2.5 ล้านบาท เพื่อนำมาพัฒนาการเกษตร

และพัฒนาสินค้า OTOP (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) ของหมู่บ้าน นอกจากการเกษตรที่มีชื่อเสียงของบ้านเมืองน้อยยังมีผ้าไหมที่มีชื่อโด่งดังอีกด้วย เดิมที่บ้านเมืองน้อยไม่นิยมแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหม และให้ความสำคัญกับผ้าฝืนมากกว่า เพราะไม่ต้องใช้เวลาแปรรูปผลิตภัณฑ์นาน ทอเสร็จสามารถจำหน่ายได้เลย แต่เมื่อได้รับทุนเพื่อนพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ชาวบ้านเลยลงมติกันว่าส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจำหน่ายในหมู่บ้าน เพื่อเปิดเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนของฝากของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนก็คือผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจากบ้านเมืองน้อย

เมื่อได้อัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 แล้ว ผู้จัดได้สอบถามกลุ่มตัวอย่างคือสมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยจำนวน 45 คน จาก 57 คน โดยใช้วิธีการสุ่มถามว่าสิ่งที่ต้องการแปรรูปเป็นสินค้าประเภทใด จึงได้ผลสรุปว่า สินค้าที่ชาวบ้านต้องการแปรรูปเพื่อจำหน่ายคือกระเป๋า ซึ่งเป็นสิ่งของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ทุกวัน และยังเป็นของที่ผู้หญิงมักจะเปลี่ยนบ่อยๆอีกด้วย อัตราการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคจึงไม่น่ายากมากนัก ไม่ว่าจะเป็นกระเป๋าถือ กระเป๋าสะพาย กระเป๋าสตางค์ กระเป๋าสำหรับอุปกรณ์พกพา หรือกระเป๋าสำหรับใส่อื่นๆ มักเป็นสินค้าค่อนข้างขายดีและขายง่ายเป็นที่แน่นอน และไม่จำเป็นต้องทำหลากหลายขนาดเหมือนกับเสื้อผ้าและรองเท้า ต้นทุนจึงไม่สูงมากนัก อีกทั้งในหมู่บ้านยังมีช่างฝีมือดีที่สามารถตัดเย็บกระเป๋าได้ โดยให้ชาวบ้านนำผ้าไปเอง และตัดเย็บให้ได้ในราคาถูกแต่สวยงามและเป็นระเบียบ การทำกระเป๋าทุกชนิดเพื่อจำหน่ายจึงเหมาะสมและลงตัว ตรงกับความสนใจ ความชื่นชอบ และความคาดหวังของชาวบ้านเป็นหลัก

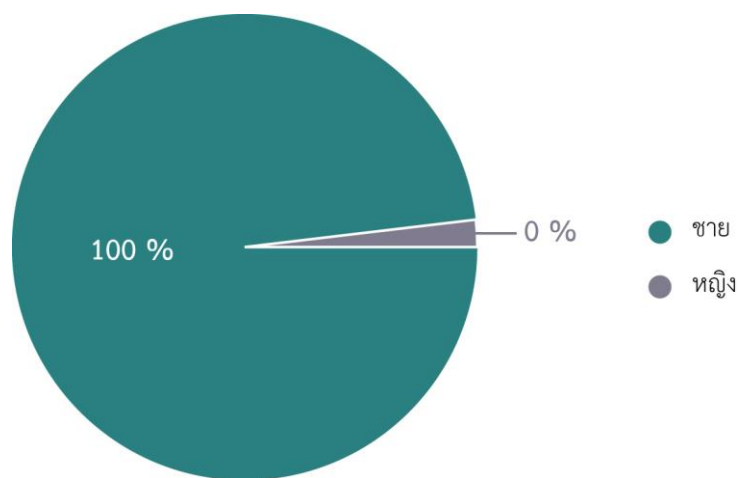
ผลจากการสอบถามชาวบ้านผู้วิจัยได้นำเอา คำสำคัญ จากการสอบถามชาวบ้านว่าอยากได้สินค้าลักษณะแบบใด จากนั้นจึงนำ คำสำคัญ มาตีความและกำหนดแนวความคิดในการของแบบสินค้าจากผ้าไหม ได้เป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋ารูปแบบต่างๆ จำนวน 12 แบบ โดยเป็นแบบที่มีความร่วมสมัย เรียบง่าย รูปแบบไม่ซับซ้อนชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย และเศษผ้ายังสามารถนำไปทำเป็นพวงกุญแจ หรือนำมาตัดต่อเพื่อห่อปกสมุดได้ และนอกจากรูปแบบกระเป๋าที่ได้ผู้วิจัยได้พัฒนากับชาวบ้านแล้วยังได้ผลงานสร้างสรรค์เป็นผลงานการออกแบบกระเป๋าที่ได้แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตการเลี้ยงชีพของชาวบ้านอีกด้วย

3. สรุปแบบประเมินความพึงพอใจของชาวบ้าน

ผลจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินเพื่อสอบถามและประเมินความพึงพอใจของชาวบ้านที่มีต่อผลงาน โดยมีผลการประเมินความพึงพอใจโดยแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

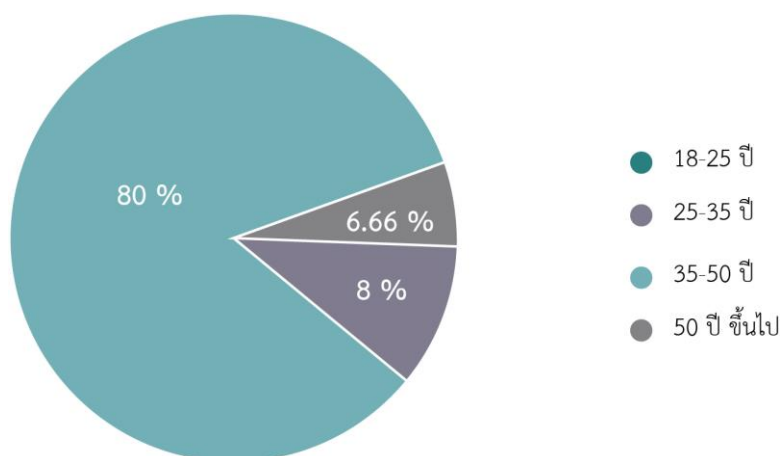
1. เพศ

ภาพที่ 100 แผนภูมิวงกลมแสดงจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

จากสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อยที่ตอบกลับแบบสอบถามมีจำนวน 30 ท่าน มีเฉพาะเพศหญิงทั้งหมดจำนวน 30 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 100 %

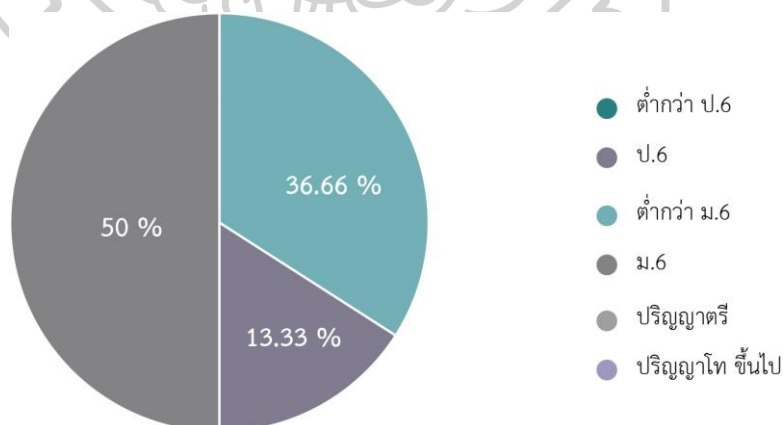
2. อายุ

ภาพที่ 101 แผนภูมิวงกลมแสดงอายุผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผู้ตอบกลับแบบสอบถามมีจำนวน 30 ท่าน พบว่าชาวบ้านจำนวน 24 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 80 % มีอายุระหว่าง 35 – 50 ปี มากเป็นอันดับหนึ่ง โดยรองลงมาคืออายุ 25 – 35 ปี จำนวน 4 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 8 % และอันดับสามคือช่วงอายุ 50 – 60 ปี ขึ้นไปจำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 6.66 %

3. การศึกษา

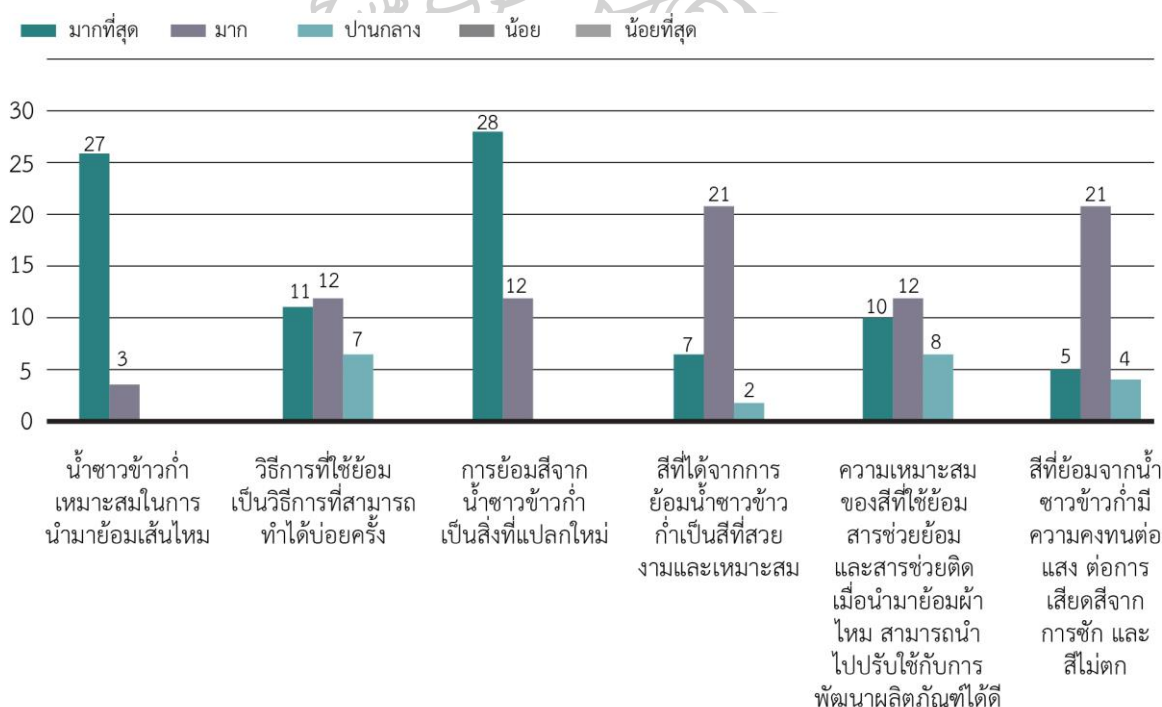
ภาพที่ 102 แผนภูมิวงกลมแสดงอาชีพผู้ตอบแบบสอบถาม

จากผู้ตอบกลับแบบสอบถามมีจำนวน 30 ท่าน พบว่าชาวบ้านจำนวน 15 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 % มีการศึกษาจบ ม.6 มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ต่ำกว่า ม. 6 จำนวน 11 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 36.66 % และมีผู้ที่จบ ป. 6 น้อยที่สุด จำนวน 4 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 13.33 %

สรุปผลการประเมินตอนที่ 1 พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ทอผ้าไหมเป็นผู้หญิง ซึ่งเป็นเพศที่เหมาะสมแก่การทำงานที่มีความละเอียดอ่อน อายุส่วนใหญ่อยู่ที่ 35-50 ปี จะเห็นได้ว่าส่วนมากเป็นผู้ที่มีอายุค่อนข้างมาก เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการทำงานที่บ้าน และการทอผ้าไหมมีขั้นตอนที่ซับซ้อนเข้าใจยาก เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยคนที่อยากเรียนรู้ ชาวบ้านส่วนใหญ่จบ ม. 6 เนื่องจากสมัยก่อนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการทำงานหาเงิน เมื่อเรียนจบจึงฝึกอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ ทัศนศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

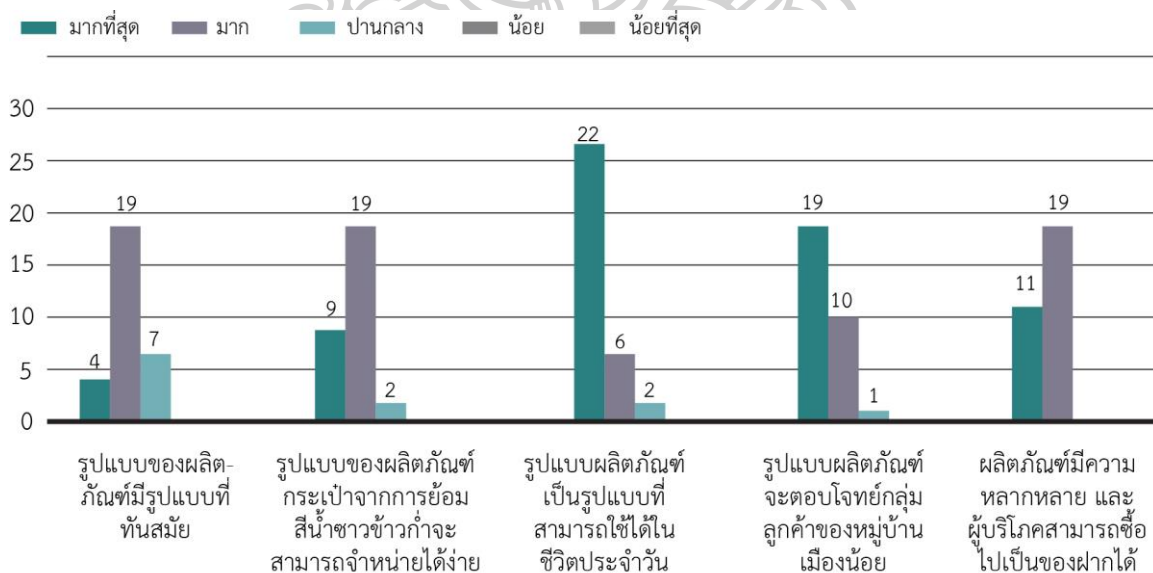
1. ความพึงพอใจด้านการเยี่ยมชม

ภาพที่ 103 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านการเยี่ยมชม

- น้ำชาข้าวเก่าเหมาะสมในการนำมาย้อมเส้นไหม ชาวบ้านเฉลี่ย 4.9 % คิดเป็นร้อยละ 98 % พอใจในระดับมากที่สุด
- วิธีการที่ใช้ย้อมเป็นวิธีการที่สามารถทำได้บ่อยครั้ง ชาวบ้านเฉลี่ย 4.13 % คิดเป็นร้อยละ 82.6 % พอใจในระดับมาก
- การย้อมสีจากน้ำชาข้าวเก่าเป็นสิ่งที่แปลกใหม่ ชาวบ้านเฉลี่ย 4.93 % คิดเป็นร้อยละ 98.6 % พอใจในระดับมากที่สุด
- สีที่ได้จากการย้อมน้ำชาข้าวเก่าเป็นสีที่สวยงามและเหมาะสม ชาวบ้านเฉลี่ย 4.16% คิดเป็นร้อยละ 83.2 % พอใจในระดับมาก
- ความเหมาะสมของสีที่ใช้ย้อม สารช่วยย้อม และสารช่วยติด เมื่อนำมาย้อมผ้าไหมสามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ดี ชาวบ้านเฉลี่ย 4.33 % คิดเป็นร้อยละ 86.6 % พอใจในระดับมาก
- สีที่ย้อมจากน้ำชาข้าวเก่ามีความคงทนต่อแสง ต่อการเสียดสีจากการซัก และสีไม่ตก ชาวบ้านเฉลี่ย 4.03 % คิดเป็นร้อยละ 80.6 % พอใจในระดับมาก

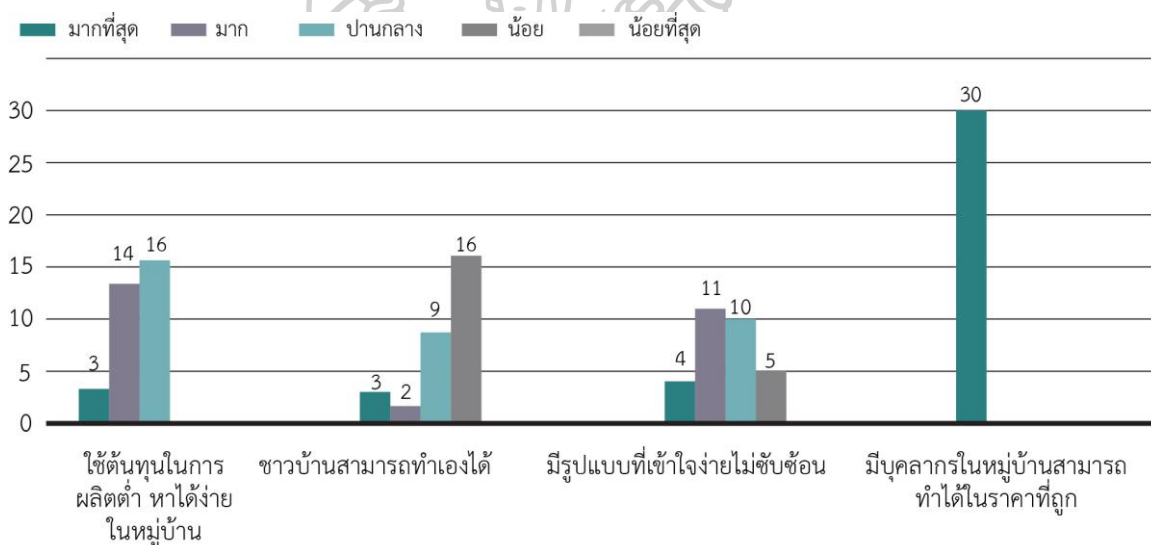
2. ความพึงพอใจด้านรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 104 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่ทันสมัย ชาวบ้านเฉลี่ย 3.9 % คิดเป็นร้อยละ 78% พอใจในระดับมาก
- รูปแบบของผลิตภัณฑ์กระเป๋ากจากการย้อมสีน้ำชาข้าวกำจะสามารถจำหน่ายได้ง่าย ชาวบ้านเฉลี่ย 4.23 % คิดเป็นร้อยละ 84.6 % พอใจในระดับมาก
- รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นรูปแบบที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านเฉลี่ย 4.66% คิดเป็นร้อยละ 93.2 % พอใจในระดับมากที่สุด
- รูปแบบผลิตภัณฑ์จะตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าของหมู่บ้านเมืองน้อย ชาวบ้านเฉลี่ย 4.6% คิดเป็นร้อยละ 92 % พอใจในระดับมากที่สุด
- ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย และผู้บริโภคสามารถซื้อไปเป็นของฝากได้ ชาวบ้านเฉลี่ย 4.36 % คิดเป็นร้อยละ 87.2 % พอใจในระดับมาก

3. ความพึงพอใจด้านกระบวนการผลิต

ภาพที่ 105 แผนภูมิแท่งแสดงความพึงพอใจด้านกระบวนการผลิต

- ใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ หาได้ง่ายในหมู่บ้าน ชาวบ้านเฉลี่ย 3.96 % คิดเป็นร้อยละ 79.2 % พอใจในระดับปานกลาง
- ชาวบ้านสามารถทำเองได้ ชาวบ้านเฉลี่ย 2.73 % คิดเป็นร้อยละ 54.6 % พอใจในระดับน้อย
- มีรูปแบบที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน ชาวบ้านเฉลี่ย 3.46 % คิดเป็นร้อยละ 69.2 % พอใจในระดับมาก

- มีบุคลากรในหมู่บ้านสามารถทำได้ในราคาที่ถูก ชาวบ้านเฉลี่ย 5 % คิดเป็นร้อยละ 100 % พอใจในระดับมากที่สุด

สรุปผลการประเมินตอนที่ 2 ด้านการย้อมสีชาวบ้านมีความสนใจและพึงพอใจเป็นอย่างมาก ชาวบ้านมองว่าเป็นสิ่งแปลกใหม่ มีวิธีการย้อมที่สามารถทำเองได้ เนื่องจากเป็นวิธีการคล้ายคลึงกับที่ชาวบ้านทำอยู่เป็นประจำ จากการนำน้ำชาขำมาย้อมผ้าไหมทำให้สีที่ได้นั้นติดทนต่อแสงแดดและการซัก ไม่ทำให้สีตก ด้านการออกแบบ ชาวบ้านเห็นด้วยและพึงพอใจกับรูปแบบที่ได้พัฒนา ความแปลกใหม่มีไม่มากแต่เป็นแบบที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจำหน่ายง่าย มีความหลากหลาย ตรงกับกลุ่มลูกค้าของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย ส่วนด้านการผลิต ใช้ต้นทุนต่ำ รูปแบบไม่ซับซ้อน แต่ชาวบ้านส่วนน้อยที่สามารถทำเองได้ แต่ก็ยังมีชาวบ้านคนอื่นๆในหมู่บ้านที่มีอาชีพตัดเย็บ กระเป๋าโดยเฉพาะในราคาที่ต่ำ

4. ปัญหาและอุปสรรคในการสร้างสรรค์

4.1 ปัญหาที่เกิดในระหว่างการทดลองย้อมสี เนื่องจากสีย้อมจากธรรมชาติเป็นสีที่อ่อนโยนมาก ปัจจัยทุกอย่างรอบตัวในขณะย้อมสีล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้สีเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ เช่น หม้อเมื่อใช้หม้อสแตนเลสและหม้ออะลูมิเนียม สีจะต่างกันออกไป หม้อที่ใช้ควรเป็นหม้อสแตนเลสเท่านั้น เพราะหม้ออะลูมิเนียมจะทำปฏิกิริยากับสีและทำให้สีเปลี่ยนได้ อย่างที่ 2 คือ อุณหภูมิขณะย้อมสี หากในการย้อมสีในแต่ละครั้งใช้อุณหภูมิที่ต่างก็กันก็เป็นสาเหตุที่ทำให้สีเกิดการคลาดเคลื่อนได้ จึงต้องควบคุมอุณหภูมิอยู่ตลอดเวลา หากน้ำร้อนเกินไปจนถึงจุดเดือดจะทำให้เส้นไหมตายและทำให้ไหมแห้งกระด้างได้ หากใช้เป็นเตาแก๊สจะทำให้ควบคุมอุณหภูมิได้ค่อนข้างง่ายกว่าเตาถ่านแต่สิ้นเปลืองกว่ามาก และปัญหาอย่างที่ 3 ในขณะย้อมสีคือ เส้นไหม เส้นไหมมีขนาดเล็กและง่ายต่อการเกาะเกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบตัว แม้กระทั่งหากมือแตกกร้านก็สามารถเป็นต้นเหตุที่ทำให้เส้นไหมเกาะ และเกี่ยวกันจนยุ่งได้ ในขณะย้อมสีเมื่อเส้นไหมลอยอยู่ในน้ำย้อม ผู้ย้อมจะย้อมสีไหมด้วยการยกไหมขึ้นและจุ่มลงในน้ำสลับกันไปเรื่อยๆ จะทำให้เส้นไหมยุ่งค่อนข้างง่าย ในเส้นไหมจะมีเชือกที่มัดเส้นไหมไว้เพื่อไม่ให้เส้นไหมยุ่งจนเกินไป หากในขณะย้อมเชือกขาด จะทำให้เส้นไหมติดกันเป็นก้อนจนไม่สามารถนำไปใช้ได้

ภาพที่ 106 เส้นไหมที่พึงระหวางการย้อมสี
ถ่ายโดย ชนัญญา คงยืน (3 สิงหาคม 2561)

4.2 ปัญหาด้านการย้อมมัดหมี่ เนื่องจากการทำให้มัดหมี่เกิดลายนั้น เกิดจากการมัดเส้นไหม ชาวบ้านเรียกว่า มัดหมี่ เรียกแทน เส้นไหมว่า หมี่ เส้นไหมจะถูกมัดเป็นข้อๆ ระยะห่างของแต่ละข้อกว้างแคบขึ้นอยู่กับลายที่ออกแบบ หากแคบจะทำให้สีย้อมเข้าไปถึงเส้นไหมที่ถูกมัดไว้ข้างในสุดยาก เวลาทอออกมาจะทำให้ลายไม่เป็นลาย และสีจะด่างไม่สวยงาม ชาวบ้านเลยแนะนำเทคนิคการย้อมหมี่ให้ผู้วิจัย คือควรแช่หมี่ในน้ำสะอาดทิ้งไว้ 1 คืนเพื่อให้หมี่ค่อยๆดูดน้ำเข้าไปถึงเส้นข้างในสุด เมื่อหมี่เปียกไปถึงข้างในแล้วจะทำให้ดูดสีย้อมเข้าไปได้ง่ายขึ้น จากนั้นบิดให้หมายแล้วนำไปคั้นในน้ำที่จะย้อมโดยไม่ต้องต้มก่อน 30 นาทีโดยประมาณ แล้วจึงนำไปต้มย้อมตามปกติ หากระยะห่างของการมัดห่างกันมากเกินไป ขณะย้อมจะทำให้หมี่พันกันเป็นอย่างมาก หากพันแล้วยากที่จะแกะออกจากกันได้ ตัดก็ไม่ได้ เพราะถ้าตัดหมี่จะทำให้ลายผิดเพี้ยนไปจากที่มัดไว้ในตอนแรก ชาวบ้านจึงแนะนำว่า ควรนำเชือกฟางมามัดแบบหลวมๆห้ามมัดแน่นเพื่อให้สีซึมเข้าไปได้ และไม่ทำให้หมี่พันกัน

4.3 ผ้าไหมที่ย้อมแล้วผู้วิจัยนำไปล้างด้วยน้ำโคลน เพราะโคลนจะทำปฏิกิริยาต่อสีทำให้สีที่ย้อมเข้มขึ้นและติดทนนานขึ้น เลยเป็นสาเหตุที่ทำให้เศษของดินติดเส้นไหมเยอะ ยากต่อการทำไป กวักเพื่อทอ และยังทำให้เส้นไหมติดกันอีกด้วย

4.4 ปัญหาของการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม เนื่องจากผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบและให้ชาวบ้านทำ จึงมีข้อจำกัดมาก รูปแบบต้องเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน เพื่อต่อการสื่อสารในการสร้างแบบ และไม่เป็นปัญหาในอนาคต หากแบบยากเกินความเข้าใจการแปรรูปผ้าไหมจะไม่ยั่งยืน เมื่อผู้วิจัยหยุดทำชาวบ้านจะไม่สามารถทำต่อโดยไม่มีผู้วิจัยได้ หากเริ่มจากแบบที่ง่ายให้ชาวบ้านเข้าใจจากแบบที่ง่ายชาวบ้านจะได้เทคนิคต่างๆนี้ไปพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ของตนเองให้เกิดความยั่งยืนได้

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.1.1 ควรส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมอย่างจริงจัง เพราะปัจจุบันกลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมก็มีอยู่มาก และควรจัดตั้งสถานที่ไว้สำหรับจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของหมู่บ้าน หรือเรียกได้ว่าเป็นศูนย์รวมผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากผ้าไหมทุกชนิด เพื่อให้ชาวบ้านที่มีผลิตภัณฑ์ของตนได้นำไปวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

5.1.2 การส่งเสริมอาชีพของหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องควรคำนึงถึงความเหมาะสม และศักยภาพของชาวบ้านที่ชาวบ้านมี วัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน หน่วยงานนั้นๆควรส่งเสริมชาวบ้านให้ถูกจุด อีกทั้งยังควรทำอย่างต่อเนื่องและให้เป็นไปตามความต้องการของกลุ่มอาชีพอีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

5.2.1 การทดลองย้อมสีในแต่ละครั้งควรจดอัตราส่วนของวัตถุดิบแต่ละชนิดอย่างละเอียด ในการย้อมทุกครั้งควรตรวจวัตถุดิบทุกครั้งเพื่อให้ได้สีที่ใกล้เคียงสีที่เคยย้อมมากที่สุด

5.2.2 หากได้สีย้อมจากวัตถุดิบใหม่ๆควรนำไปเข้าแล็บเพื่อหาสารพิเศษ อาจจะทำให้เกิดผลงานชิ้นใหม่มากกว่าผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ

5.2.3 การศึกษาตามแนวทางเดิมแต่เปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างไปในที่อื่นๆ เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพอื่นๆให้แพร่หลาย และเป็นการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าไหมอีกด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

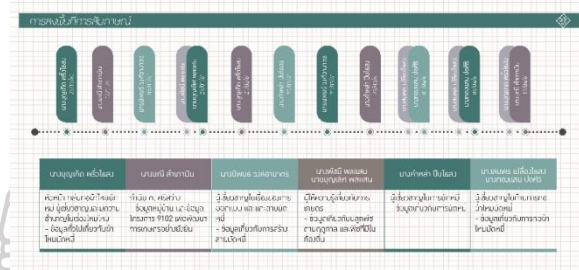
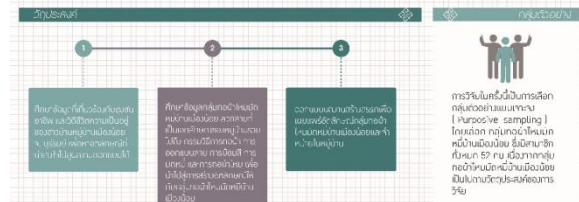
5.3.1 ถ้ายทอดความรู้เรื่องเกี่ยวกับศิลปะการออกแบบ องค์ประกอบศิลป์ ทฤษฎีสี และประโยชน์ใช้สอยทางศิลปะของการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้กับชาวบ้านในเชิงของรูปแบบ การเรียนการสอนระยะสั้น การจัดอบรมให้กับชาวบ้านและหมู่บ้านอื่นๆที่สนใจ ให้ชาวบ้าน ได้เข้าใจและนำไปใช้เพื่อพัฒนารูปแบบในการต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้าของตนและรู้จักประยุกต์ใช้ได้ในรูปแบบอื่นๆให้รู้จักก้าวตามสมัยนิยมโดยยึดหลักการและวิธีทำแบบดั้งเดิมแต่ทำ ของเดิมให้ไม่ใช่ ของเดิมอีกต่อไปถึงจะอยู่ได้ยาวและยั่งยืน

การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สุ่ยลานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

The Creation of Mudmee silk identity for creative work, case study of Mudmee silk Weaving Group, Buriram Province

กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย

ชนิดผ้า	สี	ลาย	ขนาด	ราคา	คุณภาพ
ผ้าไหมมัดหมี่ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	สีน้ำเงิน	ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	ขนาด 1.2x1.8 เมตร	ราคา 1,200 บาท	คุณภาพดีเยี่ยม
ผ้าไหมมัดหมี่ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	สีน้ำเงิน	ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	ขนาด 1.2x1.8 เมตร	ราคา 1,200 บาท	คุณภาพดีเยี่ยม
ผ้าไหมมัดหมี่ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	สีน้ำเงิน	ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย	ขนาด 1.2x1.8 เมตร	ราคา 1,200 บาท	คุณภาพดีเยี่ยม

ผ้าไหมมัดหมี่ลายฮ็อกดาทำบ้านเมืองน้อย เป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของภาคอีสานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 1,200 คน มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมดประมาณ 1,200 ไร่ มีประชากรทั้งหมดประมาณ 1,200 คน

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์

การออกแบบสินค้าแฟชั่น

แนวคิดในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบ + "วิถีทำ" = "อัตลักษณ์" (Brand Identity)

- แนวคิดในการออกแบบ:
 - ความสอดคล้องกัน: สีสัน, รูปแบบ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
- "วิถีทำ":
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
- "อัตลักษณ์":
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ
 - ใช้วัสดุที่มีคุณภาพ: ผ้า, โลโก้, ป้ายชื่อ

กระบวนการออกแบบ

- การค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคู่แข่งในตลาด**: ศึกษาแนวโน้มแฟชั่น, วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อนคู่แข่ง, ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค, วิเคราะห์ช่องทางการจัดจำหน่าย, วิเคราะห์กลยุทธ์การตลาด.
- จัดทำแผนผัง "รายละเอียดการนำ"**: กำหนดทิศทางแบรนด์, กำหนดเอกลักษณ์แบรนด์, กำหนดโทนสี, กำหนดฟอนต์, กำหนดวัสดุ.
- การทดลอง**: นำวัสดุที่มีคุณภาพมาทดลองใช้, นำวัสดุที่มีคุณภาพมาทดลองใช้, นำวัสดุที่มีคุณภาพมาทดลองใช้.
- จัดทำสินค้าแฟชั่น**: เลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพ, เลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพ, เลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพ.
- วิเคราะห์ 912**: วิเคราะห์แนวโน้มแฟชั่น, วิเคราะห์แนวโน้มแฟชั่น, วิเคราะห์แนวโน้มแฟชั่น.

แผนงานหลัก

- การพัฒนาระบบงาน: พัฒนากระบวนการทำงาน, พัฒนากระบวนการทำงาน, พัฒนากระบวนการทำงาน.
- การพัฒนาบุคลากร: พัฒนาบุคลากร, พัฒนาบุคลากร, พัฒนาบุคลากร.
- การพัฒนาผลิตภัณฑ์: พัฒนาผลิตภัณฑ์, พัฒนาผลิตภัณฑ์, พัฒนาผลิตภัณฑ์.
- การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย: พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย, พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย, พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย.
- การพัฒนาการตลาด: พัฒนาการตลาด, พัฒนาการตลาด, พัฒนาการตลาด.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์

การประเมินสินค้าแฟชั่นในตลาด

สินค้าแฟชั่น	9	สินค้าแฟชั่น เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และมีความต้องการในตลาดสูง
ผลิตภัณฑ์แฟชั่น	30	ผลิตภัณฑ์แฟชั่น เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และมีความต้องการในตลาดสูง
แฟชั่นโชว์	2	แฟชั่นโชว์ เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และมีความต้องการในตลาดสูง
สินค้าแฟชั่น	4	สินค้าแฟชั่น เป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง และมีความต้องการในตลาดสูง

KEY WORD ใช้ในการออกแบบแฟชั่น

- "หลากหลาย": ครอบคลุมทุกสไตล์
- "ร่วมสมัย": ทันสมัย
- "เป็นของปากได้": ใช้งานได้จริง
- "ขายง่าย": ได้รับความนิยม
- "วัสดุท้องถิ่น": ใช้วัสดุในประเทศ
- "ทำเองได้": สามารถทำเองได้
- "ต้นทุนต่ำ": ต้นทุนต่ำ

ภาพรวมการออกแบบแฟชั่น

การส่งเสริมสหกรณ์วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจ
ระดับตำบล กลุ่มอาชีพในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (พ.ศ. ๖๕)

แผนการดำเนินงานตามแผนงานที่กระทรวง ๑102

กลุ่ม
โครงการ 9102
จำนวน
2.5 ครัวเรือน

กลุ่มตัวอย่างในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
กลุ่มเกษตรกร
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการดำเนินงานที่กระทรวง ๑102

แนวทางการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์: วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน, วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน, วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน: ขั้นตอนการดำเนินงาน, ขั้นตอนการดำเนินงาน, ขั้นตอนการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน: วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน, วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน, วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

แผนงานที่กระทรวง ๑102

ชนิดของผลิตภัณฑ์: ชนิดของผลิตภัณฑ์, ชนิดของผลิตภัณฑ์, ชนิดของผลิตภัณฑ์

วัสดุที่ใช้: วัสดุที่ใช้, วัสดุที่ใช้, วัสดุที่ใช้

ขนาดของผลิตภัณฑ์: ขนาดของผลิตภัณฑ์, ขนาดของผลิตภัณฑ์, ขนาดของผลิตภัณฑ์

แผนงานที่กระทรวง ๑102

PAWME (PADI)
PAWME ๑๑๐๒
ME ๑๑๐๒
PAWME ๑๑๐๒

ได้ดำเนินการจัดทำแผนดำเนินงาน...
ดำเนินการจัดทำแผนดำเนินงาน...
ดำเนินการจัดทำแผนดำเนินงาน...

**แบบสำรวจความพึงพอใจเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์
กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์**

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ

18-25 ปี

25-35 ปี

35-50 ปี

50 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

ต่ำกว่า ป.6

ป.6

ต่ำกว่า ม.6

ม.6

ปริญญาตรี

ปริญญาโท ขึ้นไป

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ผ้าไหมมัดหมี่สู่ผลงานสร้างสรรค์ กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย จ.บุรีรัมย์

ข้อคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านการย้อมสี					
1. น้ำชาวก้าวกำเหมาะสมในการนำมาย้อมเส้นไหม					
2. วิธีการที่ใช้ย้อมเป็นวิธีการที่สามารถทำได้บ่อยครั้ง					
3. การย้อมสีจากน้ำชาวก้าวกำเป็นสิ่งที่แปลกใหม่					

ข้อคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
4. สีที่ได้จากการย้อมน้ำชาข้าวขำกำเป็นสีที่สวยงามและเหมาะสม					
5. ความเหมาะสมของสีที่ใช้ย้อม สารช่วยย้อม และสารช่วยติด เมื่อนำมาย้อมผ้าไหม สามารถนำไปปรับใช้กับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้ดี					
6. สีที่ย้อมจากน้ำชาข้าวขำกำมีความคงทนต่อแสง ต่อการเสียดสีจากการซัก และสีไม่ตก					
ด้านรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์					
1. รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีรูปแบบที่ทันสมัย					
2. รูปแบบของผลิตภัณฑ์กระเป๋าย้อมสีน้ำชาข้าวขำกำจะสามารถจำหน่ายได้ง่าย					
3. รูปแบบผลิตภัณฑ์เป็นรูปแบบที่สามารถใช้ได้ในชีวิตประจำวัน					
4. รูปแบบผลิตภัณฑ์จะตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าของหมู่บ้านเมืองน้อย					
5. ผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย และผู้บริโภคสามารถซื้อไปเป็นของฝากได้					
ด้านกระบวนการผลิต					
1. ใช้ต้นทุนในการผลิตต่ำ หาได้ง่ายในหมู่บ้าน					
2. ชาวบ้านสามารถทำเองได้					

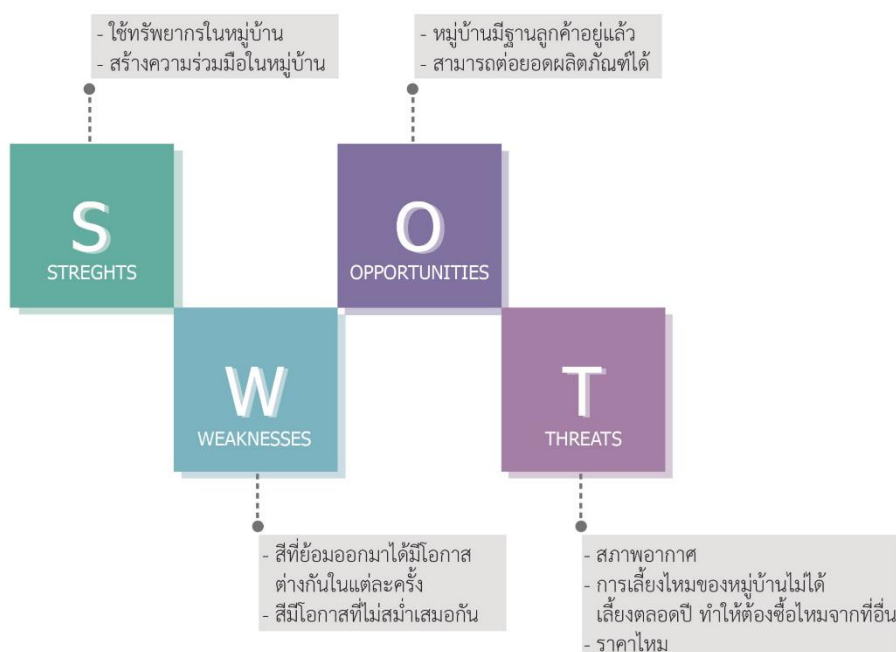
ข้อคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
3. มีรูปแบบที่เข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน					
4. มีบุคลากรในหมู่บ้านสามารถทำได้ในราคาที่ถูก					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

การวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของการพัฒนาผลิตภัณฑ์

รายการอ้างอิง

Vincent Factory. (2558). กระเป๋าชนิดต่างๆ. <http://www.vc-bag.com/thai/blog/life-style/bag-type-th.html>

กรมหม่อนไหม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). การฟอกย้อมสีเส้นไหม.

https://www.qsds.go.th/qsis_netu/inside_page.php?pageid=18

การุณย์ มะโนใจ. (2553). ข้าวเก่า พันธุ์พืชสำคัญทางโภชนาการ ควรค่าแก่การอนุรักษ์.

<http://info.matichon.co.th/techno/techno.php?srctag=05042151252&srctag=&search=no>

ข้อมูลท้องถิ่นและจดหมายเหตุ. (2559). ไหมสวย ลวดลายงาม.

<http://www.lib2.ubu.ac.th/localinformation/?p=487>

คำหล่า ปิบไธสง. (2561, สัมภาษณ์ 20 มีนาคม) ที่มาและวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่. กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย, จังหวัดบุรีรัมย์.

ฐานิศวรร ฐิติกุลภิรมย์. (2553). การสร้างสรรค์ลายมัดหมี่ด้วยเครื่องมือเชิงกราฟิก. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์), มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ,

ทองแสง ปอศิริ. (2561, สัมภาษณ์ 01 เมษายน) วิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่/Interviewer: ช. คงยืน. กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย, จังหวัดบุรีรัมย์.

นิตยา ฉัตรเมืองปัก. (2555). การศึกษาวิเคราะห์ผ้าไหมมัดหมี่อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์. (ปริญญาเอก วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,

นิพนธ์ วงศ์อำมาตย์. (2561, สัมภาษณ์ 05 มกราคม) การออกแบบและวิธีการเขียนลวดลายเพื่อนำไปมัดหมี่/Interviewer: ช. คงยืน. บ้านหินตั้ง, จังหวัดบุรีรัมย์.

บ้านจอมยุทธ. (2543). พิธีกรรมความเชื่อ. https://www.baanjomyut.com/library_2/extension-1/rice/06.html

บุญเกิด พรวิไลสง. (2560, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม) ประวัติความเป็นมา และข้อมูลสมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย/Interviewer: ช. คงยืน. กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย, จังหวัดบุรีรัมย์.

บุญเลิศ พลแสน. (2561, สัมภาษณ์ 29 ธันวาคม) การใช้ชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตร/Interviewer: ช. คงยืน. ที่ทำการชานาบ้านเมืองน้อย, จังหวัดบุรีรัมย์.

ภูมิปัญญาไทย. (2561). ทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย.

<http://www.otoptoday.com/wisdom/8402/%E0%B8%97%E0%B8%AD%E0%B8%9C%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B>

[87E0B8%99E0B9%89E0B8%AD%E0B8%A2](https://www.youtube.com/watch?v=87E0B8%99E0B9%89E0B8%AD%E0B8%A2)

มณี สำเนาเงิน. (2560, สัมภาษณ์ 30 ธันวาคม) การปกครองและข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านเมืองน้อย/Interviewer:

ช. คงยืน. ที่ทำการกำนันบ้านเมืองน้อย ตำบลนาโพธิ์,จังหวัดบุรีรัมย์.

วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2560). มัดหมี่.

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%A1%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B9%88>

สมพร เปลื้องไรสง. (2561, สัมภาษณ์ 01 เมษายน) การเลี้ยงหม่อนไหมเพื่อการนำมาใช้/Interviewer: ช. คงยืน.

กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่บ้านเมืองน้อย,จังหวัดบุรีรัมย์.

สมาคมท่องเที่ยว จังหวัดบุรีรัมย์. (2556). ผ้าไหมบุรีรัมย์.

<https://burirambta.wordpress.com/2013/03/20/%E0%B8%9C%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B5%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%A1%E0%B8%A2%E0%B9%8C/>

สร้อยญา ภักดีสุวรรณ. (2553). การออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดมหาสารคามในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย.

วารสารช่อพะยอม.สาขาวิชาศิลปกรรม,มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สื่อการเรียนรู้ออนไลน์ภูมิปัญญาผ้าไหมมัดหมี่ไทย. (มปป.). ผ้าไหมมัดหมี่.

https://www.qsds.go.th/monmai/cloth_history.php?cloth_id=3

อนุชา แผงเพชร. (2555). โครงการศึกษาวิจัยเส้นใยธรรมชาติภายในประเทศในการออกแบบเครื่องและผลิตภัณฑ์เพื่อ

ลดภาวะโลกร้อน(รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยศิลปากร,

อรนุช นาคชาติ, ชีระพงษ์ แกมแก้ว, รัตนา แสนแสง, นวรัตน์ พัวพันธ์, & ศิริกุล อัมพะวะสิริ. (2560). การย้อมสีไหม

ด้วยเมล็ดมะขามและเปลือกหุ้มเมล็ดมะขามเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์. วารสารวิชาการเทคโนโลยี

อุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี,มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 5.

อัจฉรี จันทร์มูล. (2559). ภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไหมมัดหมี่ผู้ไท. วารสารการประชุมวิชาการ สถาบันศิลปะและ

วัฒนธรรมอีสาน,มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ชนัญญา คงยืน
วัน เดือน ปี เกิด	15 พฤศจิกายน 2535
สถานที่เกิด	มหาสารคาม
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2548 สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาต้นและประถมปลายจากโรงเรียนบ้านรัตนบุรี(อุทิศวิทยา) ปัจจุบันคือ โรงเรียนอนุบาลรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2554 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมต้นและมัธยมปลายจากโรงเรียนรัตนบุรี อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 2558 สำเร็จการศึกษาคณะศิลปประยุกต์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
ที่อยู่ปัจจุบัน	7 ม.1 ต.รัตนบุรี อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์ 32130 ติดต่อ 088-583-5769

